ગણિત

ધોરણ પહેલું

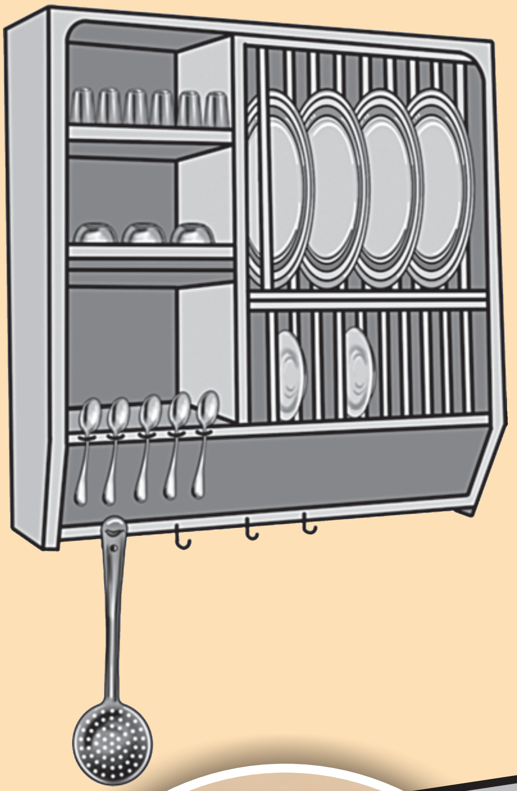

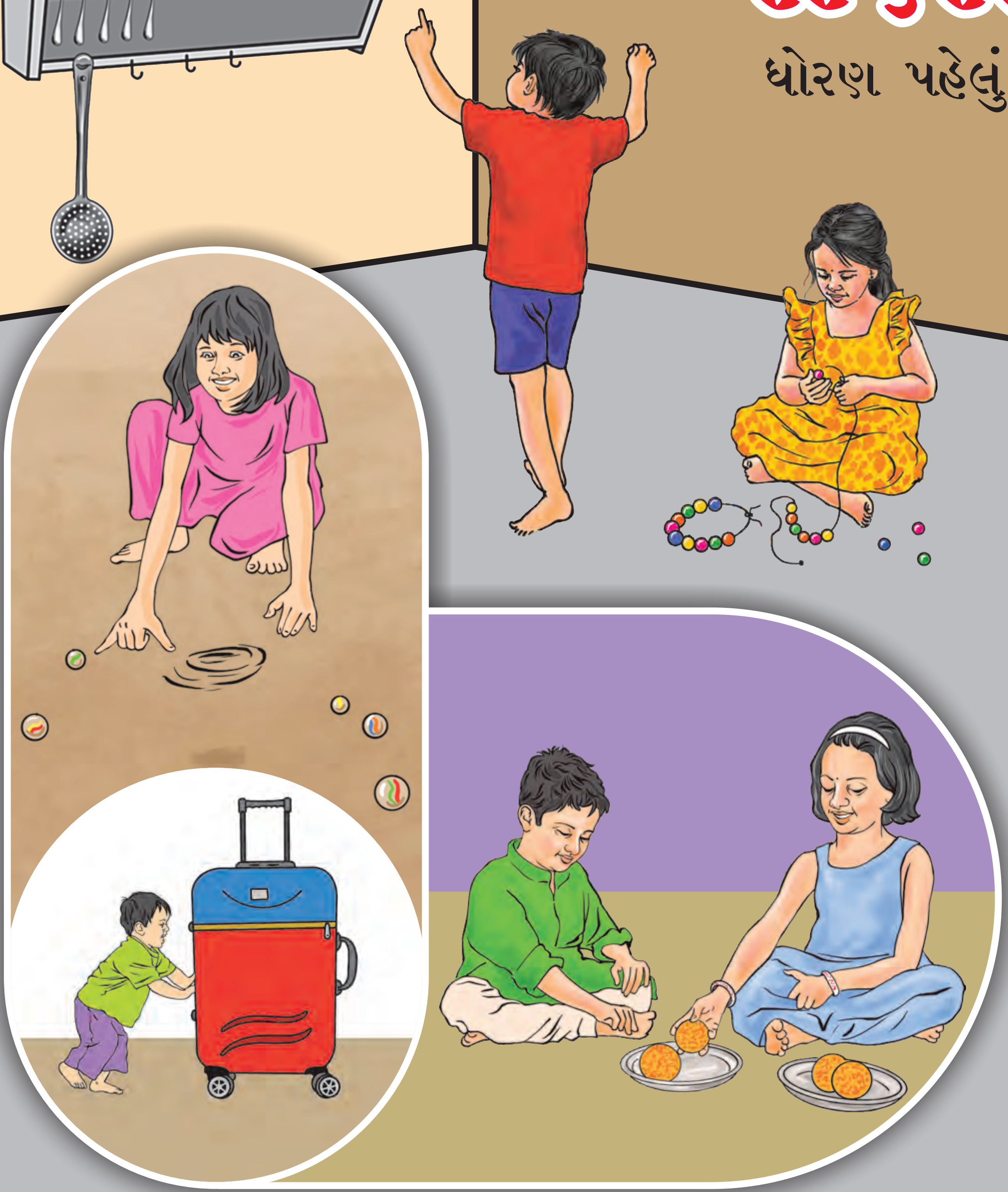

गणित इयत्ता पहिली (गुजराती माध्यम)

- **Tele-MANAS Program**

Tele-MANAS (Tele Mental Health Assistance and Networking Across States) (14416/ 1800-89-14416)

Under the National Mental Health Program, the centrally sponsored scheme 'Tele-MANAS' is being implemented in the state of Maharashtra from October 2022. Under the Tele-MANAS Program, free 24 × 7 integrated and comprehensive mental health services are provided through the helpline number 14416. This includes treatment and counselling by experts for various mental problems. The information provided by you after calling the Tele-MANAS helpline remains completely confidential, so students, parents and teachers should feel free to call the helpline number and tell them about their problems and doubts and get guidance on it. Tell others to take help from this facility as well.

Tele-MANAS app has been launched by the Central Government and is also available in Marathi language. This app provides complete information about mental health. Tele-MANAS app is available free of cost.

પ્રસ્તુત પાઠ્યપુસ્તક રાજ્ય શૈક્ષણિક સંશોધન અને પ્રશિક્ષણ પરિષદ, પુણે દ્વારા તૈયાર કરાયેલા અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યક્રમ અનુસાર તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે, તેમજ તેમના દ્વારા આ પાઠ્યપુસ્તકની સમીક્ષા કરવામાં આવી છે. શાસન નિર્ણય ક્રમાંક : અભ્યાસ - ૨૧૧૬ / (પ્ર.ક્ર. ૪૩/૧૬) એસડી - ૪ દિનાંક ૨૫-૦૪-૨૦૧૬ અન્વયે સ્થાપિત થયેલી સમન્વય સમિતિની તા. ૧૬-૦૪-૨૦૨૫ રોજની બેઠકમાં આ પાઠ્યપુસ્તક શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૫-૨૦૨૬થી નિર્ધારિત કરવાની માન્યતા આપવામાં આવી છે.

ગણિત

ધોરણ પહેલું

260777

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ, પુણે - ૪૧૧ ૦૦૪.

બાજુના ચોરસમાં આપેલા Q.R. Codeને સ્માર્ટ ફોન વડે સ્કૅન કરતા, આપને ડિજિટલ પાઠ્યપુસ્તક તેમ જ પાઠ્યપુસ્તકના ઘટક સંબંધિત દશ્ય, શ્રાવ્ય અને દશ્યશ્રાવ્ય સ્વરૂપમાં અધ્યયન અધ્યાપન સાહિત્ય ઉપલબ્ધ થશે.

પ્રથમ આવૃત્તિ : ૨૦૨૫
પુર્નમુદ્રણ : ૨૦૨૬

© મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ, પુણે - ૪૧૧ ૦૦૪.

આ પુસ્તકના સર્વ હક્ક મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ પાસે રહેશે. આ પુસ્તકનો કોઈપણ ભાગ સંચાલક, મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળની લેખિત પરવાનગી સિવાય પ્રકાશિત કરી શકાશે નહી.

ગણિત વિષય સમિતિ

શ્રી. વિવેક પુરાણિક (અધ્યક્ષ)
ડૉ. સુનિલ બાવિસ્કર (સદસ્ય)
ડૉ. અશ્વિન કિનારકર (સદસ્ય)
શ્રી. નાગેશ ક્યાતમવાર (સદસ્ય)
શ્રી. ઉમેશ નેવસે (સદસ્ય)
શ્રી. અરુણ બૈસ (સદસ્ય)
શ્રી. અભિજીત બંગાળે (સદસ્ય)
શ્રીમતી પદ્મજા વૈદ્ય (સદસ્ય)
શ્રીમતી સોનાલી કુલકર્ણી (સદસ્ય)
અશરફ અલી બશીર અહમદ અન્સારી (સદસ્ય)
શ્રી. સુનિલ ખાંડેકર (સદસ્ય)
શ્રી. જ્ઞાનેશ્વર ઝગરે (સદસ્ય)
શ્રી. પ્રતાપસિંહ મોહિતે (સદસ્ય)
શ્રીમતી પ્રિયંકા બાવિસ્કર (સદસ્ય)
ડૉ. પ્રવીણ સુભાષરાવ મોહિતે (સદસ્ય-સચિવ)

ભાષાંતર : ધર્મિકા ધીરેન દોશી

ભાષાંતર સંયોજક
શ્રીમતી કેતકી નિતેશ જાની
વિશેષાધિકારી, ગુજરાતી વિભાગ
પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, પુણે.

મુખપૃષ્ઠ અને ચિત્રકાર
શ્રી. પ્રતિક પ્રભાકર કાટે

સંયોજક
ડૉ. પ્રવીણ સુભાષરાવ મોહિતે
કાર્યકારી વિશેષાધિકારી, ગણિત

અક્ષરગૂંથણી
મુદ્રા વિભાગ, પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, પુણે

કાગળ
૭૦ જી.એસ.એમ. ક્રિમવોવ્હ

મુદ્રણાદેશ
N/PB/2026-27/500

મુદ્રક
M/S. SHARP IND., RAIGAD

નિર્મિતિ
મિતાલી શીતપ
પ્ર. મુખ્ય નિર્મિતિ અધિકારી

નિતીન વાણી
નિર્મિતિ અધિકારી

પ્રકાશક
શ્રી. સચિન મહેતા
કાર્યકારી નિયંત્રક
પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ મંડળ,
પ્રભાદેવી, મુંબઈ - ૪૦૦૦૨૫.

ભારતનું સંવિધાન

આમુખ

અમે ભારતના લોકો ભારતને એક સાર્વભૌમ સમાજવાદી
બિનસાંપ્રદાયિક લોકતંત્રાત્મક પ્રજાસત્તાક તરીકે સંસ્થાપિત
કરવાનો
તથા તેના સર્વ નાગરિકોને :
સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય ....ન્યાય
વિચાર, અભિવ્યક્તિ, માન્યતા,
ધર્મ અને ઉપાસનાની ....સ્વતંત્રતા
દરજ્જા અને તકની ....સમાનતા
પ્રાપ્ત થાય તેમ કરવાનો
અને તેઓ સર્વમાં
વ્યક્તિનું ગૌરવ અને રાષ્ટ્રની
એકતા અને અખંડતા સુદૃઢ કરે એવી ....બંધુતા
વિકસાવવાનો
ગંભીરતાપૂર્વક સંકલ્પ કરીને

અમારી સંવિધાનસભામાં ૨૬ નવેમ્બર, ૧૯૪૯ના રોજ
આથી આ સંવિધાન અપનાવી, તેને અધિનિયમિત કરી
અમને પોતાને અર્પિત કરીએ છીએ.

ભારતનું સંવિધાન

ભાગ ૪ ક

નાગરિકોના મૂળભૂત કર્તવ્યો

અનુચ્છેદ ૫૧ ક

મૂળભૂત કર્તવ્ય – ભારતના પ્રત્યેક નાગરિકનું એ કર્તવ્ય છે કે તેણે –

(ક) સંવિધાનનું પાલન કરવું. સંવિધાનના આદર્શો, રાષ્ટ્રધ્વજ અને રાષ્ટ્રગીતનો આદર કરવો.
(ખ) સ્વાતંત્ર્ય ચળવળની પ્રેરણા આપનારા આદર્શોનું પાલન કરવું.
(ગ) દેશના સાર્વભૌમત્વ, એકતા અને અખંડતા સુરક્ષિત રાખવા પ્રયત્નશીલ રહેવું.
(ઘ) આપણા દેશનું રક્ષણ કરવું, દેશની સેવા કરવી.
(ઙ) દરેક પ્રકારના ભેદભાવને ભૂલીને એકતા અને બંધુત્વની ભાવના વિકસાવવી. સ્ત્રીઓના સન્માનને ઠેસ પહોંચાડનારી પ્રથાઓનો ત્યાગ કરવો.
(ચ) આપણી સંમિશ્ર સંસ્કૃતિના વારસાનું જતન કરવું.
(છ) નૈસર્ગિક પર્યાવરણનું જતન કરવું. સજીવ પ્રાણીઓ પ્રત્યે દયાભાવ રાખવો.
(જ) વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિ, માનવતાવાદ અને જિજ્ઞાસાવૃત્તિ કેળવવી.
(ઝ) સાર્વજનિક માલમત્તાનું જતન કરવું. હિંસાનો ત્યાગ કરવો.
(ઞ) દેશની ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ માટે વ્યક્તિગત તેમજ સામૂહિક કાર્યમાં ઉત્તમતા-શ્રેષ્ઠતાનું સ્તર જાળવી રાખવાનો પ્રયત્ન કરવો.
(ટ) ૬થી ૧૪ વયજૂથના બાળકોને તેમના વાલીએ શિક્ષણની તક પૂરી પાડવી.

રાષ્ટ્રગીત

જનગણમન – અધિનાયક જય હે
ભારત – ભાગ્યવિધાતા.
પંજાબ, સિંધુ, ગુજરાત, મરાઠા,
દ્રાવિડ, ઉત્કલ, બંગ,
વિંધ્ય, હિમાચલ, યમુના, ગંગા,
ઉચ્છલ જલધિતરંગ,
તવ શુભ નામે જાગે, તવ શુભ આશિષ માગે,
ગાહે તવ જયગાથા.
જનગણ મંગલદાયક જય હે,
ભારત – ભાગ્યવિધાતા.
જય હે, જય હે, જય હે,
જય જય જય, જય હે.

પ્રતિજ્ઞા

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈબહેન છે.

હું મારા દેશને ચાહું છું અને તેના સમૃદ્ધ અને વૈવિધ્યપૂર્ણ વારસાનો મને ગર્વ છે. હું સદાય તેને લાયક બનવા પ્રયત્ન કરીશ.

હું મારા માતાપિતા, શિક્ષકો અને વડીલો પ્રત્યે આદર રાખીશ અને દરેક જણ સાથે સભ્યતાથી વર્તીશ.

હું મારા દેશ અને દેશબાંધવો પ્રત્યે વફાદારી રાખવાની પ્રતિજ્ઞા લઉં છું. તેમનાં કલ્યાણ અને સમૃદ્ધિમાં જ મારું સુખ સમાયેલું છે.

राज्यगीत

जय जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा
जय जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा ।।धृ।।

भिती न आम्हा तुझी मुळी ही गडगडणाऱ्या नभा
अस्मानाच्या सुलतानीला जबाब देती जिभा
सह्याद्रीचा सिंह गर्जतो शिव शंभू राजा
दरी दरीतून नाद गुंजला महाराष्ट्र माझा
जय जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा ।।१।।

काळ्या छातीवरी कोरली, अभिमानाची लेणी
पोलादी मनगटे खेळती, खेळ जीवघेणी
दारिद्र्याच्या उन्हात शिजला
निढळाच्या घामाने भिजला
देश गौरवासाठी झिजला
दिल्लीचे ही तख्त राखितो, महाराष्ट्र माझा
जय जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा
जय जय महाराष्ट्र माझा ।।२।।

પ્રસ્તાવના

મારા બાળમિત્રો, શિક્ષકો અને વાલીઓને સસ્નેહ નમસ્કાર.

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ ૨૦૨૦ અનુસાર તૈયાર કરવામાં આવેલું ગણિતનું પાઠ્યપુસ્તક આપના હાથમાં સોંપતા ખૂબ આનંદ થાય છે. રાજ્ય અભ્યાસક્રમ રૂપરેખા ૨૦૨૪ અનુસાર ૬થી ૮ વર્ષના બાળકો માટે આકર્ષક પુસ્તક તૈયાર કરવાનું સૂચવ્યું છે. આ પાઠ્યપુસ્તકમાં આશય માત્ર સૂચનાના સ્વરૂપમાં ન હોય પણ બાળકોને જાતે કામ કરવાની તક મળે તેવું હોય તે અપેક્ષિત છે.

આ પાઠ્યપુસ્તક તૈયાર કરતી વખતે બાળકોના ભાવવિશ્વ, તેમના ગમાઅણગમાનો પૂરતો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. પહેલા ધોરણમાં આવતા બાળકની પસંદને ધ્યાનમાં રાખીને આ પાઠ્યપુસ્તકમાં ભરપૂર રંગીન અને આકર્ષક ચિત્રો આપવામાં આવ્યા છે. દરેક ઘટકની શરૂઆતમાં ગાણિતિક દૃષ્ટિકોણને ધ્યાનમાં રાખીને બાળકોના ભાવવિશ્વ તેમજ તેમના પરિસરમાં ઉપલબ્ધ વિવિધ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરીને આશય સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. સંકલ્પના સરળ ભાષામાં સમજાવી છે. બાળકોને પૂરતો મહાવરો મળી રહે તે માટે પૂરતા ઉદાહરણો અને તેને ઉકેલવા માટે જગ્યા પણ આપવામાં આવી છે. સંકલ્પના વધુ દૃઢ થાય તે સંબંધી સૂચના શિક્ષકોને આપવામાં આવી છે. ઉખાણા, ગીત વગેરેના માધ્યમથી પુસ્તકને આનંદપ્રદ બનાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રસ્તુત પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલા ચિત્રો, ઉદાહરણો બાલસ્નેહી તો છે જ સાથે સામાજિક સંતુલન સાધનારા પણ છે. સમાજના દરેક ઘટકોને પૂરતું પ્રાધાન્ય મળે તેને ધ્યાનમાં રાખીને ચિત્રો પસંદ કરવામાં આવ્યા છે. રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ ૨૦૨૦માં સમાવિષ્ટ પંચકોશ અને એકવીસમાં શતકના કૌશલ્યોનો અંતર્ભાવ પાઠ્યપુસ્તકના વિવિધ ઘટકોમાં કરવામાં આવ્યો છે. પુસ્તકનો આશય વિકાસક્ષેત્ર સાથે સુસંગત છે. આ પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલા ઉદાહરણો કાઠિન્ય સ્તરના ચઢતા ક્રમમાં આપવાનો તેમજ તેમાં વિવિધતા જાળવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. આ પાઠ્યપુસ્તકનો આશય શિક્ષણના લક્ષ્ય, અભ્યાસક્રમના ધ્યેય, ક્ષમતા અને અધ્યયન નિષ્પત્તિ સાથે સુસંગત છે.પાઠ્યપુસ્તકમાં કૃતિ, રમત, વાર્તા અને ગીતનો અંતર્ભાવ કરીને બાળકો માટે શિક્ષણ આનંદપ્રદ બની રહે તેવો પ્રયત્ન કર્યો છે.

ઉજ્જ્વળ ભવિષ્ય માટે સૌને શુભેચ્છા !

(કૃષ્ણકુમાર ભાસ્કરરાવ પાટીલ)
સંચાલક
મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને
અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ, પુણે.

પુણે.
દિનાંક : ૩૦ એપ્રિલ ૨૦૨૫
ભારતીય સૌર દિનાંક : ૧૦ વૈશાખ ૧૯૪૭ અક્ષયતૃતીયા

અધ્યયન ક્ષમતા અને અધ્યયન નિષ્પત્તિ

અભ્યાસક્રમનું ધ્યેય : બાળકો રાશિ, આકાર અને માપન દ્વારા ગાણિતિક આકલન (સમજ) અને જગતને સમજવાની ક્ષમતા વિકસિત કરે છે.

અધ્યયન ક્ષમતા	અધ્યયન નિષ્પત્તિ
(૧) એક કરતા વધારે ગુણધર્મના આધારે વસ્તુનું જૂથમાં તેમ જ પેટાજૂથમાં વર્ગીકરણ કરે છે.	વિદ્યાર્થી પરિચિત ગુણધર્મ અનુસાર વસ્તુ છૂટી પાડે છે અને છૂટી પાડવા માટેના નિયમનું વર્ણન કરે છે. (દા.ત. સમાન વાતાવરણમાં રહેનારા પ્રાણીઓ છૂટા પાડે છે.)
(૨) પોતાના પરિસરમાંના આકાર તેમજ સંખ્યાના આધારે સાદા આકૃતિબંધ ઓળખે છે અને તેમનો વિસ્તાર કરે છે.	વડીલોની મદદથી સાદા આકૃતિબંધના ખૂટતા ઘટક શોધે છે/લખે છે. (દા.ત. લાલ-નીલો, લાલ-નીલો, લાલ...)
(૩) ૧૦ અને ૨૦ના ટપ્પે ૯૯ સુધીની સંખ્યા બંને પ્રકારે (આગળ તેમજ પાછળ ગણીને) ગણે છે.	૨૦થી ૯૯ સુધીની વસ્તુઓને ગણે છે અને ૧૦-૧૦ના જૂથમાં ૯૯ સુધીની સંખ્યા ગણે છે.
	વિશિષ્ટ સંખ્યાથી આગળ તેમજ પાછળ ક્રમિક ગણતરી કરે છે. (૦થી ૯૯)
	બે જૂથની રાશિ ઓળખે છે. (દા.ત. ૧૦ના બે જૂથ મળીને ૨૦ બને છે.)
(૪) ૯૯ સુધીની સંખ્યાઓને ચઢતા અને ઉતરતા ક્રમમાં ગોઠવે છે.	એક જ જૂથની વસ્તુઓને તેમના વિવિધ ગુણધર્મ અનુસાર ગોઠવે છે. (દા.ત. : આકાર, માપ, લંબાઈ, વજન)
	આપેલી સંખ્યાને ચઢતા અને ઉતરતા ક્રમમાં ગોઠવે છે. (૧થી ૯)
(૫) સ્થાનિક કિંમતનો ઉપયોગ કરીને ૯૯ સુધીની સંખ્યાઓ દર્શાવવા માટે સંખ્યાચિહ્નનો ઉપયોગ કરે છે અને તે સંખ્યા ઓળખે છે.	વસ્તુની અનુપસ્થિતિ દર્શાવવા માટે શૂન્યનો ઉપયોગ કરે છે. '૦' ઓળખે છે.
	૨૦ સુધીની સંખ્યા ઓળખે છે અને લખે છે તેમજ ૧૦ સુધીની સંખ્યા શબ્દમાં લખે છે.
	૨૦ સુધીની બે સંખ્યાની તુલના કરે છે અને 'ની કરતાં નાની', 'ની કરતાં મોટી' શબ્દસમૂહનો ઉપયોગ કરે છે.
(૬) સંખ્યાનો સંયોગ (Composition) અને વિયોગ (Decomposition) તેમજ સંખ્યાના જૂથ તૈયાર કરવા જેવી પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરીને સંખ્યાના સરવાળા-બાદબાકી કરે છે.	દૈનિક જીવનની પરિસ્થિતિ અને મૂર્ત વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરીને સરવાળાના જવાબમાં ૧૮ સુધીની સંખ્યા આવે એવા ઉદાહરણો માંડણી કરીને ઉકેલે છે.
	દૈનિક જીવનની પરિસ્થિતિ અને મૂર્ત વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરીને બાદબાકી કરતા ૯ સુધીની સંખ્યા મળે એવા ઉદાહરણ તૈયાર કરે છે અને ગણે છે. (દા.ત. આપેલા જૂથમાંથી બી/મણી/ચોક કાઢવા /ઓછા કરવા.)
	સંખ્યાના સરવાળા તેમજ બાદબાકી વચ્ચેનો સંબંધ જણાવે છે.
	સરવાળા/બાદબાકીની ક્રિયા માટે +/- ચિહ્નને ઓળખે છે.
(૭) ગુણાકાર એટલે ફરી ફરી સરવાળા અને ભાગાકાર એટલે સમાન વહેંચણી તે સમજે છે.	જૂથ પાડીને નાની સંખ્યાના ગુણાકાર કરે છે.
	ગુણાકારનું ચિહ્ન ઓળખે છે.
	ભાગાકારના ઉદાહરણો ઉકેલતી વખતે જૂથમાં વિભાજન કરવા માટે, અજમાયશ અને ભૂલ (trial and error) પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરે છે.
	ભાગાકારનું ચિહ્ન ઓળખે છે.
(૮) મૂળભૂત ભૌમિતિક આકાર તેમના નિરીક્ષણક્ષમ ગુણધર્મો સહિત ઓળખે છે, તૈયાર કરે છે. તેમ જ વસ્તુનો અવકાશીય સાપેક્ષ સંબંધ સમજે છે અને સ્પષ્ટ કરે છે, વર્ગીકરણ કરે છે.	અવકાશીય સંબોધનો ઉપયોગ કરે છે તેમજ શબ્દભંડોળ વધારે છે અને તેનો ઉપયોગ કરે છે. (જેમ કે ઉપર, નીચે, અંદર, બહાર, નજીક/પાસે, દૂર, પહેલાં, પછી)
	આજુબાજુના પરિસરમાંથી વિવિધ આકાર અને માપની વસ્તુઓ ભેગી કરે છે. (દા.ત. ચૉક, ખોખું, દડા, શંકુ, સળી)
	આકાર અને તેના નિરીક્ષણક્ષમ અન્ય ગુણધર્મના આધારે વસ્તુઓ છૂટી પાડે છે/વર્ગીકરણ કરે છે અને તેનુ વર્ણન કરે છે.
	વિવિધ ઘનાકૃતિની ભૌતિક વિશિષ્ટતાઓનું નિરીક્ષણ કરે છે અને પોતાની ભાષામાં તેનું વર્ણન કરે છે.(દા.ત. દડો ગબડે છે, ખોખું સરકે છે અને તેને ખૂણા હોય છે.
	વિવિધ ગુણધર્મના આધારે આકારની તુલના કરે છે. (દા.ત. લંબાઈ, ક્ષેત્રફળ, ઘનફળ)
(૯) પરિસરમાંની વસ્તુઓની લંબાઈ, વજન અને આકાર અનુસાર માપન માટેના સાધન અને એકમ પસંદ કરે છે.	નજીક/પાસે-દૂર, જાડું-પાતળું, લાંબું-ટૂંકું, વધારે ઓછું, ઉપર-નીચેનો તફાવત ઓળખે છે.
	(અપ્રમાણિત) એકમની મદદથી નાની લંબાઈ માપે છે. (દા.ત. રમતના સંદર્ભમાં વેંત, દાંડી, ગોટી)

	ઓછું અંતર અને લંબાઈનું, અસમાન અને અપ્રમાણિત એકમ વડે અનુમાન કરી ચકાસણી કરે છે. તુલના કરીને વસ્તુને હલકીથી ભારે અથવા ઊલટા ક્રમમાં ગોઠવે છે. દા.ત. હાથની આંગળીઓ, વેંત, હાથ, પગલાં
	કપ, ચમચા, મગ જેવા અપ્રમાણિત એકમની મદદથી કદનું અનુમાન કરે છે અને પ્રત્યક્ષ માપન કરે છે.
(૧૦) મિનિટ, કલાક, દિવસ, અઠવાડિયા અને મહિનામાં કરી સમયનું માપન કરે છે.	પહેલાં-પછી જેવા શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને ઘટતી ઘટનાઓમાંનો તફાવત વર્ણવે છે.
	રજાનો અને શાળાના સમયગાળામાં ઓછા અને વધુ સમયગાળાની ગુણાત્મક અનુભૂતિ કરે છે.
	દિવસમાં ઘટતી ઘટના/પ્રસંગને ક્રમબદ્ધ વર્ણવે છે.
(૧૧) ૧૦૦ રૂપિયા સુધીનો સાદો વ્યવહાર કરે છે.	નોટ અને સિક્કાનો ઉપયોગ કરીને ૨૦ રૂપિયા સુધીની રકમ તૈયાર કરે છે.
(૧૨) રાશિ, આકાર, અવકાશ અને માપનના આકલન, સંકલ્પના અને સંબંધિત પ્રક્રિયા વ્યક્ત કરવા માટે યોગ્ય અને પૂરતો શબ્દભંડોળ વિકસિત કરે છે.	રાશિ, આકાર, અવકાશ અને માપન સંબંધિત ગાણિતિક સમસ્યાનું વર્ણન કરવા માટે પૂર્ણ વિધાન તૈયાર કરે છે.
(૧૩) રાશિ, આકાર, અવકાશ અને માપન સંબંધિત ઉદાહરણ ગણે છે અને જાતે તૈયાર કરે છે.	વાસ્તવિક જગતના પ્રસંગને સરળ ગાણિતિક સમસ્યાના રૂપમાં રજૂ કરતા તે સમજી શકે છે.
	વિવિધ કાર્યપદ્ધતિનો ઉપયોગ કરીને અંકગણિત સંબંધિત પ્રશ્નો ઉકેલે છે.

પાઠ્યપુસ્તકનો અભ્યાસ કરતા સમયે...

શિક્ષક, વાલીએ –

- ગીત, જોડકણાં, રમત, વાર્તા, ચિત્ર નિરીક્ષણ, કૃતિ/ઉપક્રમ, પ્રકલ્પ, પ્રાત્યક્ષિક, ચિત્રકાર્ડ, સંખ્યાકાર્ડ, મણકા/માળા, ગણિતપેટીમાંનું સાહિત્ય, પરિસરમાં ઉપલબ્ધ સાહિત્યનો ઉપયોગ કરીને ગણિતની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરાવવી.
- આવશ્યકતાનુસાર વ્યક્તિગત, જોડીમાં અથવા જૂથમાં કૃતિ કરાવવી. તેના દ્વારા સંકલ્પનાનું દઢીકરણ કરાવવું.
- ગણિતની સંકલ્પના સમજાવવી અને ઉપયોગ કરવો તેમજ Hands on to minds on નો પ્રયોગ કરાવવો.
- વિદ્યાર્થીઓ ફક્ત ઉદાહરણો ગણે/પ્રશ્નો ઉકેલે તેના બદલે તેઓ જાતે ઉદાહરણો/પ્રશ્ન તૈયાર કરે તેવી તક મળે તેવો પ્રયત્ન આ પાઠ્યપુસ્તકમાં કેટલીક જગ્યાએ કરવામાં આવ્યો છે. તેનો વધુ મહાવરો કરાવવો.
- વિદ્યાર્થીઓને વિચારપ્રેરક પ્રશ્નો પૂછવા, તેમને વિચારતા કરે તેવી કૃતિઓ કરાવવી. વર્ગમાં અધ્યાપન દરમિયાન આ બાબતનો હેતુપૂર્વક સમાવેશ કરવો.
- દરેક ઘટકોમાં મોટાભાગની અધ્યયન નિષ્પત્તિનો અંતર્ભાવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.
- પાઠ્યપુસ્તકમાં આપેલી સૂચનાઓ માત્ર માર્ગદર્શન માટે છે. આપ આપની સ્થાનિક ભાષા, બોલીભાષા અને પરિસર અનુસાર અધ્યયન-અધ્યાપન પ્રક્રિયામાં ફેરફાર કરવા સ્વતંત્ર છો.

પાઠ્યપુસ્તકમાં વાપરેલા પ્રતીકોની ઓળખ

સંવાદ સાધીએ

ચર્ચા કરીએ

મહાવરો કરીએ

ગીત ગાઇએ

વર્ગીકરણ કરીએ

કૃતિ કરીએ

નિરીક્ષણ કરીએ

અનુક્રમણિકા

અ.ક્ર.	કૃતિનું નામ	પૃષ્ઠ ક્ર.
૧	મારું ગામ	૧
૨	કૂકડો ક્યાં?	૨
૩	પહેલાં-પછી	૩
૪	પાસે/નજીક-દૂર	૪
૫	મારો આકાર	૫
૬	ગબડવું-સરકવું	૬
૭	૧થી ૯ની ઓળખ	૯
૮	૦ની ઓળખ	૧૬
૯	૧૦ની ઓળખ	૧૭
૧૦	સરવાળા (ઉત્તર ૯ સુધી)	૧૯
૧૧	બાદબાકી	૨૫
૧૨	૧૧થી ૨૦ની ઓળખ	૩૦
૧૩	પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા, પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા અને વચલી સંખ્યા	૩૩
૧૪	સંખ્યાનું નાના-મોટાપણું	૩૪
૧૫	ચઢતો ક્રમ-ઉતરતો ક્રમ	૩૭
૧૬	માહિતી મેળવીએ	૪૨
૧૭	સરવાળો (આગળ ગણીને)	૪૫
૧૮	બાદબાકી (પાછળ ગણીને)	૪૮
૧૯	૨૧થી ૩૦ની ઓળખ	૫૦
૨૦	૩૧થી ૯૯ની ઓળખ	૫૩
૨૧	સંખ્યાગીત	૬૨
૨૨	આકૃતિબંધ	૬૪
૨૩	માપન	૬૮
૨૪	સમયમાપન	૭૨
૨૫	સરવાળો (ઉત્તર ૧૮ સુધી)	૭૯
૨૬	સિક્કા અને નોટ	૮૭
૨૭	ગુણાકારની પૂર્વ તૈયારી	૯૩
૨૮	સમાન વહેંચણી, સમાન જૂથ	૯૬
૨૯	ગાણિતિક ઉખાણા	૯૯

૧ મારું ગામ

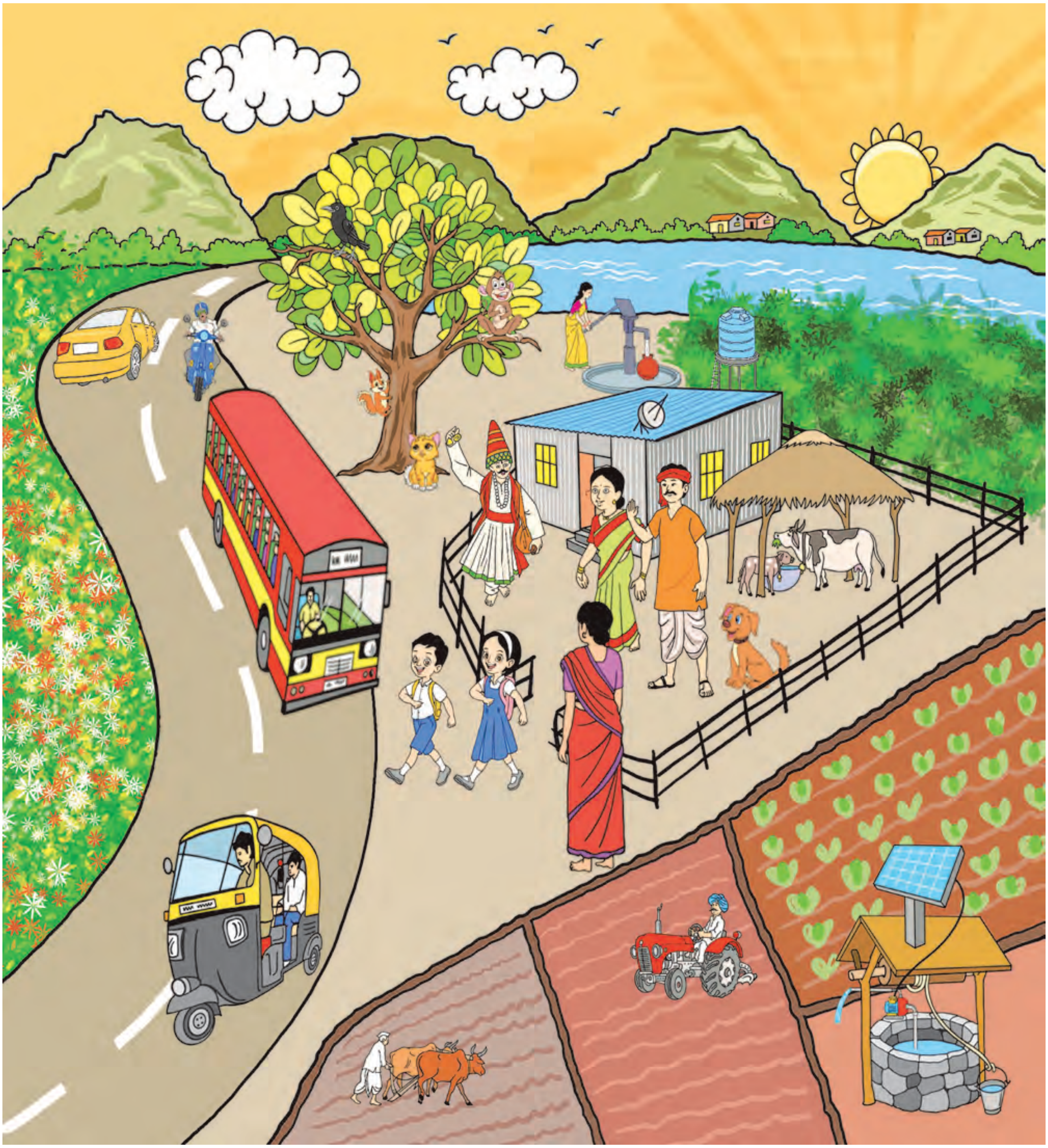

શિક્ષકે આપેલા ચિત્રની મદદથી ઉપર-નીચે, અંદર-બહાર, આગળ-પાછળ જેવા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વિદ્યાર્થીઓ સાથે ચર્ચા કરવી. જેમ કે-ઝાડની નીચે બિલાડી છે. ઝાડ પર વાંદરો બેઠો છે. ગમાણમાં ગાય છે. દરવાજા પાસે છોકરી છે – જેવા વાક્યો વિશે ચર્ચા કરવી.

૨ કૂકડો ક્યાં?

એક કૂકડો આખો દિવસ જ્યાં ત્યાં ફર્યા કરે છે.
ચિત્રમાં કૂકડો ક્યાં ઊભો છે? યોગ્ય શબ્દ પર ○ કરો.

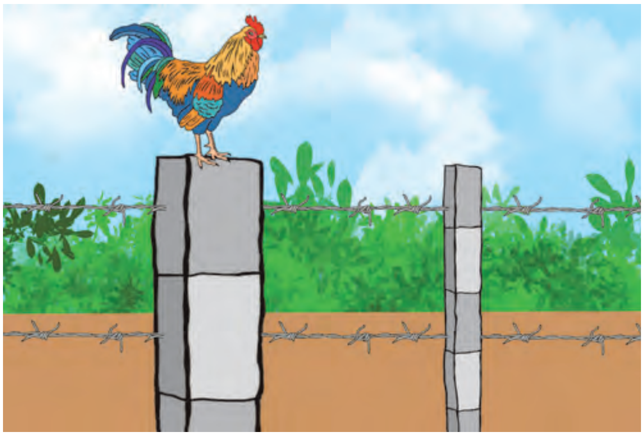

જેમ કે, કૂકડો (જાડા)/પાતળા
થાંભલા પર ઊભો છે.

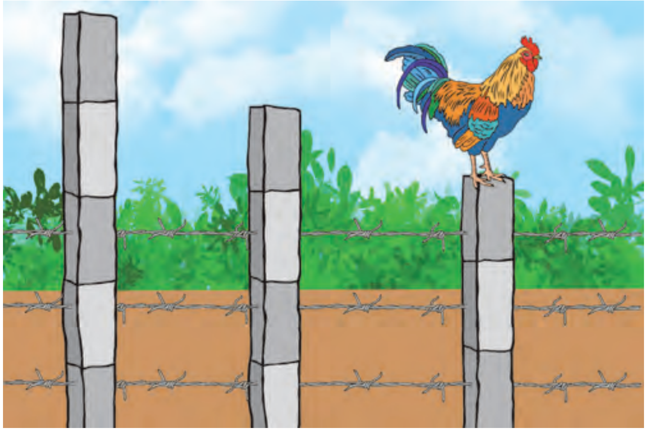

કૂકડો વચલા થાંભલા કરતા ઊંચા/
નીચા થાંભલા પર ઊભો છે.

કૂકડો વચલા લાકડાના ટુકડા કરતાં
ટૂંકા/લાંબા ટુકડા પાછળ ઊભો છે.

વિદ્યાર્થીઓ સાથે જાડા-પાતળા, ઊંચા-નીચા, ટૂંકા-લાંબા વિશે ચર્ચા કરવી. વિવિધ ઉદાહરણ દ્વારા મહાવરો કરાવવો.

૩ પહેલાં - પછી

✻ **પહેલાં** થતી કૃતિ નીચેનાં ☐ માં રંગ પૂરો.

☐ ☐

✻ **પછી** થતી કૃતિ નીચેનાં ☐ માં રંગ પૂરો.

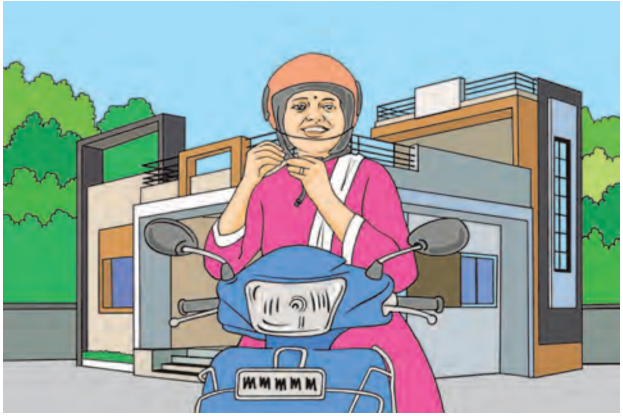

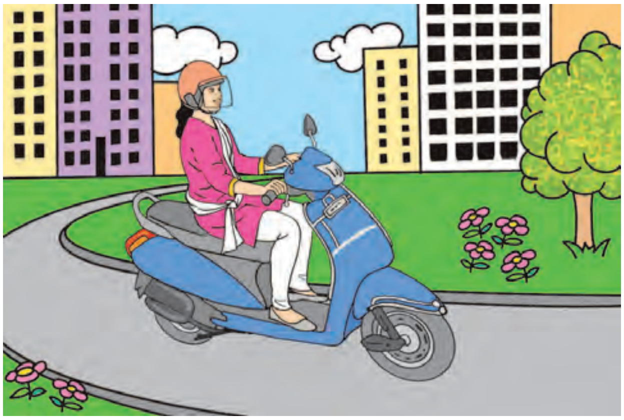

☐ ☐

વિદ્યાર્થીઓ સાથે પહેલાં-પછીના સંદર્ભમાં ચર્ચા કરવી. વિવિધ ઉદાહરણો દ્વારા મહાવરો કરાવવો.

૪ પાસે/નજીક – દૂર

✻ ચિત્ર જુઓ. શાળાની નજીક કોણ છે? તેની બાજુનાં ☐ માં રંગ પૂરો.

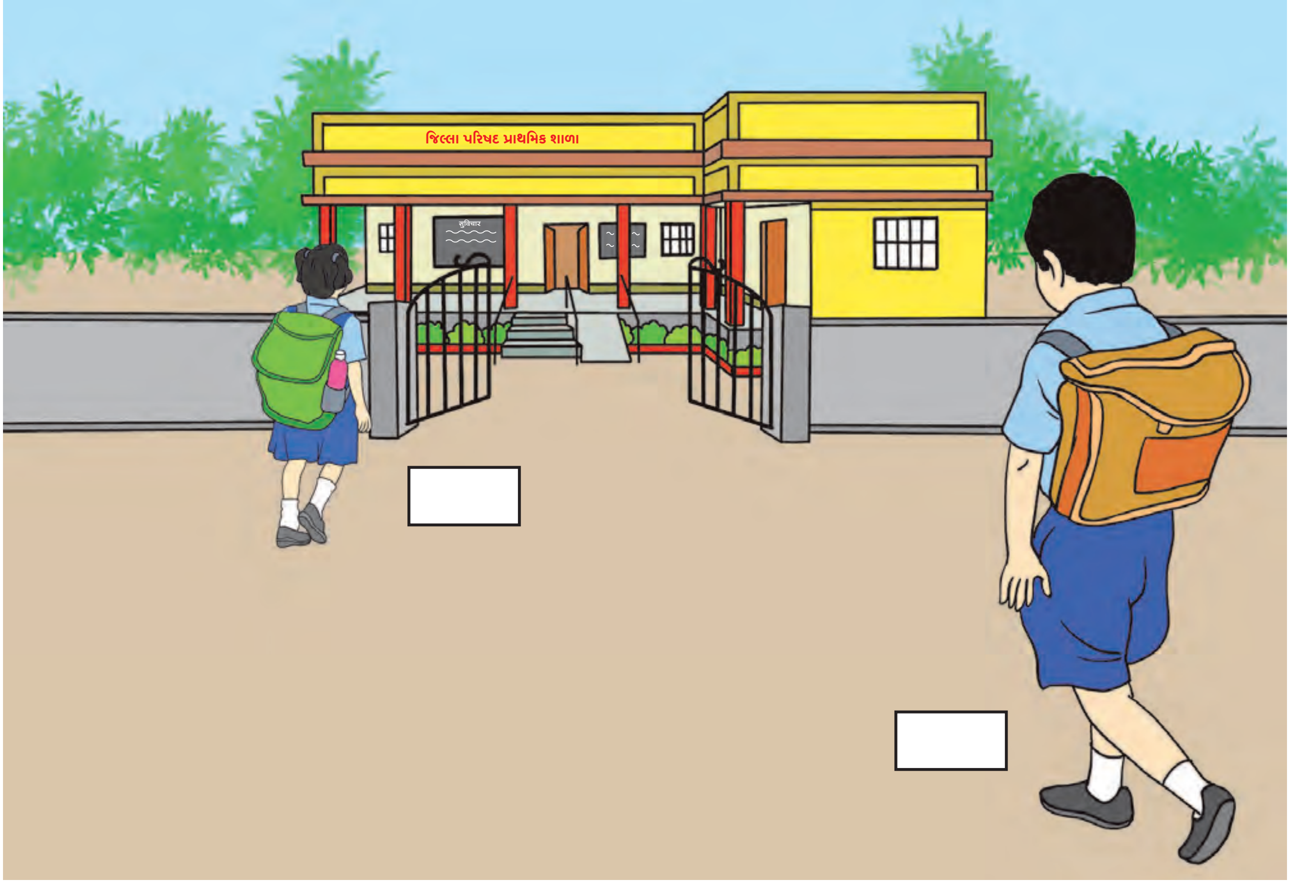

✻ ચિત્ર જુઓ. પાણીના પાત્રથી દૂર બેઠેલા કાગડાના ચિત્ર નીચેનાં ☐ માં રંગ પૂરો.

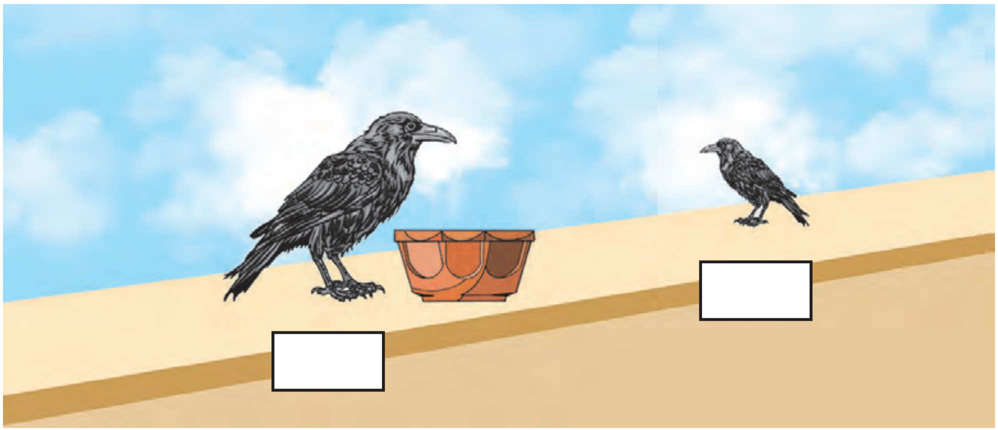

વિદ્યાર્થીઓ સાથે નજીક/પાસે-દૂર વિશે ચર્ચા કરવી. વિવિધ ઉદાહરણો દ્વારા મહાવરો કરાવવો.

૫ મારો આકાર

* ચિત્રમાંની વસ્તુઓ જુઓ. આપેલા આકાર સાથે (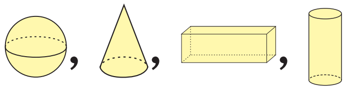) બંધ બેસતી વસ્તુને આકાર સાથે જોડો.

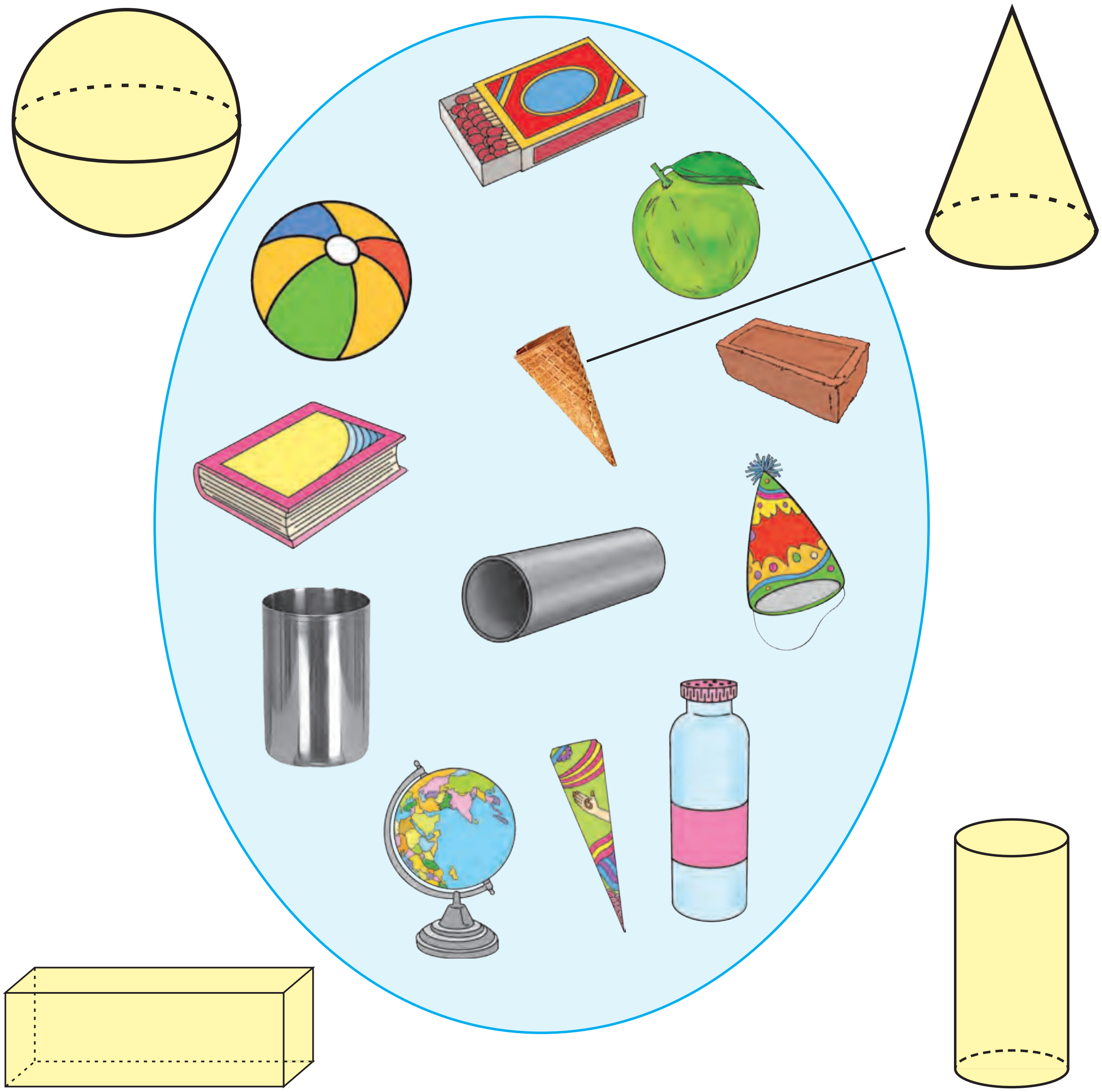

વિદ્યાર્થીઓને પરિસરમાં ઉપલબ્ધ વિવિધ વસ્તુઓ પૂરી પાડવી. તે વસ્તુઓનું અહીં આપેલા આકાર મુજબ વર્ગીકરણ કરવા કહેવું.

૬ ગબડવું - સરકવું

વિદ્યાર્થીઓને ચિત્રનું નિરીક્ષણ કરવા કહેવું. ગબડવું અને સરકવું એ સંદર્ભમાં ચર્ચા કરવી.

વિચાર કરો.

✻ જે રીતે દડો લસરપટ્ટી પરથી ગબડતો જાય છે, તે જ રીતે જે વસ્તુઓ લસરપટ્ટી પરથી ગબડશે તે વસ્તુને ✓ કરો.

✻ જે રીતે લસરપટ્ટી પરથી પુસ્તક સરકતું જાય છે, તે જ રીતે જે વસ્તુઓ લસરપટ્ટી પરથી સરકશે તેની ફરતે ○ કરો.

✻ યોગ્ય સ્થાને ✓ કરો.

વસ્તુ	ગબડે	સરકે
	✓	
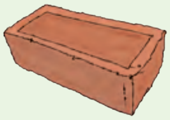		
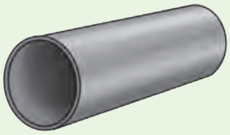		

* જે બૅગ હલાવવી સહેલી પડશે, તે બૅગ નીચેનાં ☐ માં રંગ પૂરો.

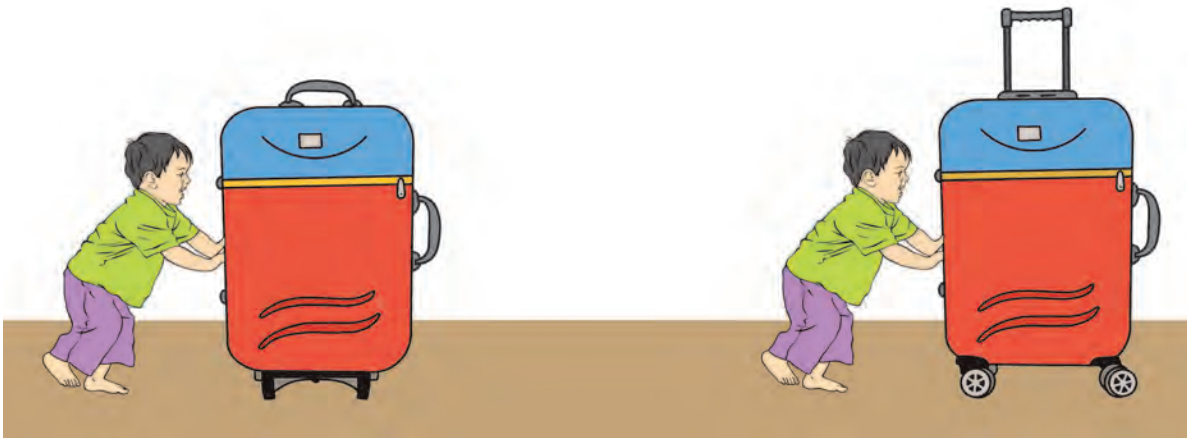

કેટલીક વસ્તુઓ ગબડે છે અને કેટલીક વસ્તુઓ સરકે છે.

મગજ ચલાવો.

* જે વસ્તુ ગબડે છે અને જે વસ્તુઓ સરકે છે, તે વસ્તુનાં ચિત્રો દોરો.

વિદ્યાર્થીઓને કેટલીક વસ્તુઓ આપો. એક પાટીયાને ત્રાંસું મૂકો. તેના પરથી કઈ વસ્તુઓ ગબડી ગઈ અને કઈ વસ્તુ સરકી ગઈ? તે સમયે ઢોળાવ પર તે વસ્તુની સ્થિતિ કેવી હતી? વિદ્યાર્થીઓ સાથે તે સંબંધી ચર્ચા કરો.

૭ ૧થી ૯ની ઓળખ

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

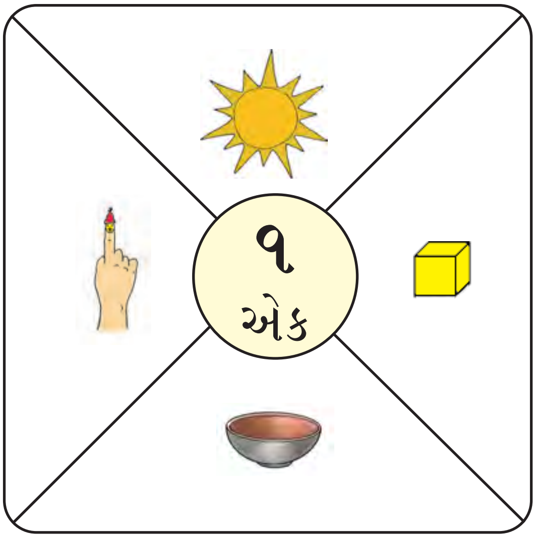

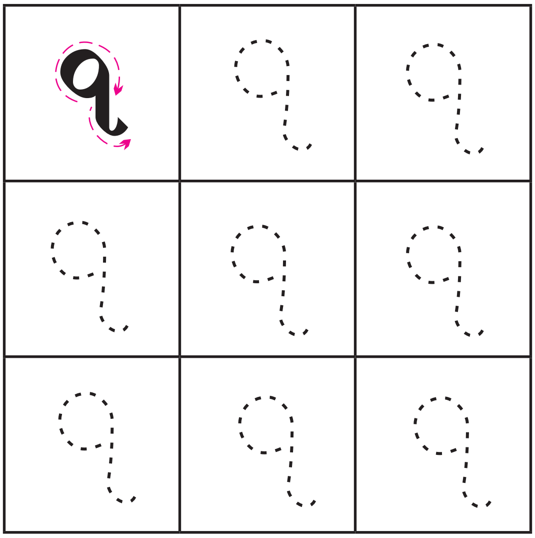

૧						

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

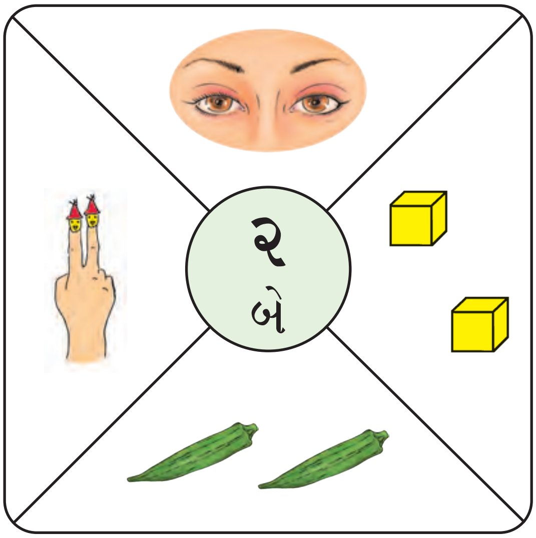

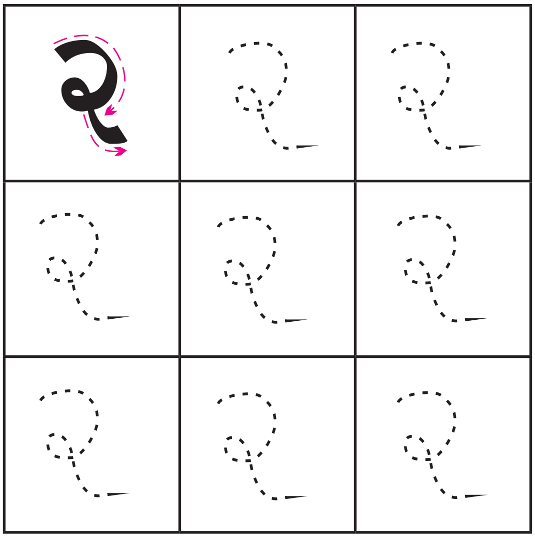

૨						

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

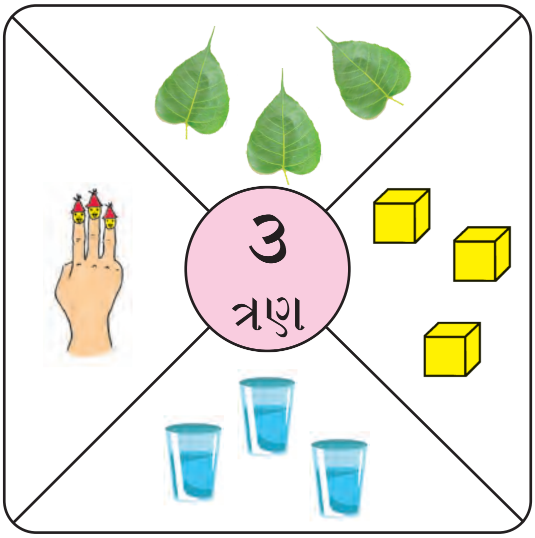

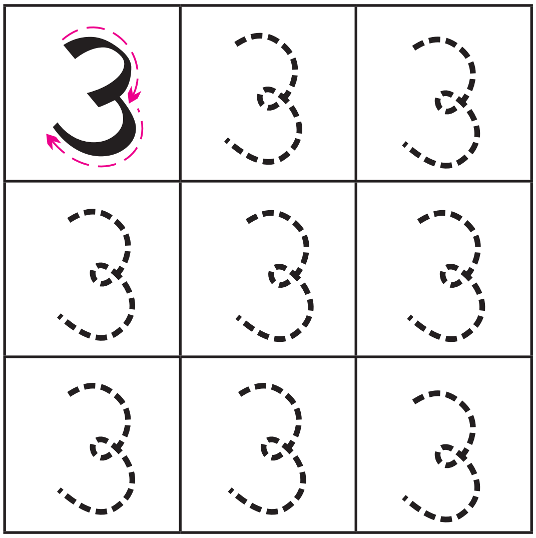

૩						

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

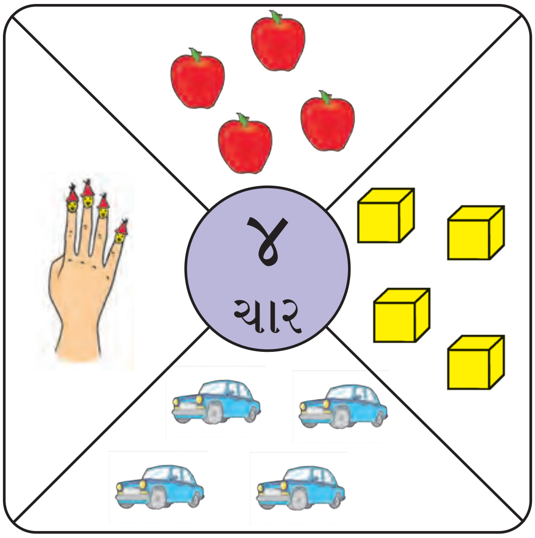

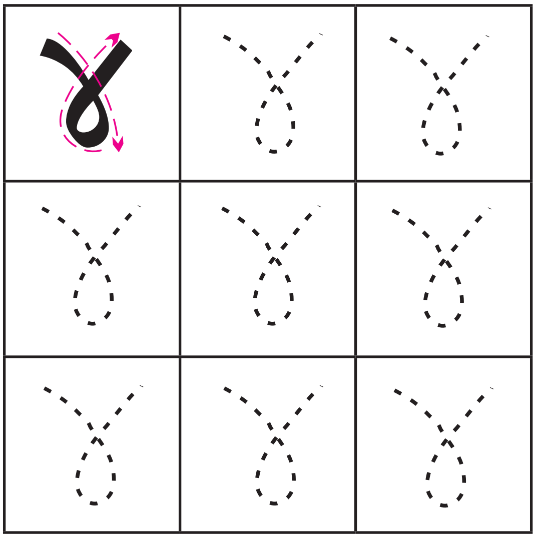

૪						

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

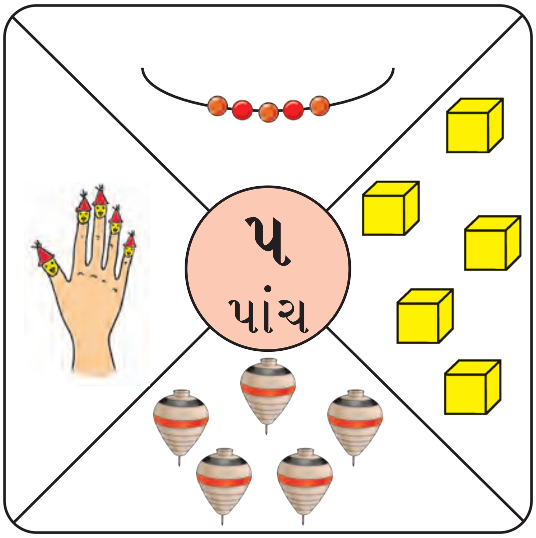

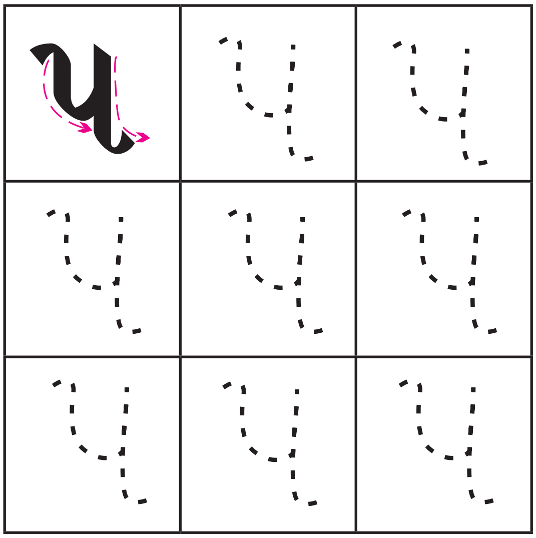

૫						

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

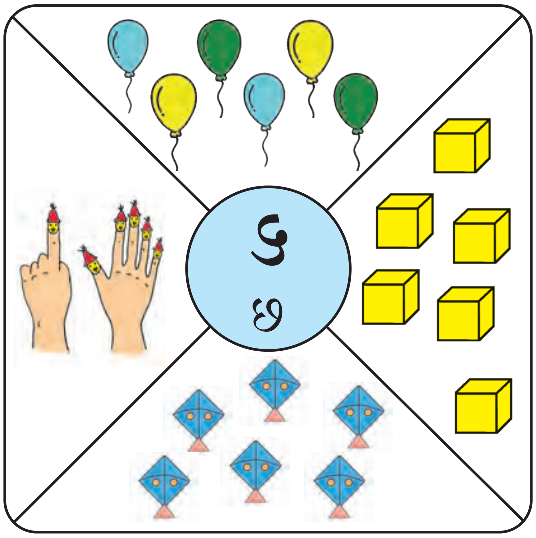

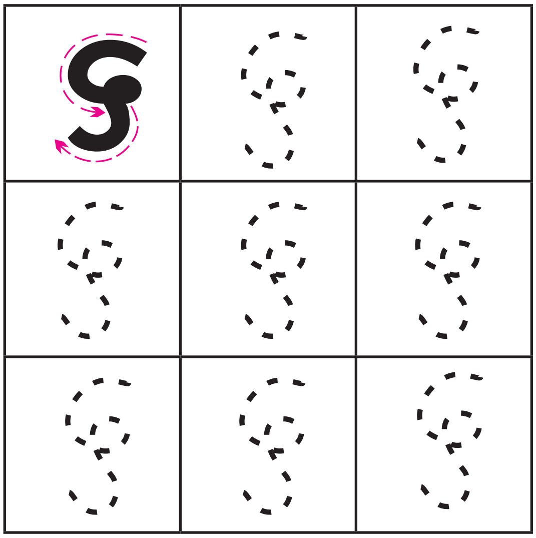

૬						

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

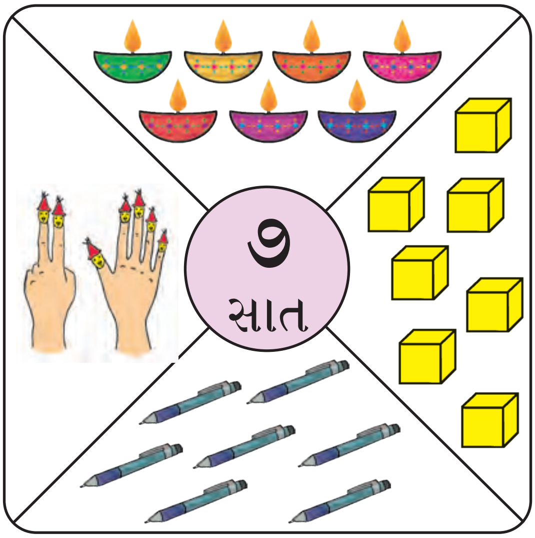

૭		

૭						

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

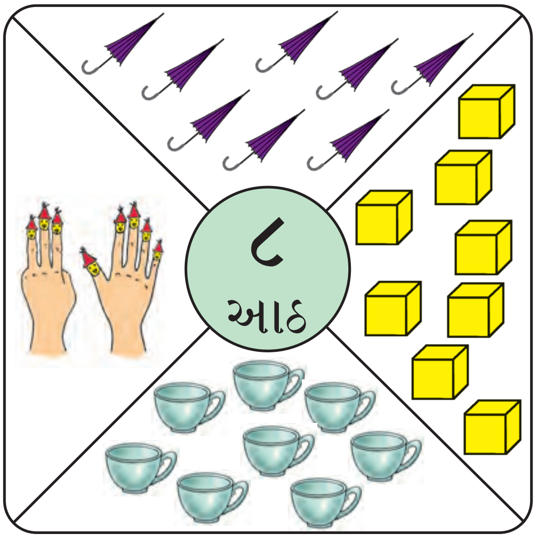

૮		

૮						

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

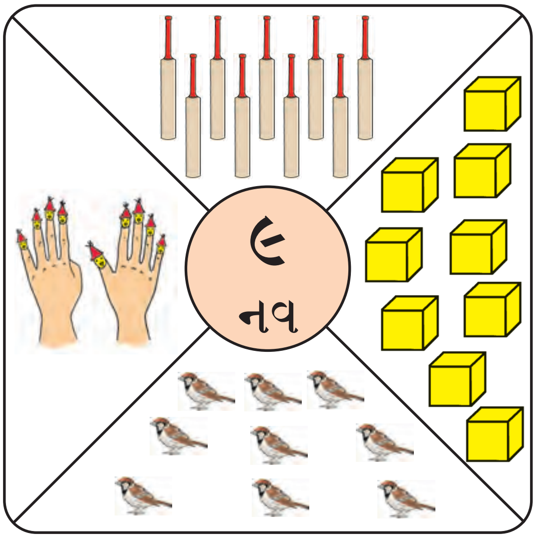

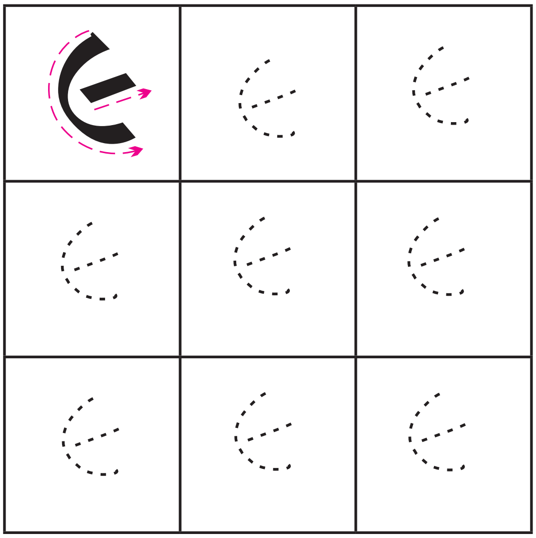

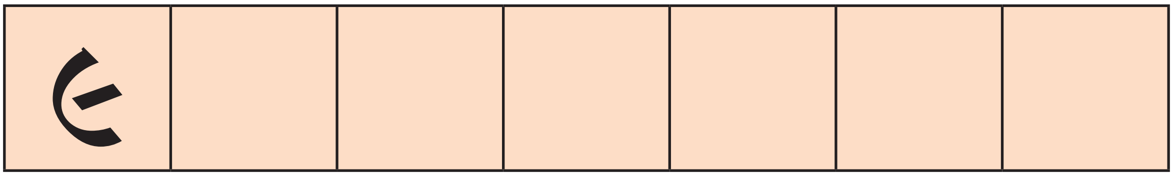

* ચિત્રો ગણો. ચિત્ર જેટલી સંખ્યા પર ○ કરો.

૩	૨	૫

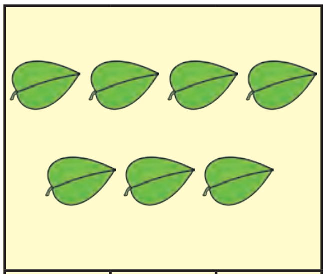

૭	૪	૩

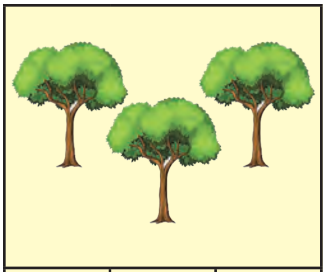

૧	૩	૨

* ચિત્ર ગણો. ચોરસમાં સંખ્યા લખો.

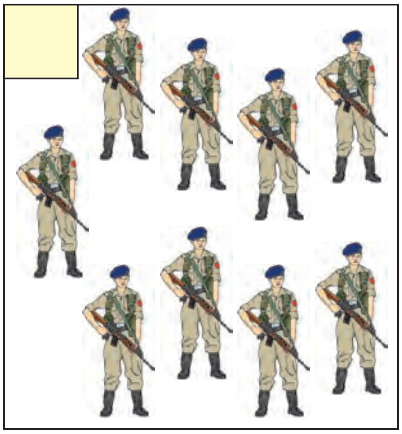

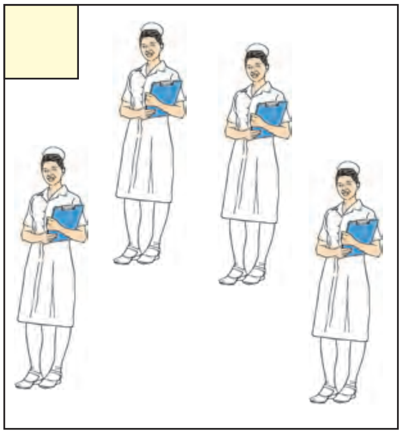

* આપેલી સંખ્યા જેટલા ચિત્રો દોરો.

૮	૫	૯

* મણકા ગણો. અંક લખો.

	૧	૧							
	૨	૨							
	૩	૩							

વિદ્યાર્થીઓને વિવિધ વસ્તુ/ચિત્રોની મદદથી ૧થી ૯ અંકની ઓળખ કરાવવી. વસ્તુ/વસ્તુસમૂહ અને સંખ્યાકાર્ડને જોડવાનો મહાવરો કરાવવો. ૧થી ૯ સુધીના અંક લેખનનો મહાવરો કરાવવો.

* બગીચાનું નિરીક્ષણ કરો. ચોરસમાં યોગ્ય સંખ્યા લખો.

૪

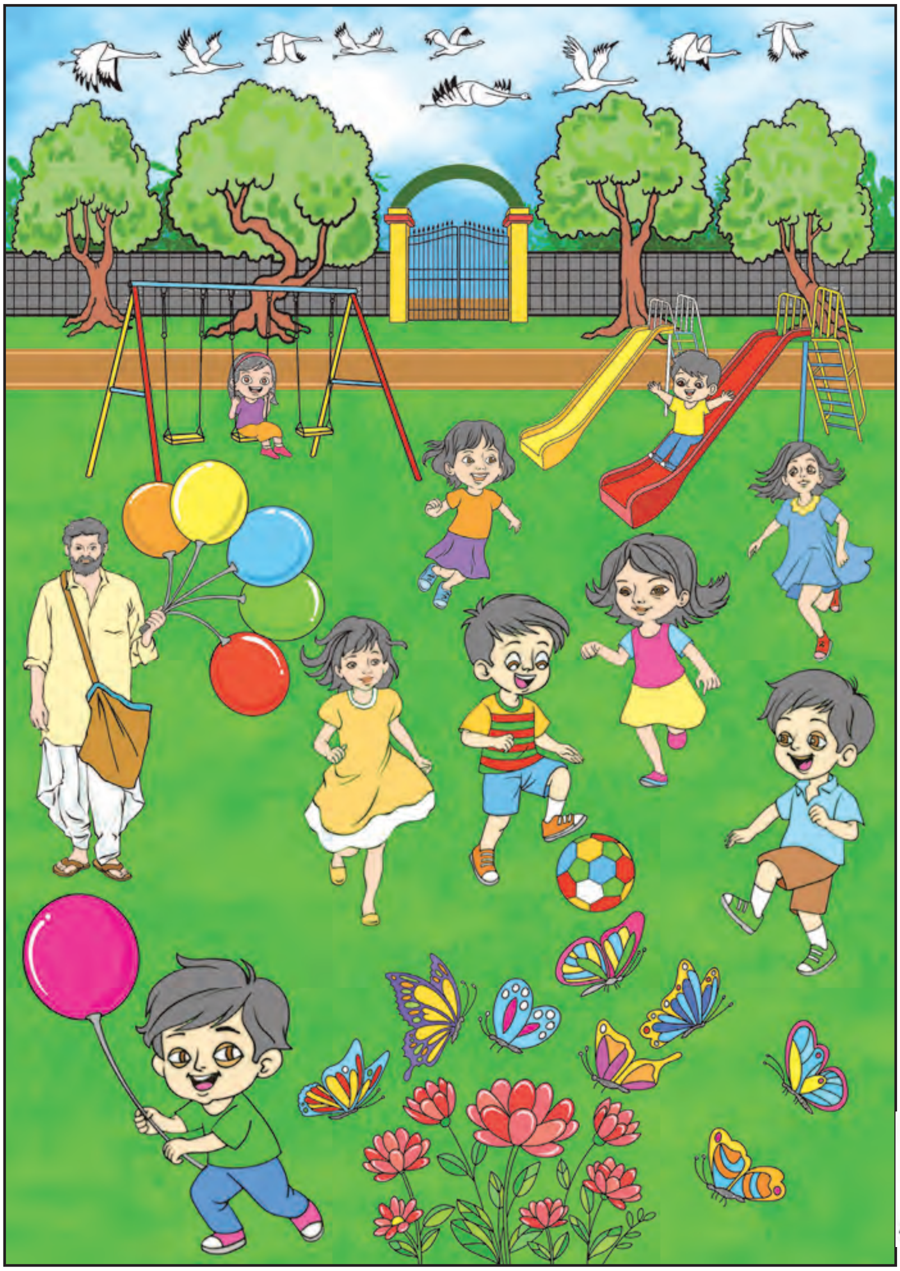

વિદ્યાર્થીઓને બગીચાનું નિરીક્ષણ કરવા કહેવું. તેમાંના છોકરા, છોકરી, પતંગિયાં, ફૂલ, ફુગ્ગા, લસરપટ્ટી, હીંચકા, પક્ષી, દરવાજાની સંખ્યા આપેલા ચિત્રની નીચેનાં ચોરસમાં લખવા કહેવું. દા.ત. ઝાડની કુલ સંખ્યા ૪

૮ ૦ની ઓળખ

જાણી લો.

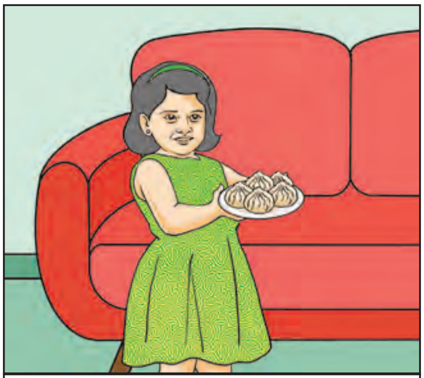

થાળીમાં ૫ મોદક છે.

થાળીમાં ૪ મોદક બાકી રહ્યા.

થાળીમાં ૩ મોદક બાકી રહ્યા.

થાળીમાં ૨ મોદક બાકી રહ્યા.

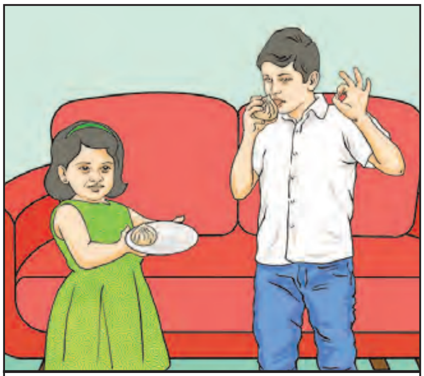

થાળીમાં ૧ મોદક બાકી રહ્યો.

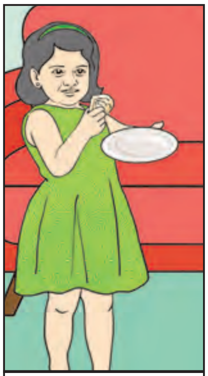

થાળીમાં મોદક બાકી રહ્યા નહીં.

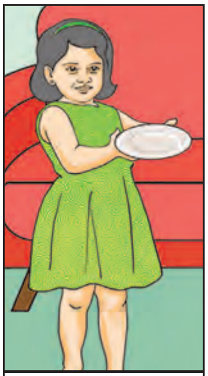

થાળીમાં ૦ મોદક છે.

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

વિદ્યાર્થીઓને ચિત્રોનું નિરીક્ષણ કરવા કહેવું. દર વખતે થાળીમાં એક એક મોદક ઓછો થયો, છેલ્લે થાળીમાં કેટલા મોદક બાકી રહ્યા? તે વિશે ચર્ચા કરવી? થાળીમાં એક પણ મોદક બાકી રહ્યો નહીં એટલે થાળીમાં '૦' મોદક છે તે સમજાવવું. શૂન્યને '૦' આ રીતે લખાય છે તે જણાવવું. પરિસરમાં ઉપલબ્ધ વિવિધ વસ્તુઓની મદદથી શૂન્યની સંકલ્પના વધુ સ્પષ્ટ કરવી.

૯ ૧૦ની ઓળખ

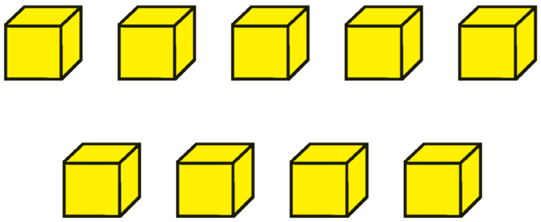

૯

નવ બ્લૉક એટલે
૯ એકમ બ્લૉક

૧૦

દસ

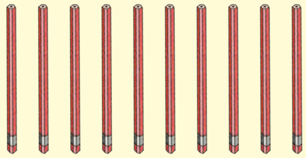 ૧૦ એકમ પેન્સિલ	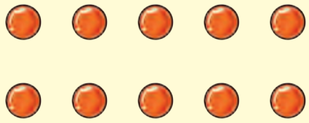 ૧૦ એકમ મણકા	૧૦ એકમ ચૉક

૧૦ દસ

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦
૧૦									

વિદ્યાર્થીઓને હાથની આંગળીઓની મદદથી ૯ પછી ૧૦ આવે છે તે બતાવવું. ચિત્રોનો ઉપયોગ કરીને ૧૦ સંખ્યા વિશે સમજાવવું. ૧૦ વાંચવા, ઘૂંટવા અને લખવા કહેવું.

✻ દશકની ઓળખ

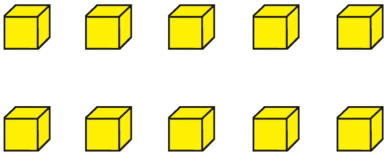

૧૦ એકમ બ્લૉક

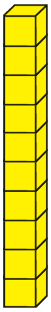

૧ દશક દાંડો

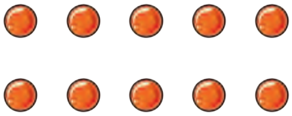

૧૦ એકમ મણકા

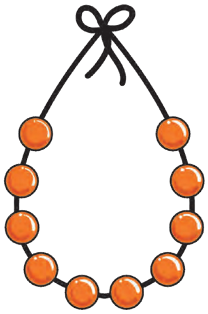

૧ દશક માળા

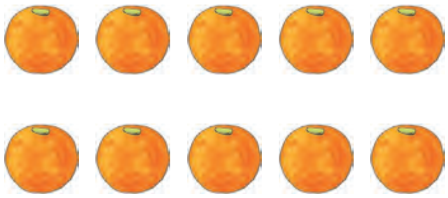

૧૦ એકમ લાડવા

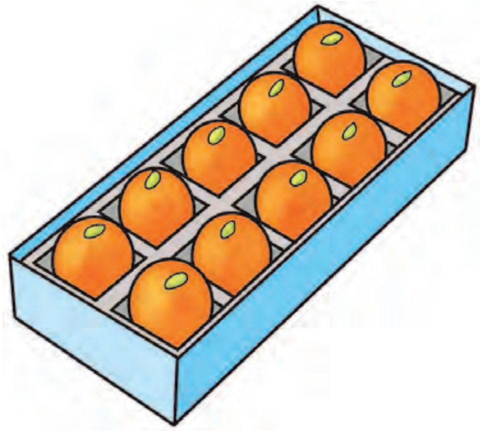

૧ દશક લાડવા

૧૦ સમાન વસ્તુઓનું એક જૂથ એટલે ૧ દશક
૧૦ એકમ એટલે ૧ દશક

વિદ્યાર્થીઓને પરિસરમાં ઉપલબ્ધ વસ્તુઓ વડે દશક તૈયાર કરવા કહેવું.

૧૦ સરવાળા (ઉત્તર ૯ સુધી)

કહો જોઈએ!

* અમનભાઈએ કાજલને શરૂઆતમાં કેટલા રંગ (ક્રેયોન્સ) આપ્યા?
* અમનભાઈએ પછી કાજલને બીજા કેટલા રંગ (ક્રેયોન્સ) આપ્યા?
* કાજલે અમનભાઈ પાસેથી ચિત્રમાં પૂરવા માટે કુલ કેટલા રંગ (ક્રેયોન્સ) લીધા?

શિક્ષકે વિવિધ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરીને પ્રાસંગિક સ્વરૂપમાં વિદ્યાર્થીઓને સરવાળાની પૂર્વ તૈયારી કરાવવી.

* ચિત્રમાં દર્શાવેલી આંગળીઓ ગણો. તેની બાજુમાં આપેલા ચોરસમાં તેટલી જ લીટી દોરો. લીટી ગણીને તેની કુલ સંખ્યા લખો.

<table>
<tr><td>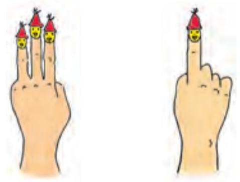</td><td>| | | |</td><td>૪</td></tr>
<tr><td>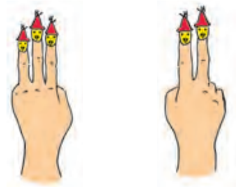</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>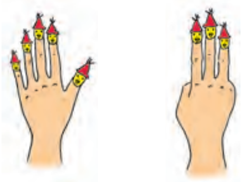</td><td></td><td></td></tr>
</table>

* બંને જૂથના ચિત્ર ગણો. ચિત્રોની કુલ સંખ્યા લખો.

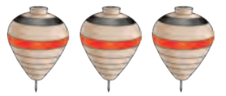

☐ ભમરડા

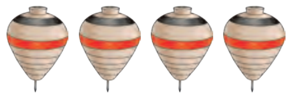

☐ ભમરડા

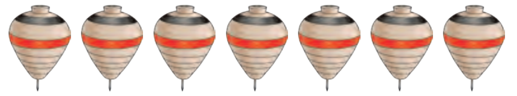

૭ ભમરડા

☐ પતંગિયાં

☐ પતંગિયાં

☐ પતંગિયાં

* ચિત્ર ગણી તેની નીચેના ચોરસમાં સંખ્યા લખો. બધાં ચિત્રો એક સાથે ગણીને ચિત્રની કુલ સંખ્યા લખો.

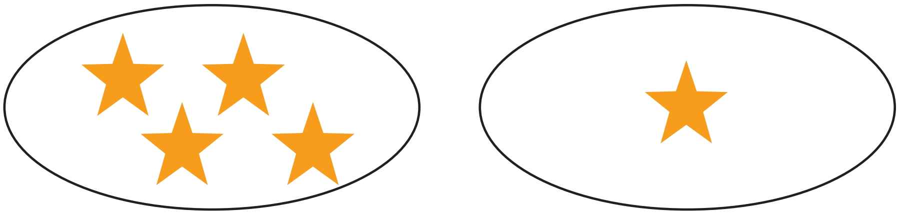

૪	અને	૧	કુલ	૫

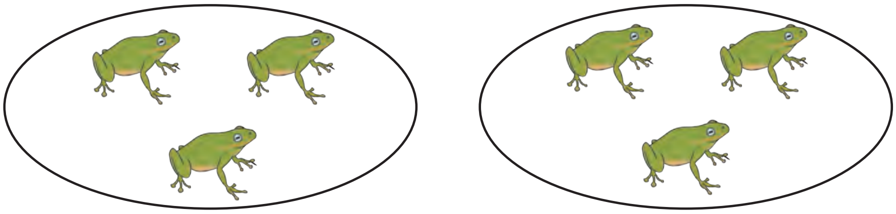

	અને		કુલ	

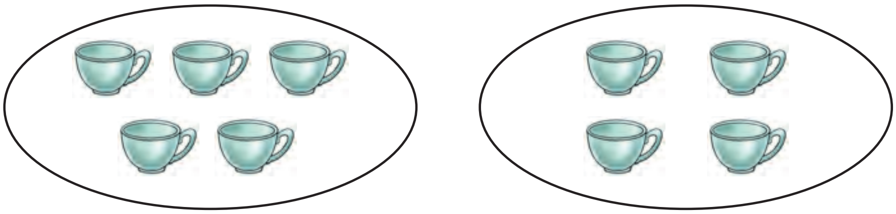

	અને (+)		કુલ (=)	

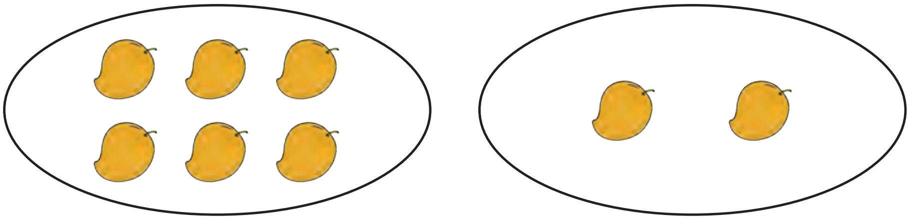

	+ (વત્તા)		= (બરાબર)	

વિદ્યાર્થીઓને ઉમેરવું, વધારવું એટલે સરવાળો કરવો એ સમજાવવું. સરવાળા માટે '+' (વત્તા)નું ચિહ્ન વાપરવામાં આવે છે તે જણાવવું. ૬ + ૨ = ૮ ને 'છ વત્તા બે બરાબર આઠ' એમ વંચાય છે તે જણાવવું.

● સરવાળો (આડી માંડણી કરીને)

૪	+	૨	=	૬
(ચાર)	(વત્તા)	(બે)	(બરાબર)	(છ)

૬ + ૩ = ☐

✻ ગણો.

૩ + ૧ = ૪	૪ + ૩ = ☐	૫ + ૪ = ☐
૩ + ૩ = ☐	૪ + ૪ = ☐	૨ + ૭ = ☐

✻ સરવાળો (ઊભી માંડણી કરીને)

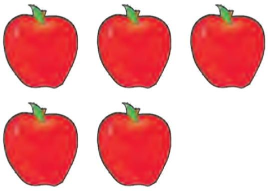

  ૩
+ ૨

  ૫

  ☐
+ ☐

  ☐

✻ ગણો.

૬	૮	૫	૭	૨
+ ૨	+ ૧	+ ૨	+ ૧	+ ૩
૮	☐	☐	☐	☐

✻ ગણો.

૪ + ૩ = ૭ એટલેજ

|||| |||

	૪
+	૩
	૭

૫ + ૩ = ☐ એટલેજ

	☐
+	☐
	☐

૪ + ૨ = ☐ એટલેજ

	☐
+	☐
	☐

૬ + ૩ = ☐ એટલેજ

	☐
+	☐
	☐

✻ ગણો.

સમીર ૪ ફૂલ લાવ્યો. સુલભા ૩ ફૂલ લાવી. બંને મળીને કુલ કેટલા ફૂલ લાવ્યા?

	સમીર	૪	ફૂલ લાવ્યો.
+	સુલભા	૩	ફૂલ લાવી.
	કુલ	૭	ફૂલ લાવ્યા.

૪ + ૩ = ૭

સુરેશે ૭ રન બનાવ્યા. રફીકે ૨ રન બનાવ્યા. બંનેએ મળીને કુલ કેટલા રન બનાવ્યા?

	સુરેશે	૭	રન બનાવ્યા.
+	રફીકે	૨	રન બનાવ્યા.
	કુલ	☐	રન બનાવ્યા.

☐ + ☐ = ☐

વિનોદ ૬ બાલદી પાણી લાવ્યો. દીપિકા ૧ બાલદી પાણી લાવી. બંને મળીને કુલ કેટલી બાલદી પાણી લાવ્યા?

	વિનોદ	☐	બાલદી પાણી લાવ્યો.
+	દીપિકા	☐	બાલદી પાણી લાવી.
	કુલ	☐	બાલદી પાણી લાવ્યા.

☐ + ☐ = ☐

ગોપાળના ખેતરમાં ૫ ગાય છે. સુનિતાના ખેતરમાં ૩ ગાય છે. બંનેના ખેતરમાં મળીને કુલ કેટલી ગાય છે?

	ગોપાળના ખેતરમાં	☐	ગાય છે.
+	સુનિતાના ખેતરમાં	☐	ગાય છે.
	કુલ	☐	ગાય થઈ.

☐ + ☐ = ☐

વિવિધ ઉદાહરણોની મદદથી વિદ્યાર્થીઓને સરવાળાનો પૂરતો મહાવરો કરાવવો.

સમજી લો.

નીચેની થાળીમાં પેરુ	૫
હાથમાંની થાળીમાં પેરુ	૦
બંને થાળીમાંના કુલ પેરુ	૫

૫ + ૦ = ૫

આપેલી વસ્તુમાં એક પણ વસ્તુ ન ઉમેરીએ તો તેટલી જ વસ્તુ રહે છે.

✻ ગણો.

૨ + ૦ = ૨   ૪ + ૦ = ☐

૬ + ૦ = ☐   ૯ + ૦ = ☐

૧	૭	૮	૩
+ ૦	+ ૦	+ ૦	+ ૦
☐	☐	☐	☐

ઉપલબ્ધ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરીને તેમાં એક પણ વસ્તુ ન ઉમેરતાં, પહેલાં હોય તેટલી જ વસ્તુ રહે છે તેનો મહાવરો કૃતિયુક્ત ઉદાહરણ દ્વારા કરાવવો.

૧૧ બાદબાકી

જાણી લો.

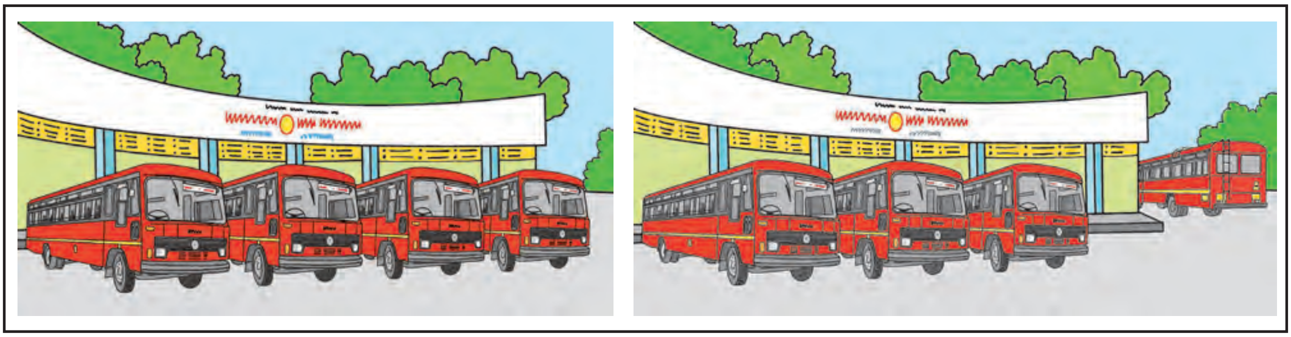

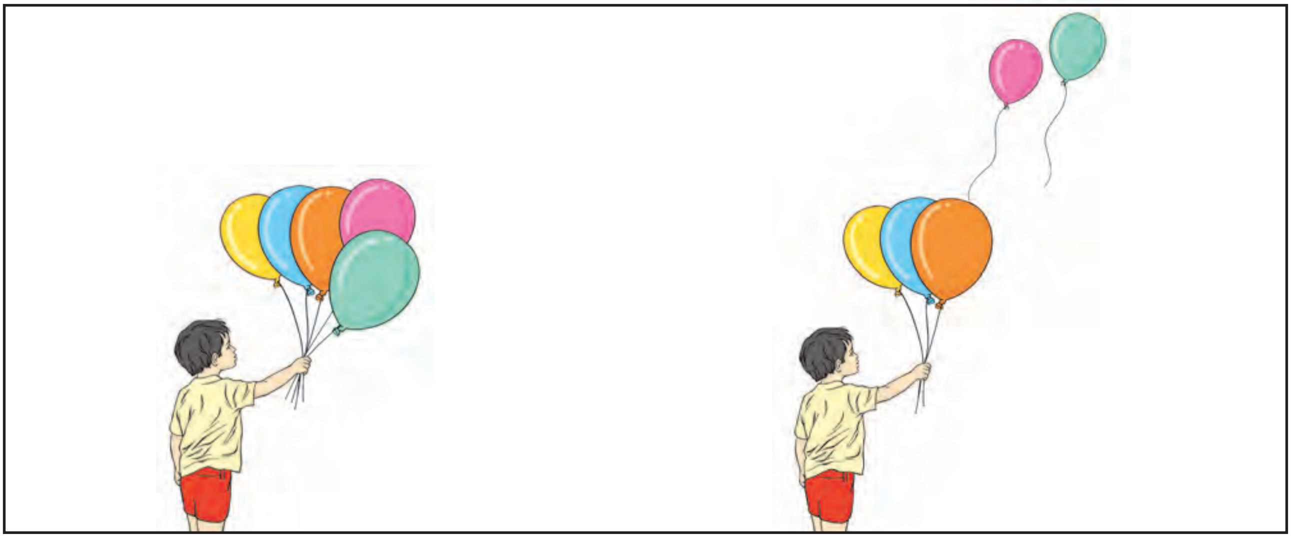

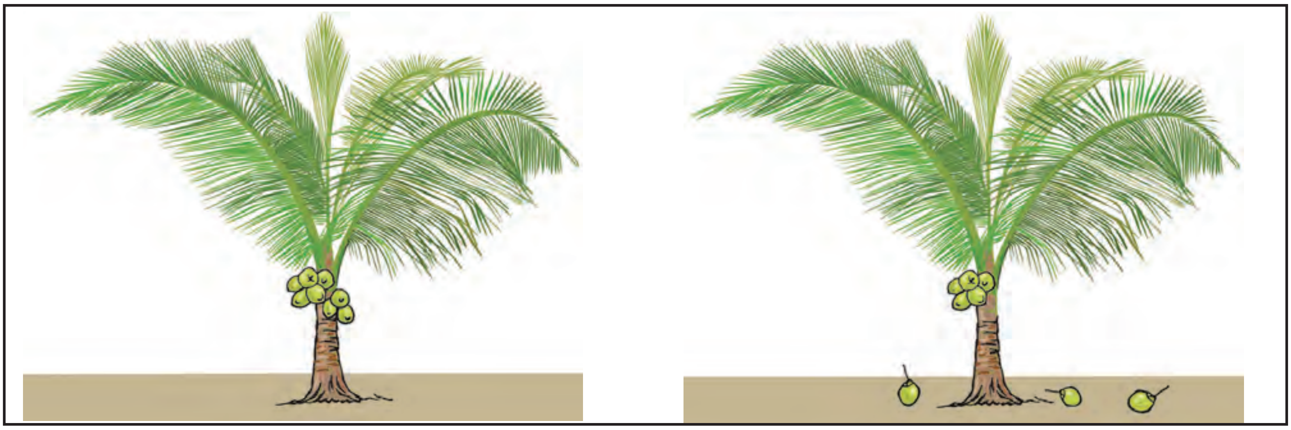

બસસ્થાનક પર કેટલીક બસ ઊભી છે. તેમાંથી કેટલી બસ નીકળી ગઈ? બસ ઓછી થઈ કે વધી? કેટલી ઓછી થઈ? કેટલી બસ બાકી રહી? આ પ્રમાણે દરેક ચિત્ર સંદર્ભે પ્રશ્ન પૂછવા. ઓછા કરવા, ઘટાડવા જેવા શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને બાદબાકીની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરવી.

- બાદબાકી (જૂથમાંથી ઓછું કરવું)

✻ ચિત્ર જુઓ. ચિત્ર નીચેના ચોરસમાં યોગ્ય સંખ્યા લખો.

બરણીમાં **૫** લાડવા છે.

બરણીમાંથી **૨** લાડવા લીધા.

બરણીમાં ☐ લાડવા બાકી રહ્યા.

૯ માંથી **૩** ફૂલ દીદીએ લીધા,

તો ☐ ફૂલ વધ્યા.

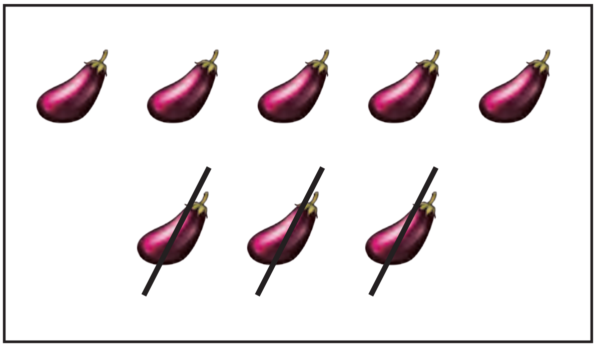

☐ માંથી ☐ રીંગણાંનું શાક

બનાવ્યું, તો ☐ રીંગણા બાકી રહ્યા.

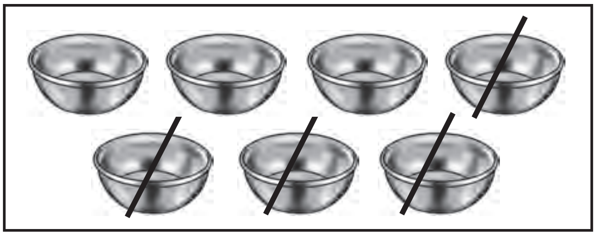

☐ માંથી ☐ વાટકા બાજુમાં મૂક્યા,

તો ☐ વાટકા બાકી રહ્યા.

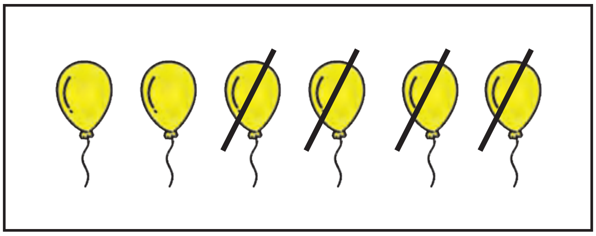

☐ માંથી ☐ ફુગ્ગા ભાઈને આપ્યા,

તો ☐ ફુગ્ગા બાકી રહ્યા.

* બાદબાકી (આડી માંડણી કરીને)

૫	ઓછા	૨	બરાબર	૩
કુલ પતંગ		ઓછા કરેલા પતંગ		બાકી રહેલા પતંગ

૭	−	૩	=	
કુલ વિમાન	(ઓછા)	ઓછા કરેલા વિમાન	(બરાબર)	બાકી રહેલા વિમાન

	−		=	

* ગણો.

૩ − ૧ = ૨	૬ − ૩ =	૭ − ૨ =
||⁄		
૮ − ૫ =	૯ − ૭ =	૫ − ૪ =

* બાદબાકી (ઊભી માંડણી કરીને)

$$\begin{array}{r} 3 \\ -\ 2 \\ \hline 1 \end{array}$$

(૩ − ૨ = ૧)

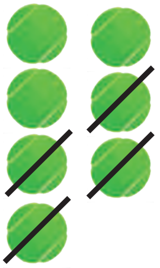

(૭ − ૪ = ૩)

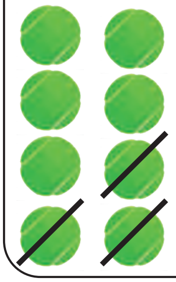

(૮ − ૩ = ૫)

વિદ્યાર્થીઓને બાદબાકી માટે '−' (ઓછા) ચિહ્ન વાપરવામાં આવે છે તે કહેવું. ૭ −૩ = ૪ ને 'સાત ઓછા ત્રણ બરાબર ચાર' એમ વંચાય છે તે જણાવવું.

* ગણો.

૫	૮	૯	૬	૭
– ૪	– ૩	– ૫	– ૨	– ૧
☐	☐	☐	☐	☐

* ગણો.

૫ – ૨ = ૩ એટલે જ ૫ – ૨ = ૩

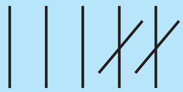

૭ – ૩ = ☐ એટલે જ ૭ – ૩ = ☐

૬ – ૪ = ☐ એટલે જ ☐ – ☐ = ☐

૯ – ૮ = ☐ એટલે જ ☐ – ☐ = ☐

* ગણો.

મમ્મીએ ૭ પૂરીઓ બનાવી. તેમાંથી ૨ પૂરીઓ ભાઈને ડબ્બામાં આપી, તો કેટલી પૂરીઓ વધી?

મમ્મીએ ૭ પૂરીઓ બનાવી

– ભાઈને ડબ્બામાં ૨ પૂરીઓ આપી

૫ પૂરીઓ વધી.

૭ – ૨ = ૫

અમેય પાસે ૮ પપૈયાં છે. તેમાંથી ૪ પપૈયાં સમીરને આપ્યા, તો અમેય પાસે કેટલા પપૈયાં વધ્યા?

અમેય પાસે ૮ પપૈયાં છે.

– સમીરને ૪ પપૈયાં આપ્યા.

અમેય પાસે ☐ પપૈયાં વધ્યાં.

૮ – ૪ = ☐

ફૂલદાનીમાં ૯ ફૂલ છે. તેમાંથી ૨ ફૂલ કાઢી લઈએ, તો ફૂલદાનીમાં કેટલા ફૂલ બાકી રહેશે?

	ફૂલદાનીમાં	□	ફૂલ છે.
–	તેમાંથી	□	ફૂલ કાઢી લીધાં.
	ફૂલદાનીમાં	□	ફૂલ બાકી રહ્યાં.

□ – □ = □

ડબ્બામાં ૬ રોટલા હતા. સારિકાએ ૧ રોટલો ખાધો, તો ડબ્બામાં કેટલા રોટલા બાકી રહ્યા?

	ડબ્બામાં	□	રોટલા હતાં.
–	સારિકાએ	□	રોટલો ખાધો.
	ડબ્બામાં	□	રોટલા બાકી રહ્યા.

□ – □ = □

જાણી લો.

	રકાબીમાં લાડવા	૧
–	લાડવા ખાધા	૧
	રકાબીમાં વધેલા લાડવા	૦

રકાબીમાં ૧ લાડવો હતો. તે લાડવો ખાઈ લીધા પછી રકાબીમાં ૦ લાડવા બાકી રહ્યા.

આપેલી વસ્તુના સમૂહમાંથી તેટલી જ વસ્તુઓ બાદ કરીએ તો ૦ વસ્તુ બાકી રહે છે.

* ગણો.

૨ – ૨ = ૦

૩ – ૩ = □

૪ – ૪ = □

૯ – ૯ = □

૭	૫	૮	૬
– ૭	– ૫	– ૮	– ૬
□	□	□	□

વિદ્યાર્થીઓને ઉપલબ્ધ વસ્તુઓમાંથી કેટલાક સમૂહ તૈયાર કરવા કહેવું. તેમાંની બધી વસ્તુઓ બાદ કરવામાં આવે તો ૦ વસ્તુ બાકી રહે તેની સમજૂતી આપવી, મહાવરો કરાવવો.

૧૨ ૧૧થી ૨૦ની ઓળખ

૧ દશક ૧ એકમ

૧૦ + ૧ → **૧૧** અગિયાર

✻ વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૧	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧

૧ દશક ૨ એકમ

૧૦ + ૨ → **૧૨** બાર

✻ વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨

૧ દશક ૩ એકમ

૧૦ + ૩ → **૧૩** તેર

✻ વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૩	૧૩	૧૩	૧૩	૧૩

૧ દશક ૪ એકમ

૧૦ + ૪ → **૧૪** ચૌદ

✻ વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૪	૧૪	૧૪	૧૪	૧૪

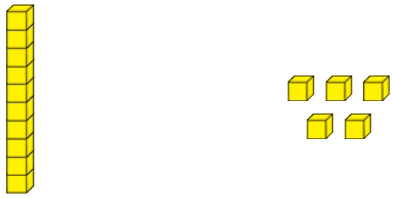

૧ દશક ૫ એકમ

૧૦ + ૫ → **૧૫** પંદર

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૫	૧૫	૧૫	૧૫	૧૫

૧ દશક ૬ એકમ

૧૦ + ૬ → **૧૬** સોળ

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૬	૧૬	૧૬	૧૬	૧૬

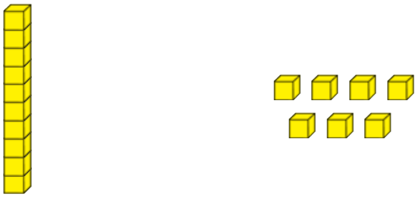

૧ દશક ૭ એકમ

૧૦ + ૭ → **૧૭** સત્તર

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૭	૧૭	૧૭	૧૭	૧૭

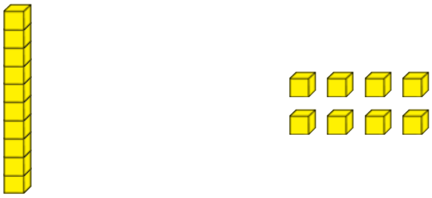

૧ દશક ૮ એકમ

૧૦ + ૮ → **૧૮** અઢાર

* વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૮	૧૮	૧૮	૧૮	૧૮

૧ દશક ૯ એકમ

૧૦ → **૧૯ ઓગણીસ** ← ૯

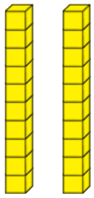

૨ દશક ૦ એકમ

૨૦ → **૨૦ વીસ** ← ૦

✻ વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૧૯				

✻ વાંચો, ઘૂંટો અને લખો.

૨૦				

✻ આપેલા ચોરસમાં યોગ્ય સંખ્યા લખો.

૧૧		૧૩		૧૫		૧૭		૧૯	
			૧૪				૧૮		
	૧૨								૨૦
					૧૬				

વિદ્યાર્થીઓને ૧૧થી ૨૦ સુધીના અંકોની ઓળખ કરાવવી. તેમજ ૧૧થી ૨૦ સુધીના અંકો વાંચવા, ઘૂંટવા અને લખવા કહેવું.

પ્રકલ્પ : સંખ્યાવાચન માટે જૂના પૂઠાંનો ઉપયોગ કરીને ૧થી ૨૦ સુધીના સંખ્યાકાર્ડ તૈયાર કરો.

૧૩ પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા, પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા અને વચલી સંખ્યા

જાણી લો.

૬ : હું ૬ છું. હું ૫ અને ૭ વચ્ચે આવતી સંખ્યા છું.

૫ : હું ૫ છું. હું ૬ પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા છું.

૭ : હું ૭ છું. હું ૬ પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા છું.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧

૪ પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા ૩
૪ પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા ૫
૩ અને ૫ વચ્ચે આવતી સંખ્યા ૪

૧૦ પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા ૯
૧૦ પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા ૧૧
૯ અને ૧૧ વચ્ચે આવતી સંખ્યા ૧૦

* ગણો.

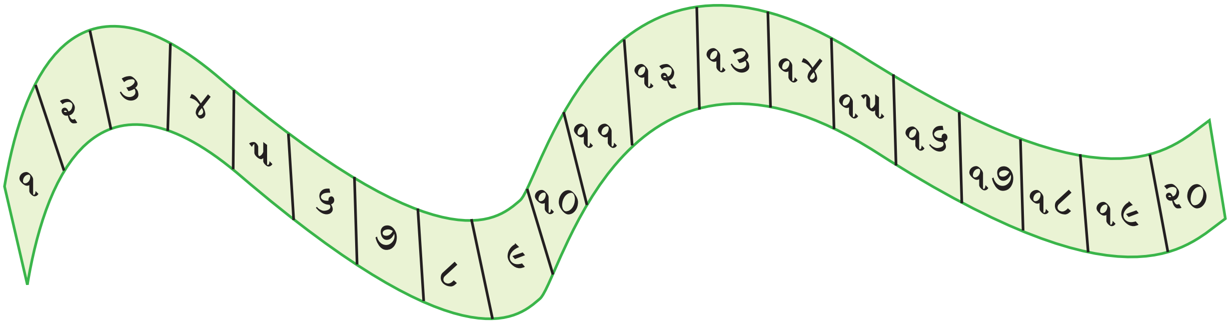

પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા	
૧	૨
૩	
૧૦	
૧૫	
૧૮	
૧૯	

પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા	
૨	૩
	૯
	૧૧
	૧૬
	૧૪
	૨૦

વચલી સંખ્યા		
૯	૧૦	૧૧
૭		૯
૧૧		૧૩
૧૮		૨૦
૧૭		૧૯
૧૨		૧૪

વિદ્યાર્થીઓ પાસે ઉપર મુજબ ૧થી ૨૦ સુધીની સંખ્યામાંથી પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા, પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા અને વચલી સંખ્યાનો મહાવરો કરાવવો.

૧૪ સંખ્યાનું નાના-મોટાપણું

✲ ઓછી વસ્તુ ધરાવતા ચિત્રની નીચેના ચોરસમાં ✓ કરો.

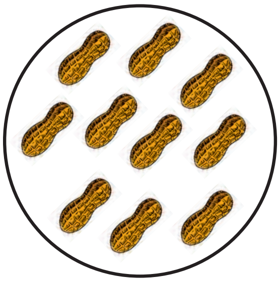
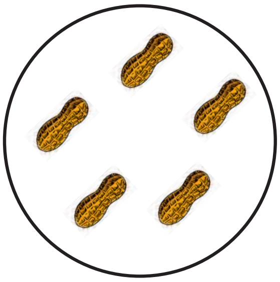
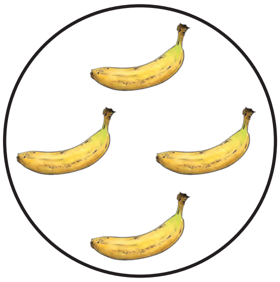
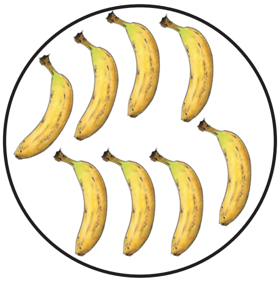

✲ ચિત્ર ગણો. યોગ્ય સંખ્યા લખો. બેમાંથી મોટી સંખ્યા સામેના ☐ માં લાલ રંગ અને નાની સંખ્યા સામેના ☐ માં પીળો રંગ પૂરો.

ચિત્ર	સંખ્યા	ચોરસ
	૩	
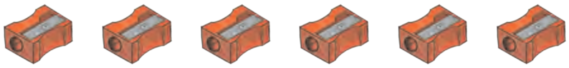	૬	

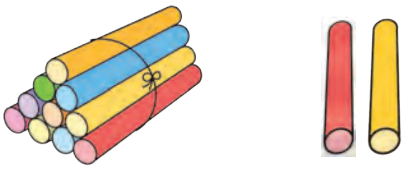

૧૨

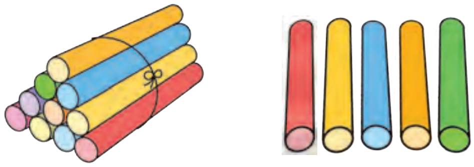

૧૫

૧૫ ચૉક કરતા ૧૨ ચૉક **ઓછા** છે. માટે, ૧૨ એ ૧૫ કરતાં **નાની** સંખ્યા છે.

૧૨ ચૉક કરતા ૧૫ ચૉક **વધારે** છે. માટે, ૧૫ એ ૧૨ કરતાં **મોટી** સંખ્યા છે.

* આપેલી સંખ્યા માટે દશકમાળા અને છૂટા મણકા દોરીને નાની અને મોટી સંખ્યા લખો.

સંખ્યા	દશકમાળા અને છૂટા મણકા	નાની સંખ્યા	મોટી સંખ્યા
૧૪	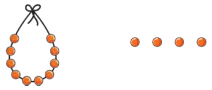	૧૪	૧૬
૧૬	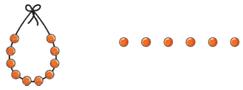		
૧૩	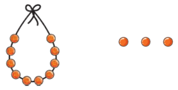		
૧૧	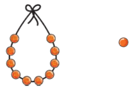		
૧૭			
૧૯			
૧૦			
૧૨			
૧૮			
૧૫			

* આપેલી સંખ્યા કરતાં કોઈપણ એક નાની સંખ્યા લખો.

૧૧		૧૫		૧૦	
૧૬		૮		૫	
૧૩		૧૯		૧૭	

* આપેલી સંખ્યા કરતાં કોઈપણ એક મોટી સંખ્યા લખો.

૧૯		૧૬		૯	
૬		૧૦		૧૫	
૧૨		૧૪		૧૮	

* આપેલી સંખ્યા કરતાં કોઈપણ બે મોટી સંખ્યા લખો.

૧૧			૧૩		
૧૬			૧૫		
૧૨			૧૭		

* આપેલી સંખ્યા કરતાં કોઈપણ બે નાની સંખ્યા લખો.

૧૫			૧૪		
૧૭			૧૯		
૨૦			૧૮		

વિદ્યાર્થીઓ સાથે નાની-મોટી સંખ્યા (૨૦ સુધી) સંદર્ભે ચર્ચા કરવી. વિવિધ ઉદાહરણો દ્વારા મહાવરો કરાવવો. ઉદાહરણના સંદર્ભે 'નાં કરતાં નાની' અને 'નાં કરતાં મોટી' સંખ્યાની સંકલ્પનાનો મહાવરો કરાવવો.

૧૫ ચઢતો ક્રમ – ઉતરતો ક્રમ

જાણી લો.

શિક્ષિકા : વિદ્યાર્થીઓ, આ ૩ લીંબુ જુઓ.

મયુરી, તું પહેલાં આમાંનું સૌથી નાનું લીંબુ મૂક.

રાજુ, તું બાકીના બે લીંબુમાંથી નાનું લીંબુ લે અને પહેલાં મૂકેલા લીંબુની આગળ મૂક.

આયેશા, તું આ વધેલું સૌથી મોટું લીંબુ તેની આગળ મૂક.

શિક્ષિકા : શાબાશ, તમે આકારમાં નાનું લીંબુ અને મોટાં લીંબુંને બરાબર ગોઠવ્યા.

સૌથી મોટા દડાથી, સૌથી નાનો દડો એ ક્રમમાં જેણે યોગ્ય રીતે દડા ગોઠવ્યા છે, તેની સામે ✓ કરો.		સૌથી નાના દડાથી, સૌથી મોટો દડો એ ક્રમમાં જેણે યોગ્ય રીતે દડા ગોઠવ્યા છે, તેની સામે ✓ કરો.	
સરિતા	☐	શ્યામ	☐
રવિ	☐	મંજુ	☐
અમન	☐	એંજલ	☐

વિદ્યાર્થીઓને કદ, લંબાઈમાં સૌથી નાનાથી મોટા તરફ, સૌથી મોટાથી નાના તરફ, સૌથી ટૂંકાથી સૌથી લાંબા તરફ, સૌથી લાંબાથી સૌથી ટૂંકા તરફ એ પ્રમાણે ક્રમમાં વસ્તુ ગોઠવવાનો મહાવરો કરાવવો.

● બ્લૉક ગણીને સંખ્યાનો ચઢતો ક્રમ

શિક્ષિકા : ચાલો, આપેલા બ્લૉક્સ ગણીએ. નીચે સંખ્યા લખીએ.

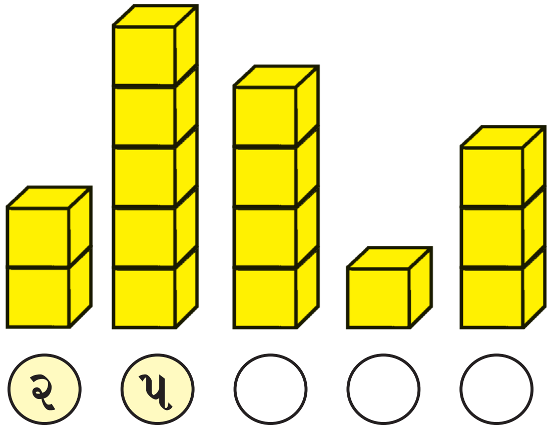

શિક્ષિકા : હવે આપણે નાની સંખ્યાથી મોટી સંખ્યા, એ ક્રમમાં બ્લૉક્સ ગોઠવીએ.

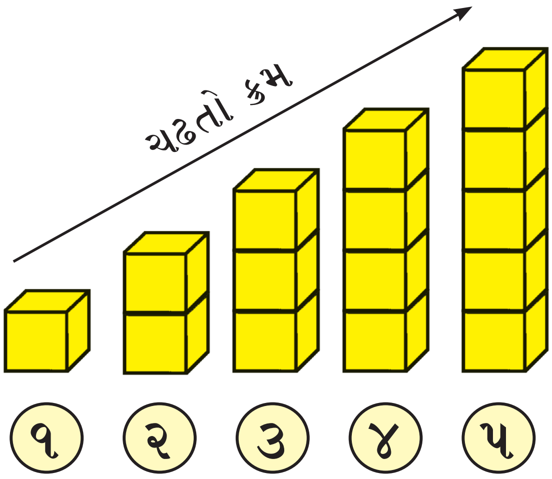

✻ નાની સંખ્યાથી મોટી સંખ્યા – એ ક્રમમાં સંખ્યા લખો.

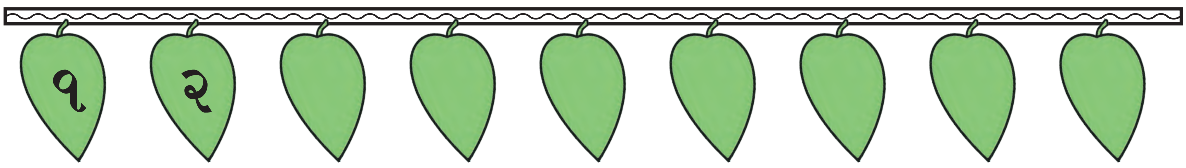

બ્લૉક્સની મદદથી ૧થી ૯ સંખ્યાનો ચઢતો ક્રમ સમજાવવો.

- સંખ્યાનો ચઢતો ક્રમ

૨, ૫, ૩

શિક્ષિકા : આપેલી સંખ્યાને ચઢતા ક્રમમાં લખીએ. કુણાલ આ સંખ્યા વાંચ.

કુણાલ : બે, પાંચ, ત્રણ

શિક્ષિકા : આ ત્રણ સંખ્યામાં સૌથી નાની સંખ્યા કઈ?

કુણાલ : બે **૨**

શિક્ષિકા : વધેલી બે સંખ્યામાંથી નાની સંખ્યા કઈ? તેને બે પછી લખ.

કુણાલ : ત્રણ **૨, ૩**

શિક્ષિકા : બાકી વધેલી સંખ્યા કઈ? તેને ત્રણ પછી લખ.

કુણાલ : પાંચ **૨, ૩, ૫**

શિક્ષિકા : ૨,૫,૩ આ ત્રણ સંખ્યામાં સૌથી નાની સંખ્યા ૨ છે અને સૌથી મોટી સંખ્યા ૫ છે. એટલે કે, ૨,૫,૩ એ સંખ્યાનો ચઢતોક્રમ ૨,૩,૫ થાય.

> આપેલી ત્રણ સંખ્યાને ચઢતા ક્રમમાં લખતી વખતે, શરૂઆતમાં સૌથી નાની સંખ્યા, ત્યાર બાદ તેના કરતાં મોટી સંખ્યા અને છેવટે સૌથી મોટી સંખ્યા એ પ્રમાણે લખવું.

* સંખ્યા ચઢતા ક્રમમાં લખો.

સંખ્યા	ચઢતો ક્રમ
૨, ૧, ૪	૧, ૨, ૪
૩, ૫, ૧	
૪, ૯, ૨	
૬, ૮, ૭	

- બ્લૉક ગણીને સંખ્યાનો ઉતરતો ક્રમ

શિક્ષિકા : ચાલો, આપેલા બ્લૉક્સ ગણીએ. નીચે સંખ્યા લખીએ.

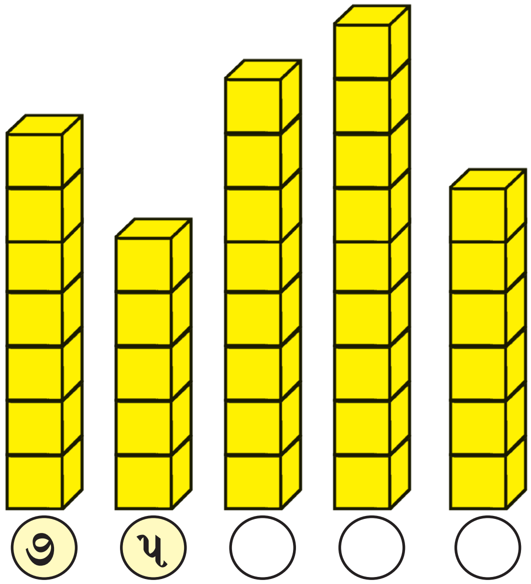

શિક્ષિકા : હવે આપણે મોટી સંખ્યાથી નાની સંખ્યા, એ ક્રમમાં બ્લૉક્સ ગોઠવીએ.

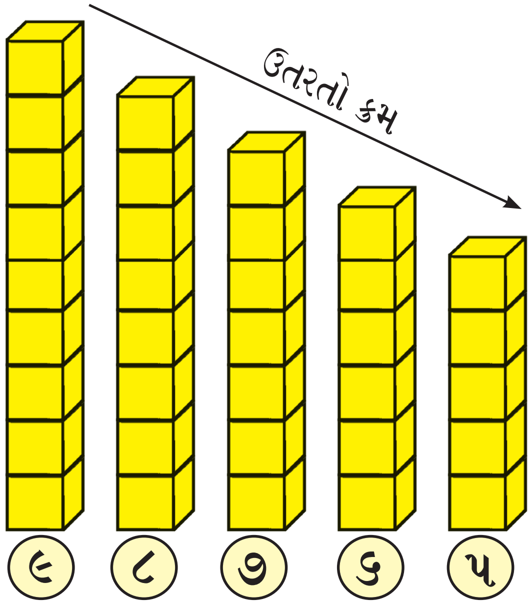

* મોટી સંખ્યાથી નાની સંખ્યા એ ક્રમમાં સંખ્યા લખો.

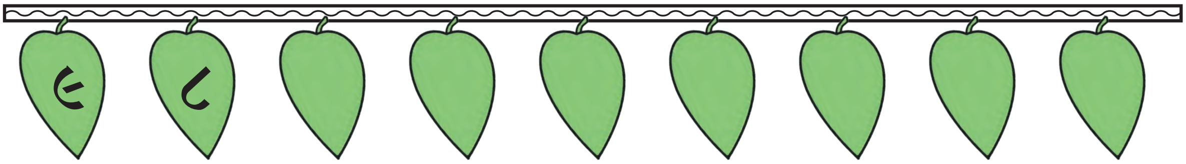

બ્લૉક્સની મદદથી ૧થી ૯ સંખ્યાનો ઉતરતો ક્રમ સમજાવવો.

- સંખ્યાનો ઉતરતો ક્રમ

૨, ૫, ૩

શિક્ષિકા : આપેલી સંખ્યા ઉતરતા ક્રમમાં લખીએ. મેઘા આ સંખ્યા વાંચ.

મેઘા : બે, પાંચ, ત્રણ

શિક્ષિકા : આ ત્રણ સંખ્યાઓમાં સૌથી મોટી સંખ્યા કઈ છે તે લખ.

મેઘા : પાંચ **૫**

શિક્ષિકા : બાકીની બે સંખ્યામાંની મોટી સંખ્યા કઈ?

મેઘા : ત્રણ **૫, ૩**

શિક્ષિકા : બાકી વધેલી સંખ્યા કઈ? તેને ત્રણ પછી લખ.

મેઘા : બે **૫, ૩, ૨**

શિક્ષિકા : ૨, ૫, ૩ આ ત્રણ સંખ્યામાં સૌથી મોટી સંખ્યા ૫ છે. અને સૌથી નાની સંખ્યા ૨ છે. માટે ૨, ૫, ૩ આ સંખ્યાઓનો ઉતરતો ક્રમ ૫, ૩, ૨ છે.

> આપેલી ત્રણ સંખ્યાઓને ઉતરતા ક્રમમાં લખતી વખતે, શરૂઆતમાં સૌથી મોટી સંખ્યા, પછી તેના કરતાં નાની સંખ્યા અને છેલ્લે સૌથી નાની સંખ્યા એ રીતે લખવી.

* સંખ્યા ઉતરતા ક્રમમાં લખો.

સંખ્યા	ઉતરતો ક્રમ
૮, ૧, ૫	૮, ૫, ૧
૯, ૩, ૬	
૪, ૨, ૭	
૧, ૬, ૩	

૧૯ માહિતી મેળવીએ

મમ્મીને મદદ

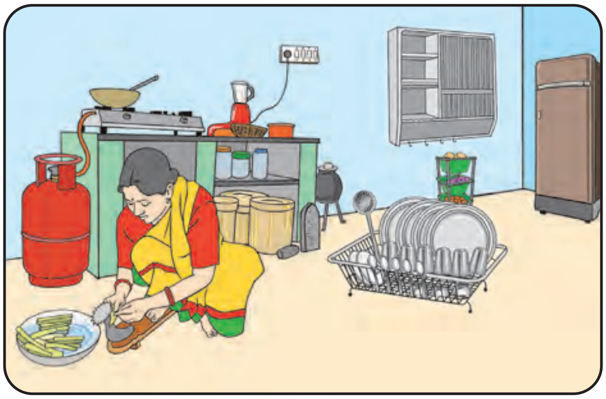

પપ્પા : સમીર, અહીં આવ. મમ્મીને વાસણ યોગ્ય જગ્યાએ મૂકવામાં મદદ કરીએ.

સમીર : આવું પપ્પા. (સમીરે ટોપલીમાંથી બધાં વાસણ બહાર કાઢ્યા. ચટાઈ પર ચમચી, પ્યાલા, વાટકા, થાળી, રકાબી બધાં છૂટ્ટાં પાડીને મૂક્યાં.

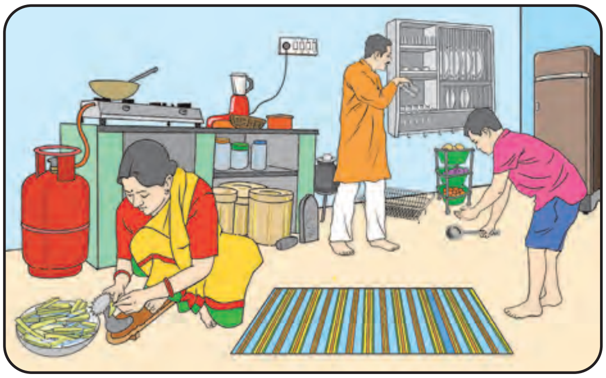

પપ્પા : સમીર, મને વાસણ આપ બેટા.

સમીર : આ લો પપ્પા. ૫ ચમચી અને ૩ વાટકા છે.

પપ્પા : હવે મને થાળી, પ્યાલા અને રકાબી આપ.

સમીર : હા પપ્પા. ૪ થાળી, ૬ પ્યાલા અને ૨ રકાબી. અરે ! આ મોટો ચમચો તો મૂકવાનો રહી જ ગયો.

પપ્પા : અહીં આપ. બધાં વાસણ ગોઠવાઈ ગયા ને?

સમીર : હા પપ્પા.

પપ્પા : શાબાસ ! તારી મદદથી મમ્મીનું કામ જલ્દી પૂરું થઈ ગયું.

વિદ્યાર્થીઓ સાથેના સંવાદ દરમિયાન 'માહિતીનું વ્યવસ્થાપન' સંકલ્પના વિશે સમજૂતી આપવી.

✻ ચટાઇ પર રાખેલા વાસણની સંખ્યા ગણો અને લખો.

ચટાઇ પર રાખેલા વાસણ	વાસણની સંખ્યા

પ્રકલ્પ : કપડાંને ગડી વાળીને વ્યવસ્થિત મૂકવામાં મમ્મી-પપ્પાને મદદ કરો.

* ચિત્રનું નિરીક્ષણ કરો.

* ચિત્રના આધારે કોષ્ટક પૂર્ણ કરો.

રંગ / વસ્તુ	નીલો	પીળો	લાલ
છત્રી	૭		
રેઇન-કોટ			

* કોષ્ટકના આધારે યોગ્ય જવાબ પર ✓ કરો.

→ ક્યા રંગની છત્રીઓ વધારે છે? નીલો/પીળો/લાલ

→ ક્યા રંગના રેઇન-કોટ ઓછા છે? નીલો/પીળો/લાલ

૧૭ સરવાળો (આગળ ગણીને)

* માળાના મણકાને આગળ ગણીને સરવાળો કરો.

૪ + ૩ = ☐

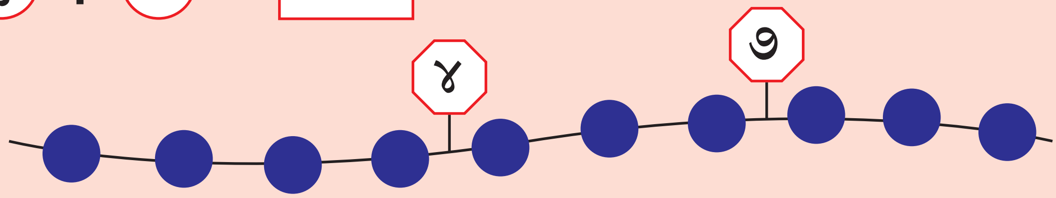

૩ + ૩ = ☐

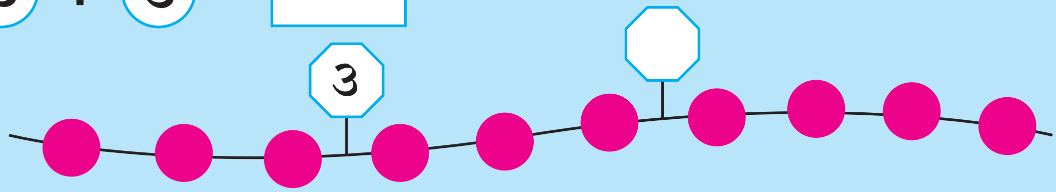

૬ + ૨ = ☐

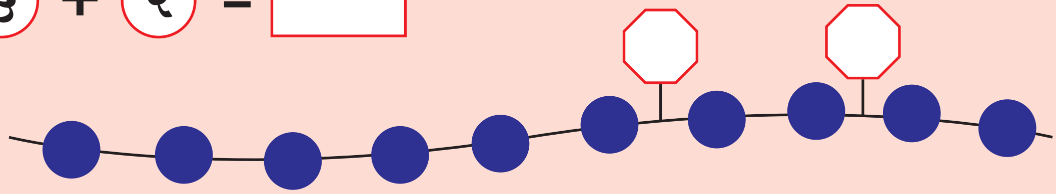

૫ + ૪ = ☐

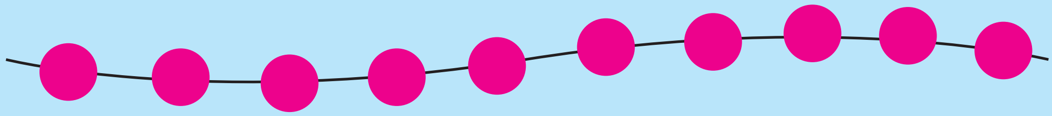

વિદ્યાર્થીઓ પાસે માળાના મણકા આગળ ગણીને સરવાળો કરવાનો મહાવરો કરાવવો.

• સરવાળો (સંખ્યાપટ્ટીનો ઉપયોગ કરીને)

સંખ્યાપટ્ટી પર સસલું ૩થી શરૂ કરીને આગળ ૨ કૂદકા મારી ૫ પર પહોંચ્યું.
એટલે ૩ + ૨ = ૫

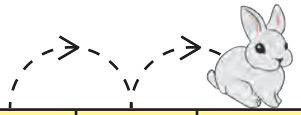

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

✻ સસલાએ સંખ્યાપટ્ટી પર ૪થી શરૂ કરીને આગળ ૩ કૂદકા માર્યા અને તે ____ પર પહોંચ્યું. એટલે કે ૪ + ૩ = ____

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

✻ સસલાએ સંખ્યાપટ્ટી પર ૫થી શરૂ કરીને આગળ ૪ કૂદકા માર્યા અને તે ____ પર પહોંચ્યું. એટલે કે ૫ + ૪ = ____

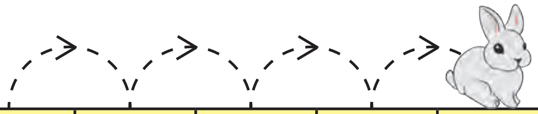

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

✻ સસલું સંખ્યાપટ્ટી પર ૧થી શરૂ કરીને આગળ ૬ કૂદકા મારશે. તો તે ____ પર પહોંચશે. એટલે કે ____ + ____ = ____

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

સંખ્યાપટ્ટી જુઓ. સંખ્યાપટ્ટી પર સસલું ૧થી શરૂ કરીને કૂદકા મારતું ૧૦ પર પહોંચ્યું છે.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

જાણી લો.

આપેલી સંખ્યાપટ્ટી પર સસલું ૪થી શરૂ કરીને ૩ અંકો કૂદાવીને ૭ પર પહોંચ્યું. એટલે ૪ + ૩ = ૭

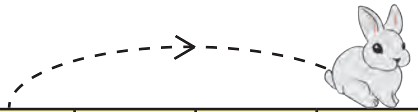

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

* સંખ્યાપટ્ટીનો ઉપયોગ કરીને સરવાળો કરો.

૫ + ૩ = ☐

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

૪ + ૨ = ☐

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

૬ + ૧ = ☐

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

વિદ્યાર્થીઓ પાસે (સંખ્યાપટ્ટીનો ઉપયોગ કરીને) સરવાળા કરાવવાનો મહાવરો કરાવવો.

૧૮ બાદબાકી (પાછળ ગણીને)

- બાદબાકી (સંખ્યાપટ્ટીનો ઉપયોગ કરીને)

✻ સસલું સંખ્યાપટ્ટી પર ૭થી શરૂ કરીને પાછળની તરફ ૪ કૂદકા મારીને ૩ પર પહોંચ્યું. એટલે ૭ − ૪ = ૩

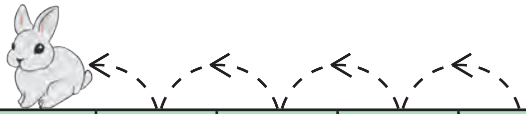

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

✻ સસલું સંખ્યાપટ્ટી પર ૮થી શરૂ કરીને પાછળની તરફ ૬ કૂદકા મારીને ____ પર પહોંચ્યું. એટલે કે ૮ − ૬ = ____

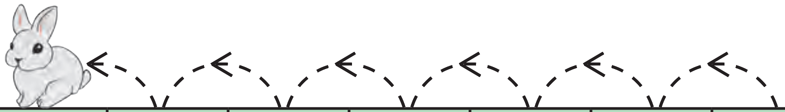

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

✻ સસલાએ સંખ્યાપટ્ટી પર ૯થી શરૂ કરીને પાછળની તરફ ૩ કૂદકા માર્યા અને તે ____ પર પહોંચ્યું. એટલે કે ૯ − ૩ = ____

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

✻ સસલું સંખ્યાપટ્ટી પર ૮થી શરૂ કરીને ૧ કૂદકો પાછળની તરફ મારી ____ પર પહોંચ્યું. એટલે કે ____ − ____ = ____

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

સંખ્યાપટ્ટી જુઓ. સસલું સંખ્યાપટ્ટી પર ૧૦થી શરૂ કરીને પાછળની તરફ કૂદકા મારતું મારતું ૧ પર પહોંચ્યું છે.

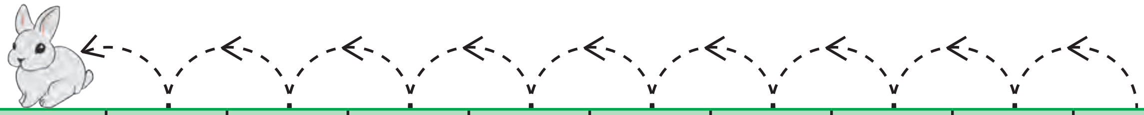

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

જાણી લો.

આપેલી સંખ્યાપટ્ટી પર સસલાએ ૬થી શરૂ કરીને પાછળની તરફ ૨ કૂદકા માર્યા અને તે ૪ પર પહોંચ્યું. એટલે ૬ − ૨ = ૪

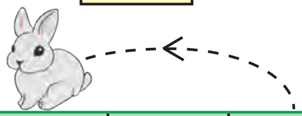

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

* સંખ્યાપટ્ટીનો ઉપયોગ કરીને બાદબાકી કરો.

૪ - ૧ = ☐

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

૫ − ૩ = ☐

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

૮ - ૨ = ☐

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦

વિદ્યાર્થીઓ પાસે (સંખ્યાપટ્ટીનો ઉપયોગ કરીને) બાદબાકી કરાવવાનો મહાવરો કરાવવો.

૧૯ ૨૧થી ૩૦ની ઓળખ

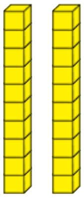 બે દશક	એક એકમ	૨૧ એકવીસ
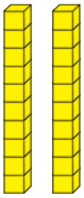 બે દશક	બે એકમ	૨૨ બાવીસ
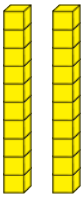 બે દશક	ત્રણ એકમ	૨૩ ત્રેવીસ
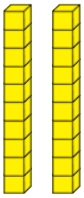 બે દશક	ચાર એકમ	૨૪ ચોવીસ
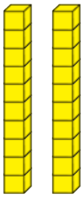 બે દશક	પાંચ એકમ	૨૫ પચીસ
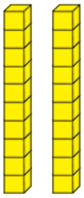 બે દશક	છ એકમ	૨૬ છવ્વીસ

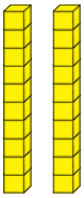 બે દશક	સાત એકમ	૨૭ સત્તાવીસ
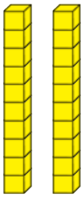 બે દશક	આઠ એકમ	૨૮ અઠ્ઠાવીસ
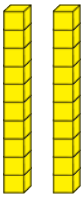 બે દશક	નવ એકમ	૨૯ ઓગણત્રીસ
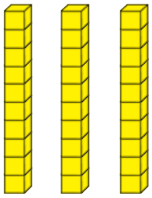 ત્રણ દશક	શૂન્ય એકમ	૩૦ ત્રીસ

* આપેલી સંખ્યા પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

૨૧				

૨૪				

૨૬				

૨૩				

* જોડકાં જોડો.

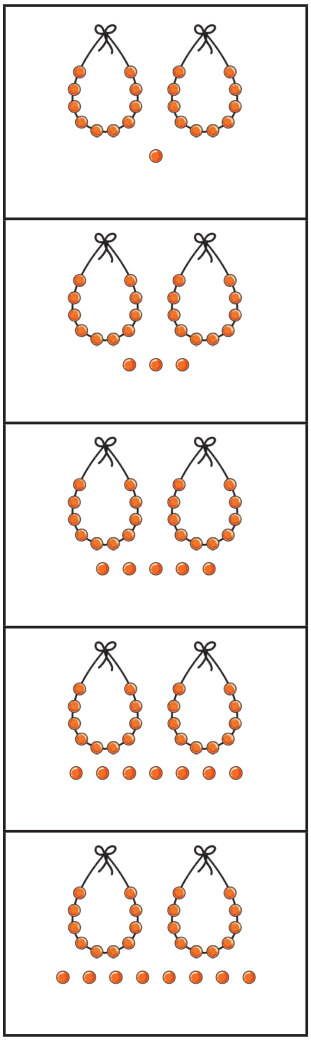

૨૩
૨૧
૨૭
૨૮
૨૫

* પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

૨૧	૨૨	૨૪		૨૬		૨૯	

* પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

૨૬	૨૭		૨૩		૨૯		૨૫

* પહેલાં આવતી અને પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

	૨૩			૨૬			૨૯	

૨૦ ૩૧થી ૯૯ની ઓળખ

૩૧થી ૪૦ની ઓળખ

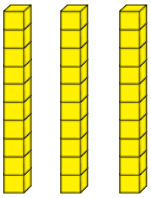 ત્રણ દશક	 એક એકમ	૩૧ એકત્રીસ
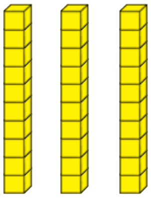 ત્રણ દશક	 બે એકમ	૩૨ બત્રીસ
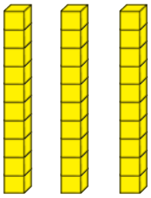 ત્રણ દશક	 ત્રણ એકમ	૩૩ તેત્રીસ
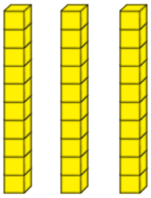 ત્રણ દશક	 ચાર એકમ	૩૪ ચોત્રીસ
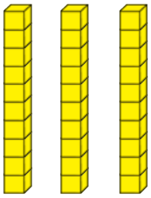 ત્રણ દશક	 પાંચ એકમ	૩૫ પાંત્રીસ
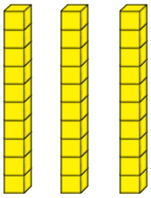 ત્રણ દશક	 છ એકમ	૩૬ છત્રીસ

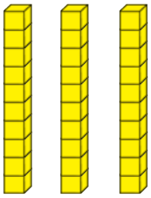 ત્રણ દશક	સાત એકમ	૩૭ સાડત્રીસ
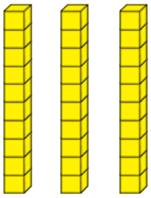 ત્રણ દશક	આઠ એકમ	૩૮ આડત્રીસ
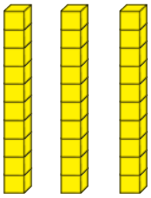 ત્રણ દશક	નવ એકમ	૩૯ ઓગણચાળીસ
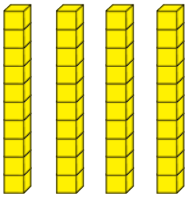 ચાર દશક	શૂન્ય એકમ	૪૦ ચાળીસ

✻ ક્રમિક સંખ્યા લખીને ચોરસ પૂર્ણ કરો.

૩૧					૩૬				૪૦

✻ પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

૩૧	૩૨	૩૪		૩૮		૩૦	

✻ પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

૩૧	૩૨		૩૭		૩૫		૪૦

૪૧થી ૫૦ની ઓળખ

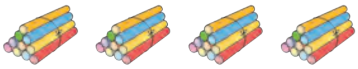 ચાર દશક	એક એકમ	૪૧ એકતાળીસ
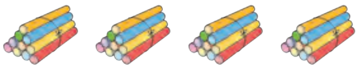 ચાર દશક	બે એકમ	૪૨ બેતાળીસ
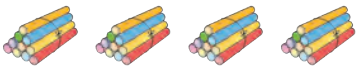 ચાર દશક	ત્રણ એકમ	૪૩ તેંતાળીસ
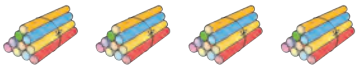 ચાર દશક	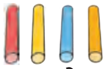 ચાર એકમ	૪૪ ચુંમાળીસ
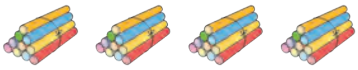 ચાર દશક	પાંચ એકમ	૪૫ પિસ્તાળીસ
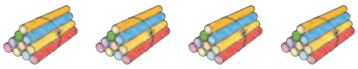 ચાર દશક	છ એકમ	૪૬ છેંતાળીસ
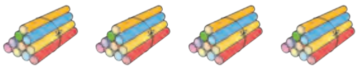 ચાર દશક	સાત એકમ	૪૭ સુડતાળીસ
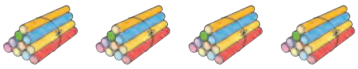 ચાર દશક	આઠ એકમ	૪૮ અડતાળીસ
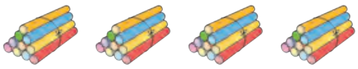 ચાર દશક	નવ એકમ	૪૯ ઓગણપચાસ
પાંચ દશક	શૂન્ય એકમ	૫૦ પચાસ

* પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

૪૬	

૪૯	

* પહેલાં આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

	૪૪

	૪૮

૫૧થી ૬૦ની ઓળખ

પાંચ દશક	એક એકમ	૫૧ એકાવન
પાંચ દશક	બે એકમ	૫૨ બાવન
પાંચ દશક	ત્રણ એકમ	૫૩ ત્રેપન
પાંચ દશક	ચાર એકમ	૫૪ ચોપન
પાંચ દશક	પાંચ એકમ	૫૫ પંચાવન
પાંચ દશક	છ એકમ	૫૬ છપ્પન
પાંચ દશક	સાત એકમ	૫૭ સત્તાવન
પાંચ દશક	આઠ એકમ	૫૮ અઠ્ઠાવન
પાંચ દશક	નવ એકમ	૫૯ ઓગણસાઠ
છ દશક	શૂન્ય એકમ	૬૦ સાઠ

* ક્રમિક સંખ્યા લખીને ચોરસ પૂર્ણ કરો.

૫૧		૫૩				૫૭		૫૯	

૬૧થી ૭૦ની ઓળખ

છ દશક	એક એકમ	૬૧ એકસઠ
છ દશક	બે એકમ	૬૨ બાસઠ
છ દશક	ત્રણ એકમ	૬૩ ત્રેસઠ
છ દશક	ચાર એકમ	૬૪ ચોસઠ
છ દશક	પાંચ એકમ	૬૫ પાંસઠ
છ દશક	છ એકમ	૬૬ છાસઠ
છ દશક	સાત એકમ	૬૭ સડસઠ
છ દશક	આઠ એકમ	૬૮ અડસઠ
છ દશક	નવ એકમ	૬૯ ઓગણોસિત્તેર
સાત દશક	શૂન્ય એકમ	૭૦ સિત્તેર

* ક્રમિક સંખ્યા લખીને ચોરસ પૂર્ણ કરો.

૬૧			૬૪			૬૭			

૭૧થી ૮૦ની ઓળખ

સાત દશક	એક એકમ	૭૧ એકોતેર
સાત દશક	બે એકમ	૭૨ બોતેર
સાત દશક	ત્રણ એકમ	૭૩ તોંતેર
સાત દશક	ચાર એકમ	૭૪ ચુંમોતેર
સાત દશક	પાંચ એકમ	૭૫ પંચોતેર
સાત દશક	છ એકમ	૭૬ છોંતેર
સાત દશક	સાત એકમ	૭૭ સિત્તોતેર
સાત દશક	આઠ એકમ	૭૮ ઈઠોતેર
સાત દશક	નવ એકમ	૭૯ ઓગણ્યાએંશી
આઠ દશક	શૂન્ય એકમ	૮૦ એંશી

✻ ✻પછી આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખો.

૭૪	

૭૬	

✻ વચલી સંખ્યા લખો.

૭૧		૭૩

૭૬		૭૮

૮૧થી ૯૦ની ઓળખ

આઠ દશક	• એક એકમ	૮૧ એક્યાસી
આઠ દશક	• • બે એકમ	૮૨ બ્યાસી
આઠ દશક	• • • ત્રણ એકમ	૮૩ ત્યાસી
આઠ દશક	• • • • ચાર એકમ	૮૪ ચોરાસી
આઠ દશક	• • • • • પાંચ એકમ	૮૫ પંચાસી
આઠ દશક	• • • • • • છ એકમ	૮૬ છ્યાસી
આઠ દશક	• • • • • • • સાત એકમ	૮૭ સત્યાસી
આઠ દશક	• • • • • • • • આઠ એકમ	૮૮ અઠ્યાસી
આઠ દશક	• • • • • • • • • નવ એકમ	૮૯ નેવ્યાસી
નવ દશક	શૂન્ય એકમ	૯૦ નેવું

* આપેલા ચોરસમાં યોગ્ય સંખ્યા લખો.

૮૪ પછીની ક્રમિક સંખ્યા ☐ | ૮૮ પહેલાંની ક્રમિક સંખ્યા ☐

૯૧થી ૯૯ની ઓળખ

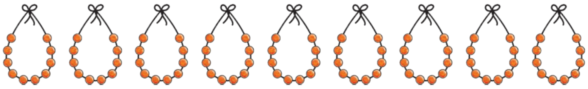 નવ દશક	• એક એકમ	૯૧ એકાણું
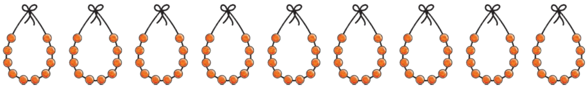 નવ દશક	• • બે એકમ	૯૨ બાણું
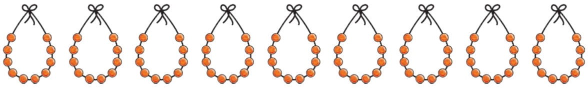 નવ દશક	• • • ત્રણ એકમ	૯૩ ત્રાણું
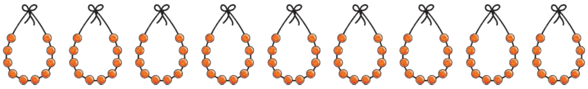 નવ દશક	• • • • ચાર એકમ	૯૪ ચોરાણું
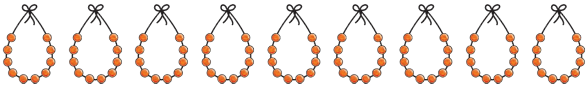 નવ દશક	• • • • • પાંચ એકમ	૯૫ પંચાણું
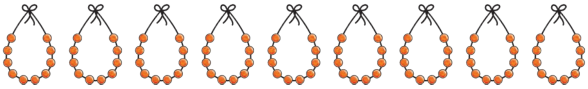 નવ દશક	• • • • • • છ એકમ	૯૬ છન્નું
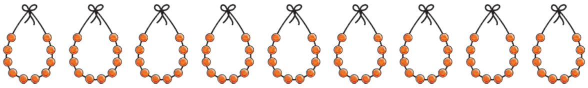 નવ દશક	• • • • • • • સાત એકમ	૯૭ સત્તાણું
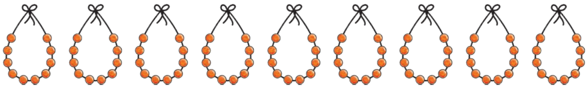 નવ દશક	• • • • • • • • આઠ એકમ	૯૮ અઠ્ઠાણું
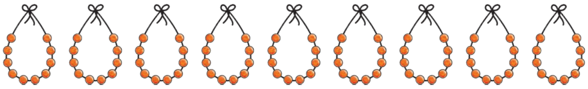 નવ દશક	• • • • • • • • • નવ એકમ	૯૯ નવ્વાણું
૧૦૦ની ઓળખ		
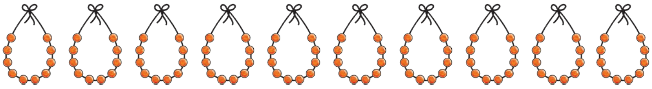 દસ દશક	શૂન્ય એકમ	૧૦૦ સો

✻ ખાલી ચોરસમાં યોગ્ય સંખ્યા લખો.

				૯૫					૧૦૦

વિચાર કરો.

૧	૨		૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦
૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬		૨૮	૨૯	૩૦
૩૧	૩૨	૩૩	૩૪		૩૬	૩૭	૩૮	૩૯	૪૦
૪૧		૪૩	૪૪	૪૫	૪૬	૪૭	૪૮	૪૯	૫૦
૫૧	૫૨	૫૩	૫૪	૫૫	૫૬	૫૭	૫૮		૬૦
૬૧	૬૨	૬૩		૬૫	૬૬	૬૭	૬૮	૬૯	૭૦
૭૧	૭૨	૭૩	૭૪	૭૫		૭૭	૭૮	૭૯	૮૦
૮૧	૮૨	૮૩	૮૪	૮૫	૮૬	૮૭		૮૯	૯૦
૯૧	૯૨	૯૩	૯૪	૯૫	૯૬	૯૭	૯૮	૯૯	

* ચિત્રના સ્થાને આવનારી સંખ્યા, તે ચિત્ર નીચે આપેલા ચોરસમાં લખો.

૨૧ સંખ્યાગીત

આકાશમાં **એક** સૂરજ છે;
જે અમને પ્રકાશ આપે છે.

મળી છે મને **બે** આંખ;
સુંદર દુનિયા જોવા કાજ.

પંખાની પાંખો છે **ત્રણ**;
ઠંડો ઠંડો આપે પવન.

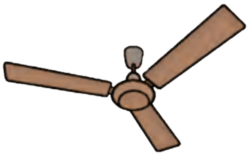

ગાયના પગ છે **ચાર**;
આપે દૂધ, દહીં ને છાશ.

પાંચ આંગળીથી બને મુઠ્ઠી;
સદાય રહીશું અમે સંપી.

પતંગિયાંને પગ છે **છ**;
રમીએ અમે તેની સંગાથ.

સાત રંગનું મેઘધનુષ્ય;
આભનું વધારે સૌંદર્ય.

છત્રીમાં તાર છે **આઠ**;
પલળું ન વરસાદમાં જરાય.

નવ છોકરા રમે છે ખોખો;
કેવી છે મજા અરે તું જો.

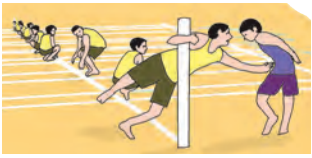

બંને પગની આંગળીઓ છે **દસ**;
તું વધતો જા આગળ ને આગળ.

વિદ્યાર્થીઓને ૧થી ૧૦ સંખ્યા અંકમાં ને શબ્દમાં લખવાનો મહાવરો કરાવવો.

• સંખ્યા અંકમાં અને શબ્દમાં

૧	એક
૨	બે
૩	ત્રણ
૪	ચાર
૫	પાંચ
૬	છ
૭	સાત
૮	આઠ
૯	નવ
૧૦	દસ

* એકથી દસ સુધીની સંખ્યા શોધો.

લા	ન	કા	ત્ર	ણ	ન
એ	વ	પાં	ગ	સા	દ
ક	છ	ચ	પ	બે	સ
બા	જ	ડી	લ	ન	ચા
આ	ભા	સા	ત	લ	ર
ઠ	તી	ળ	ન	વ	ગ

* સંખ્યા વાંચીને શબ્દમાં લખો.

૫ પાંચ	૧ ....
૪	૮ ....
૬	૧૦ ....
૨	૯ ....
૩	૭ ....

૨૨ આકૃતિબંધ

અનયાએ બૈલપોળાના (મહારાષ્ટ્રમાં ઉજવાતો એક ઉત્સવ) દિવસે પરિસરમાં કરાયેલા સુશોભનનું નિરીક્ષણ કર્યું. તેણે ઘરના તોરણ અને બળદની ઝુલમાંના કેટલાક આકૃતિબંધ પોતાની નોટબુકમાં દોર્યા.

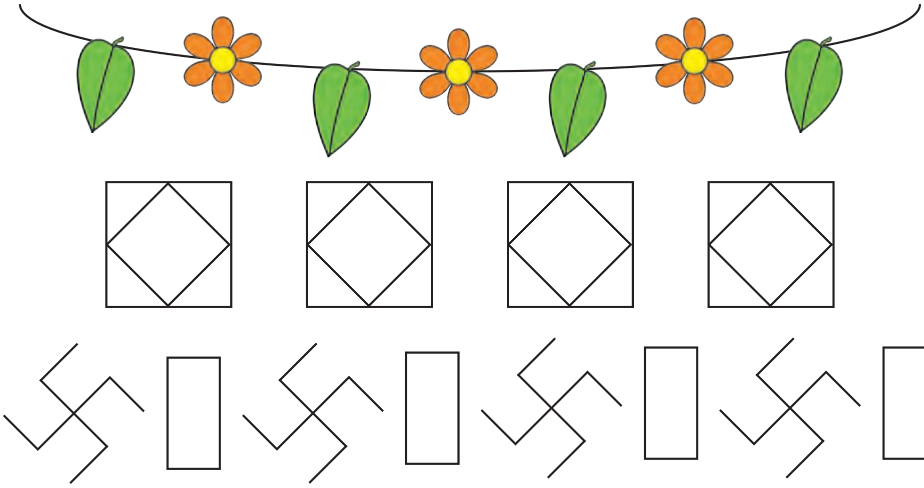

વિદ્યાર્થીઓને ચિત્રનું નિરીક્ષણ કરવા કહેવું. તેમાં ફરી ફરી વિશિષ્ટ ક્રમે આવતાં ઘટકને શોધવાં કહેવું. આ રીતે વિશિષ્ટ ક્રમે આવતાં ઘટકોની સાંકળને આકૃતિબંધ કહેવાય તે સમજાવવું.

* સુશોભનનું નિરીક્ષણ કરીને આકૃતિબંધ પૂર્ણ કરો.

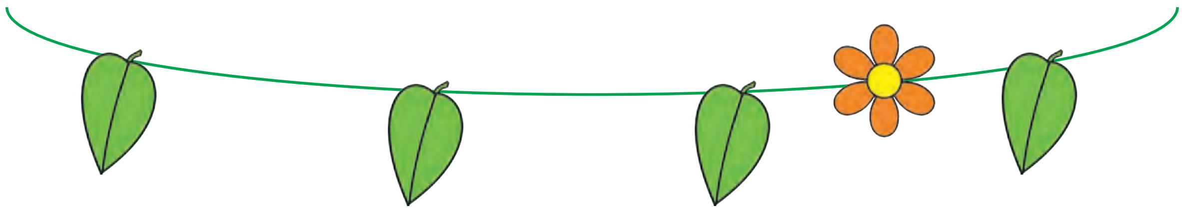

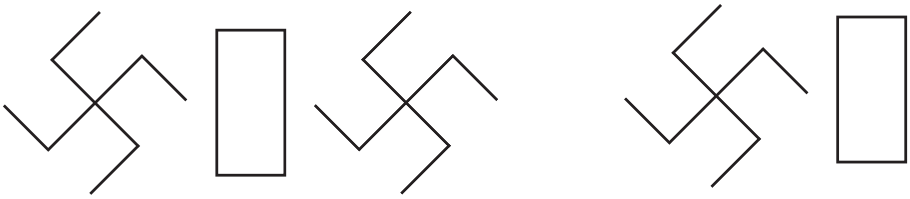

* આકૃતિબંધ આગળ વધારો.

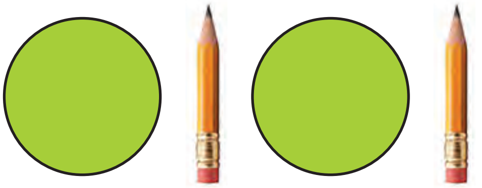 ____ ____ ____ ____

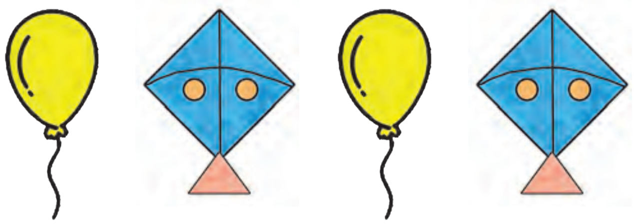 ____ ____ ____ ____

૧ ૨ ૧ ૨ ____ ____ ____ ____

____ ____ ____ ____ ____ ____

વિદ્યાર્થીઓને શીંગનાં ફોતરાં, ગોટીઓ, પેન-પેન્સિલ, ઢાંકણાં, બંગડીઓ, શંખ-છીપલાં જેવી વિવિધ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરીને જુદાજુદા આકૃતિબંધ અને કોલાજ તૈયાર કરવા કહેવું.

પ્રકલ્પ : તાળી, ચપટી જેવી કૃતિઓ દ્વારા અવાજ-ધ્વનિનો આકૃતિબંધ તૈયાર કરો. તેમ જ હાથ ઉપર કરો, હાથ આગળ કરો જેવા વિવિધ હલનચલનનો આકૃતિબંધ તૈયાર કરો.

ટપ્પે ટપ્પે કૂદકા

જંગલમાંથી વાનર આવ્યા,
હુપ હુપ કૂદકા મારતા આવ્યા ।।

કૂદતા કૂદતા મારે ગપ્પા,
પૂર્ણ થયા બેના ટપ્પા ।।

બે, ચાર, છ, આઠ
આકૃતિબંધનો જુઓ ઠાઠ ।।

* બેના ટપ્પે આવતી ક્રમિક સંખ્યા લખી ચોરસ પૂર્ણ કરો.

૨	૪					

* સંખ્યાનો આકૃતિબંધ પૂર્ણ કરો.

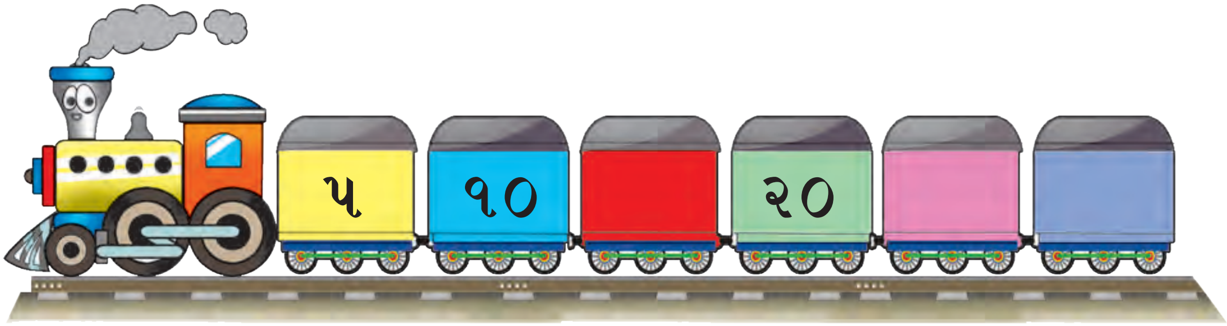

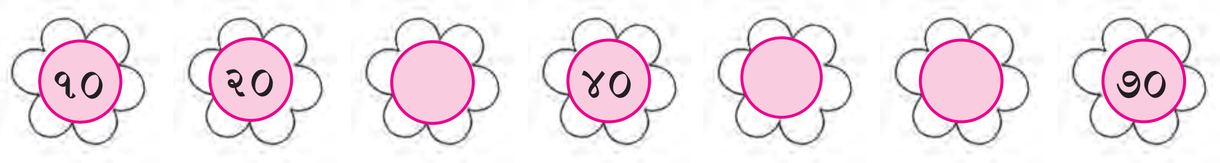

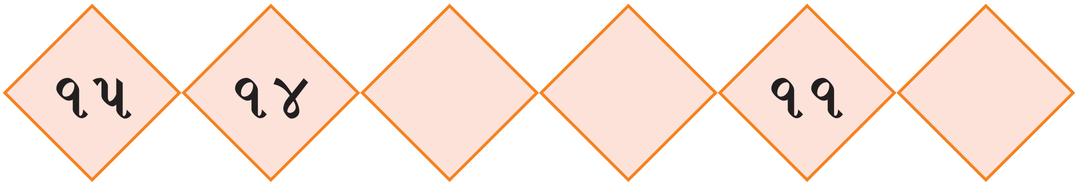

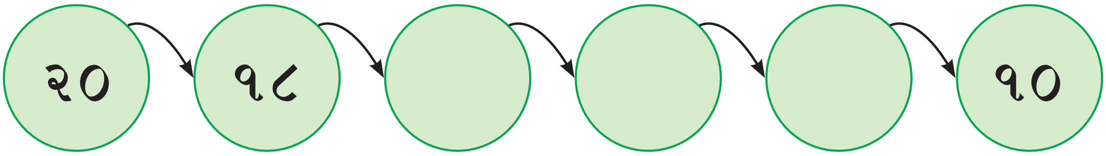

* ટપકાં જોડીને રંગોળી પૂર્ણ કરો અને તેમાં રંગ પૂરો.

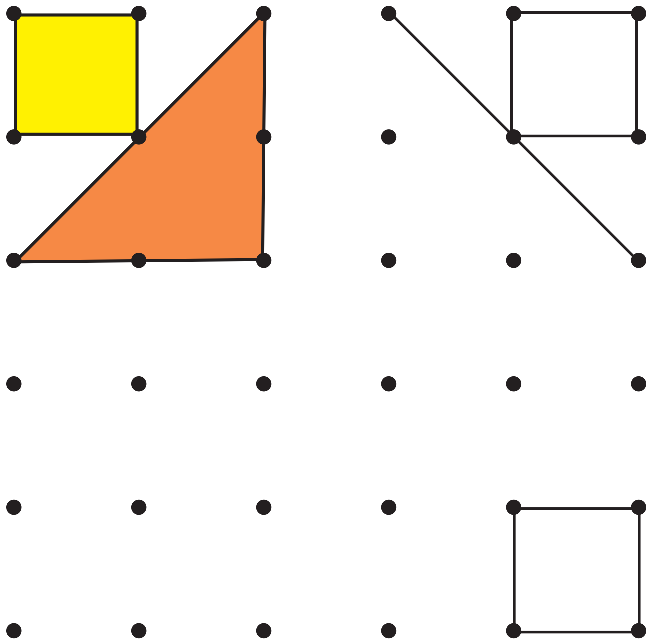

વિદ્યાર્થીઓને તેમની કલ્પના અનુસાર રંગોળી દોરવા કહેવું.

૨૩ માપન

- લંબાઈ

રોહિત, નમિતા અને સંજય ગોટીથી રમી રહ્યા છે. નમિતાએ ખાડાથી ગોટીનું અંતર માપવા માટે હાથની વેંતનો ઉપયોગ કર્યો.

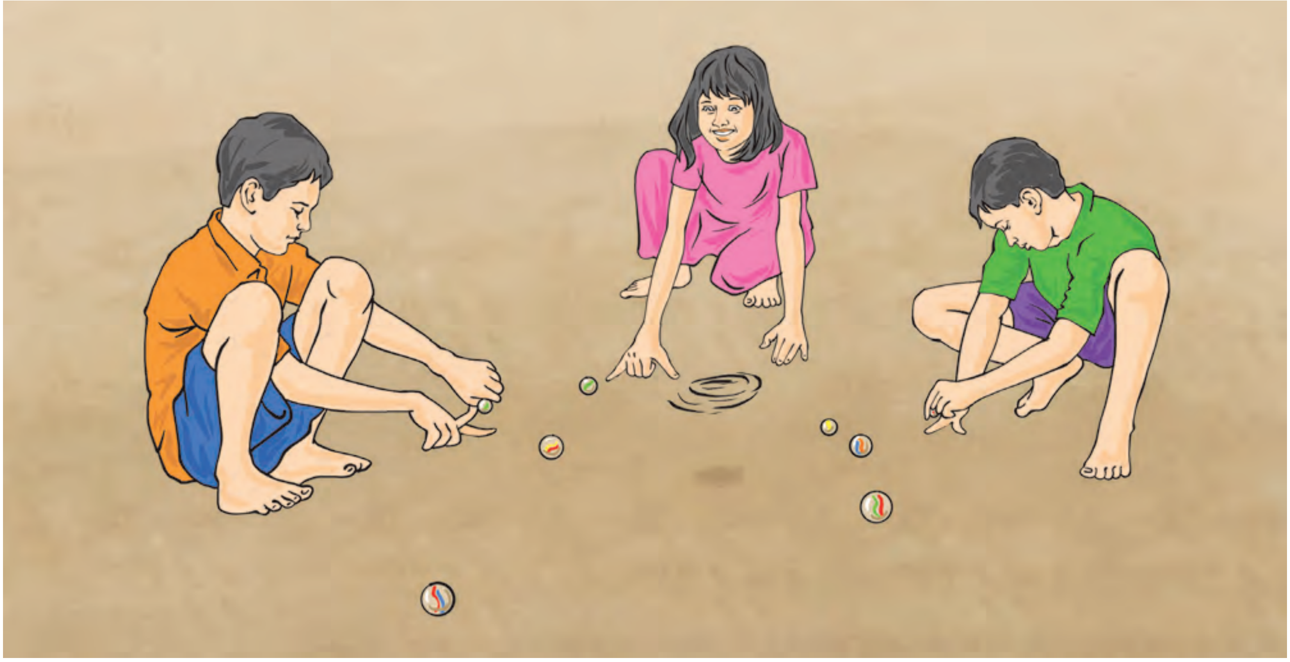

✻ વેંતથી માપો અને લખો.

→ મારું પુસ્તક ☐ વેંત લાંબુ છે.

→ મારા હાથ ☐ વેંત લાંબા છે.

→ ટેબલ ☐ વેંત લાંબુ છે.

→ વર્ગમાંનું બ્લેક બોર્ડ (કાળું પાટિયું) ☐ વેંત લાંબુ છે.

મીનાએ ઝાડના પાનની લંબાઈ વેંતથી માપવાનો પ્રયત્ન કર્યો. પાનની લંબાઈ વેંતથી માપવાને બદલે આંગળીથી માપવાનું સરળ છે એવું તેના ધ્યાનમાં આવ્યું.

* ચિત્ર જુઓ. તેને હાથની આંગળીઓ કે વેંતથી, જેનાથી માપવાનું સરળ થશે તેના ફરતે ○ કરો.

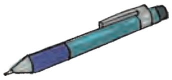	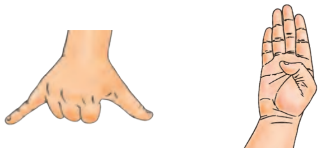
	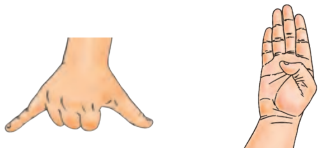
	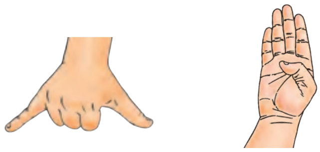
	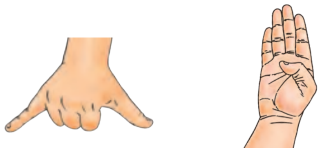

હાથની વેંતની જેમ જ આપણે પગલાં વડે પણ લંબાઈ માપી શકીએ છીએ.

* પગલાંથી માપો અને લખો.

લંબાઈ / અંતર	મારું અનુમાન (પગલાંમાં)	પ્રત્યક્ષ પગલાં
વર્ગની એક ભીંતની લંબાઈ		
બ્લેક બોર્ડ (કાળું પાટિયું) જેના પર છે તે ભીંતથી દરવાજાનું અંતર		
દરવાજાથી પગથિયાં વચ્ચેનું અંતર		
વર્ગની સામસામેની બે ભીંતો વચ્ચેનું અંતર		

- ભારે -હલકું

અતુલ તેના મમ્મીને બજારમાંથી લાવેલી વસ્તુઓ ઘરમાં મૂકવા માટે મદદ કરી રહ્યો હતો. તેણે નીચેની વસ્તુઓ ઊંચકીને ઘરમાં મૂકી, તેમાંની –

ભારે વસ્તુ ફરતે ○ કરો.

	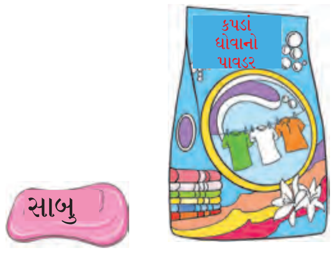

હલકી વસ્તુ ફરતે ○ કરો.

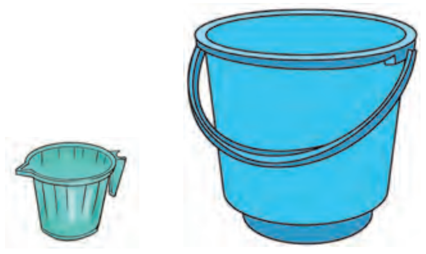	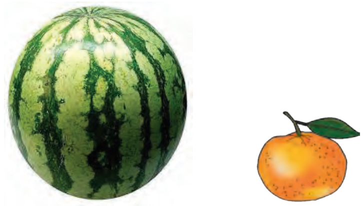
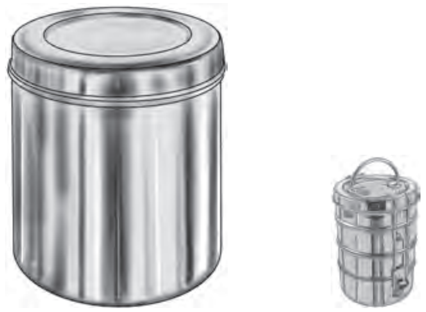	

વિદ્યાર્થીઓને વિવિધ પ્રકારની બે વસ્તુઓ દેખાડી તેમાંની ભારે અને હલકી વસ્તુ ઓળખવાનો મહાવરો કરાવવો.

- ધારકતા

કરી જુઓ.

એક નાની બાલદી લો.

✻ તે બાલદીને પાણી વડે પૂર્ણપણે ભરવા માટે ☐ પ્યાલા ( ) પાણી જોઈશે.

✻ તે જ બાલદીને પાણી વડે પૂર્ણપણે ભરવા માટે ☐ લોટા ( ) પાણી જોઈશે.

✻ **શિક્ષકની મદદથી કૃતિ કરો અને જવાબ લખો.**

- તમારી પાણીની બાટલીમાં કેટલી વાટકી ( ) પાણી સમાશે? ☐ વાટકી.
- તે જ વાટકી વડે ( ) તમારા મિત્રની બાટલી ભરવા માટે કેટલી વાટકી પાણી જોઈશે? ☐ વાટકી
- કઈ બાટલીમાં વધુ પાણી સમાણું? તમારી ☐ મિત્રની ☐

✻ **જેમાં વધુ પાણી સમાશે, તે વસ્તુ ફરતે ○ કરો.**

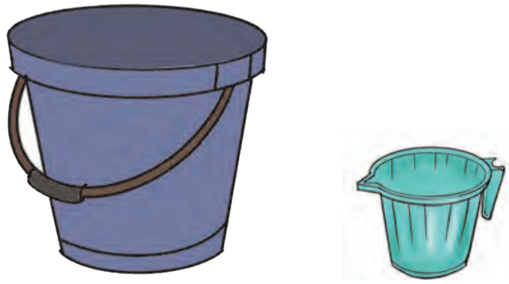

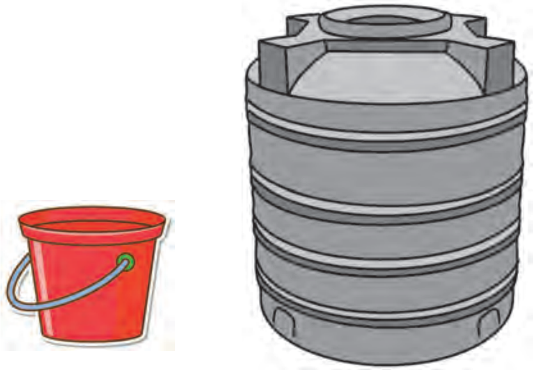

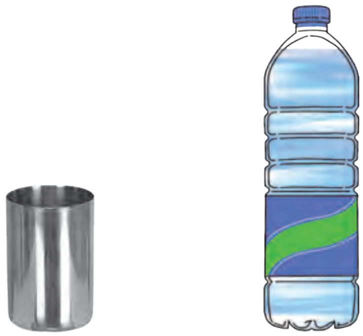

૨૪ સમયમાપન

- **ઘટનાક્રમ**

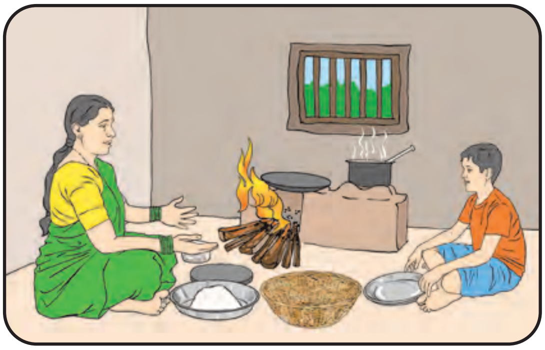

અનય : મમ્મી, રોટલો કેવી રીતે બને?

મમ્મી : અનય, **પહેલાં** લોટ મસળવો પડે.

અનય : મમ્મી, લોટ મસળ્યા **પછી** શું કરવું પડે?

મમ્મી : લોટ મસળ્યા **બાદ** ટીપીને અથવા થાપીને રોટલો ઘડવો પડે.

અનય : રોટલો ઘડ્યા **બાદ** શું કરવું પડે?

મમ્મી : **પછી** રોટલો શેકવો પડે.

અનય : રોટલો ખાતા **પહેલાં** હાથ ધોવા જોઈએ ને?

મમ્મી : બરાબર ! હાથ ધોયા બાદ જ રોટલો ખાવો જોઈએ.

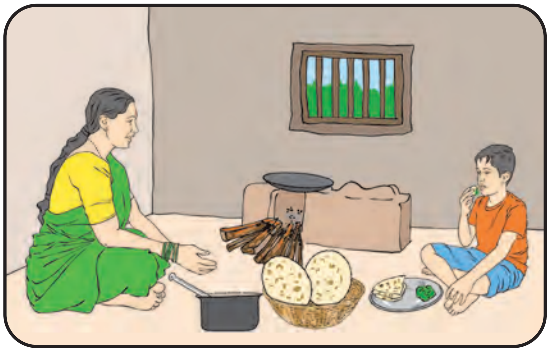

વિદ્યાર્થીઓ સાથેના સંવાદમાં પહેલાં-પછી વિશે ચર્ચા કરવી, વિવિધ ઉદાહરણો દ્વારા મહાવરો કરાવવો.

✻ ચિત્ર જોઈને ઘટનાનો યોગ્ય ક્રમ લખો.

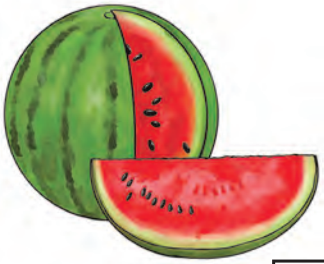

૨

૧

'પહેલાં-પછી' શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વિદ્યાર્થીઓ પાસે આપેલી ઘટનાનો ક્રમ લખાવવો.

• મારી દિનચર્યા

હું છું પ્રિયા.
આજે હું તમને મારી દિનચર્યા જણાવીશ.

હું સવારે વહેલી ઊઠું છું.

ઊઠીને બ્રશ વડે દાંત સાફ કરું છું.

દાંત સાફ કર્યા બાદ યોગાસન કરું છું.

સ્નાન કર્યા બાદ હું શિરામણ(નાસ્તો) કરું છું.

શાળાએ જવાની તૈયારી
હું જાતે કરું છું.

શાળામાં જઈને અભ્યાસ કરું છું.

રિસેસમાં(વચ્ચેની વિશ્રાંતિમાં) હું
મારા મિત્રો સાથે ભોજન કરું છું.

શાળા છૂટ્યા બાદ હું ઘરે આવું છુ.

સાંજે હું મારા નાના ભાઈ સાથે રમું છું.

રમ્યા બાદ શાળામાં આપેલું ગૃહકાર્ય પૂર્ણ કરું છું.

હું મારા મમ્મી-પપ્પા, દાદા-દાદી અને નાના ભાઈ સાથે વાળુ (રાતનું ભોજન) કરું છું.

જમ્યા બાદ મમ્મી-પપ્પા, દાદા-દાદી અને નાના ભાઈ સાથે વાતો કરું/ગપ્પા મારું છું.

હું રાત્રે વહેલી સૂઈ જાઉં છું.

વિદ્યાર્થીઓ સાથે તેમની દિનચર્યા વિશે ચર્ચા કરવી.

- **ઓછો સમય-વધુ સમય**

✻ રાજુને જે વાહન વડે શાળામાં પહોંચતા ઓછો સમય લાગશે, તે વાહન નીચેનાં ચોરસમાં ✓ કરો.

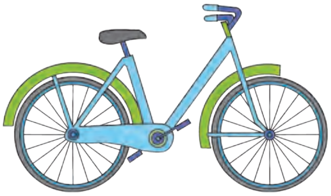

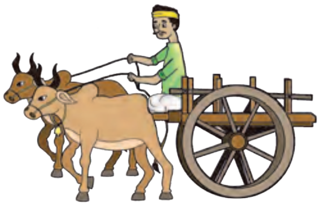

✻ અમીનાને એક જ માપના તાંબાના ( ) લોટા વડે જે પાત્રમાં પાણી ભરવામાં વધુ સમય લાગશે, તેની નીચેનાં ચોરસમાં ✓ કરો.

✻ એક જ નળથી જે બાલદી ઓછા સમયમાં ભરાઈ જશે, તે બાલદી નીચેનાં ચોરસમાં ✓ કરો.

વિદ્યાર્થીઓ સાથે ઓછો સમય-વધુ સમય સંદર્ભે ચર્ચા કરવી. વિવિધ ઉદાહરણો દ્વારા મહાવરો કરાવવો.

અઠવાડિયાના વાર

આજે કયો વાર છે ભાઈ?
આજે છે કયો વાર?

આજે છે સોમવાર;
સોનેરી ઊગી સવાર.

હવે આવ્યો મંગળવાર;
ખીલ્યાં છે ફૂલડાં અપાર.

પછી આવ્યો બુધવાર;
ફૂલોનો બનાવ્યો હાર.

આજે તો છે ગુરુવાર;
કરીએ ગુરુનું સૌ સમ્માન.

આવ્યો આવ્યો શુક્રવાર;
દેજો અમને વિદ્યા દાન.

હવે આવ્યો શનિવાર;
નિયમિત કરીશું ઘરકામ.

આજે તો છે ભાઈ રવિવાર;
રમીશું, કૂદીશું, કરીશું ધમાલ.

અઠવાડિયાના આ સાત વાર;
ફરી ફરી આવે વારંવાર.

✻ અઠવાડિયાના વાર શોધો.

ગુ	સો	શુ	ક્ર	વા	ર	ળ
ર	મ	મં	ર	નિ	શ	રુ
વિ	વા	બુ	ધ	વા	ર	મં
વા	ર	વા	વિ	ળ	મ	ગ
ર	ગ	મ	શ	શુ	રુ	ળ
બુ	શ	નિ	વા	ર	મં	વા
ગુ	રુ	વા	ર	સો	વિ	ર

વિદ્યાર્થીઓ પાસે સાત વારનું ગીત ગવડાવવું. વિદ્યાર્થીઓને વારના નામ ક્રમ પ્રમાણે બોલવા કહેવું. સપ્તાહને જ બોલીભાષામાં અઠવાડિયું કહે છે તે સમજાવવું. આજે કયો વાર છે? ગઈ કાલે કયો વાર હતો? આવતી કાલે કયો વાર હશે? જેવા પ્રશ્નો પૂછીને મહાવરો કરાવવો.

દિનદર્શિકા (કેલેન્ડર)

* દિનદર્શિકામાં આપેલા મહિનાનું નિરીક્ષણ કરો.

જાન્યુઆરી ૨૦૨૬						
રવિવાર	સોમવાર	મંગળવાર	બુધવાર	ગુરુવાર	શુક્રવાર	શનિવાર
				૧	૨	૩
૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭
૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪
૨૫	૨૬ પ્રજાસત્તાક દિન	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧

કહો જોઇએ!

* ૧ તારીખે કયો વાર છે?
* આ મહિનામાં કેટલા દિવસ છે?
* પહેલા શનિવારે કઇ તારીખ છે?
* ૨૬ તારીખે કયો વાર છે?
* આ મહિનામાં કેટલા રવિવાર છે?

વિદ્યાર્થીઓને ચાલુ વર્ષની દિનદર્શિકા બતાવવી. દિનદર્શિકામાં જાન્યુઆરીથી ડિસેમ્બર સુધી ૧૨ મહિના હોય છે તે જણાવવું. દિનદર્શિકામાંના કોઇપણ એક મહિનાનું નિરીક્ષણ કરવા કહેવું. તે મહિનામાં આવતા વિશિષ્ટ દિવસ, રજાના દિવસ, તહેવાર, અઠવાડિયે ભરાતી બજારનો દિવસ વિશે ચર્ચા કરવી અને પ્રશ્નો પૂછવા.

૨૫ સરવાળો (ઉત્તર ૧૮ સુધી)

યાદ કરો !

૬ + ૩ = ૯

જાણી લો.

૮ + ૪ = ૧૨

- સરવાળો (આડી માંડણી કરીને)

* આપેલી સંખ્યા જેટલી લીટી દોરો. સરવાળો કરો. જવાબ લખો.

૯ + ૫ = ☐

||||||||| |||||

૬ + ૬ = ☐

૮ + ૭ = ☐

૯ + ૪ = ☐

✻ સરવાળો (ઊભી માંડણી કરીને)

૬	૮	૯	૮	૫	૩
+ ૭	+ ૮	+ ૬	+ ૬	+ ૬	+ ૯
૧૩					

● સરવાળા (આગળ ગણીને)

✻ માળાના મણકા આગળ ગણીને સરવાળો કરો.

૮ + ૬ = ૧૪

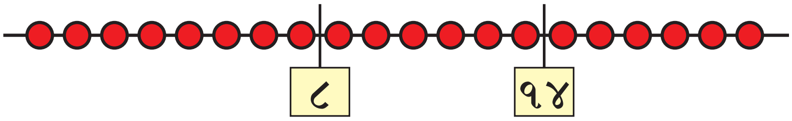

૯ + ૮ =

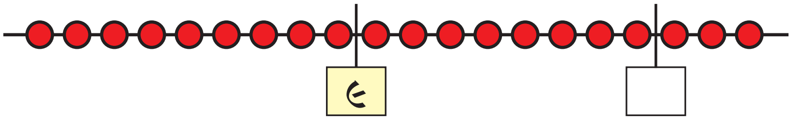

૧૩ + ૨ =

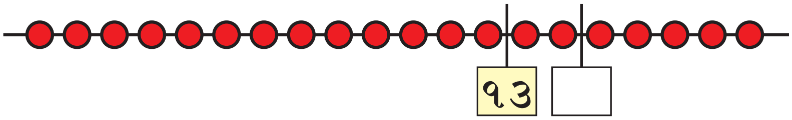

૧૨ + ૪ =

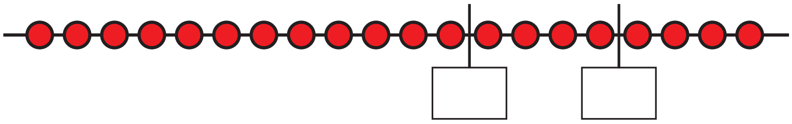

૧૫ + ૩ =

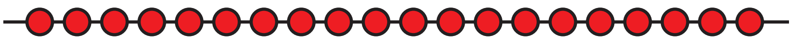

* સંખ્યાપટ્ટીનો ઉપયોગ કરીને સરવાળો કરો.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮

૮ + ૬ = ૧૪

૧૬ + ૨ = ૧૮

૯ + ૬ = ☐

૭ + ૭ = ☐

૧૧ + ૨ = ☐

૭ + ૯ = ☐

૬ + ૫ = ૧૧	૬ + ૬ = ☐	૯ + ૪ = ☐	૧૨ + ૫ = ☐
૯ + ૯ = ☐	૧૨ + ૩ = ☐	૫ + ૯ = ☐	

* સરવાળો કરો.

૭ + ૫ = ૧૨	૮ + ૬ = ☐	૯ + ૭ = ☐	૯ + ૯ = ☐
૬ + ૫ = ☐	૯ + ૮ = ☐	૫ + ૫ = ☐	

* ગણો.

જૉસેફ પાસે ૮ નોટબુક છે. સદાશિવ પાસે ૪ નોટબુક છે. બંને પાસે મળીને કુલ કેટલી નોટબુક છે?	૮ + ૪ ——— ૧૨
મંથન ૬ ફૂલ લાવ્યો. રેહાના ૫ ફૂલ લાવી. બંને જણા મળીને કુલ કેટલા ફૂલ લાવ્યા?	☐ + ☐ ——— ☐
સાયલીએ ૭ પુસ્તકો વાંચ્યાં. સંગીતાએ ૬ પુસ્તકો વાંચ્યાં. બંને જણાએ મળીને કુલ કેટલાં પુસ્તકો વાંચ્યાં?	☐ + ☐ ——— ☐
સિમરનના બગીચામાં ૮ ઝાડ છે. રાજુના બગીચામાં ૬ ઝાડ છે. બંનેના બગીચામાં મળીને કુલ કેટલા ઝાડ છે?	☐ + ☐ ——— ☐
વિજુ પાસે ૩ બળદ છે. રવિ પાસે ૭ બળદ છે. બંને પાસે મળીને કુલ કેટલા બળદ છે?	☐ + ☐ ——— ☐

✻ ખાલી ચોરસમાં યોગ્ય સંખ્યા લખો.

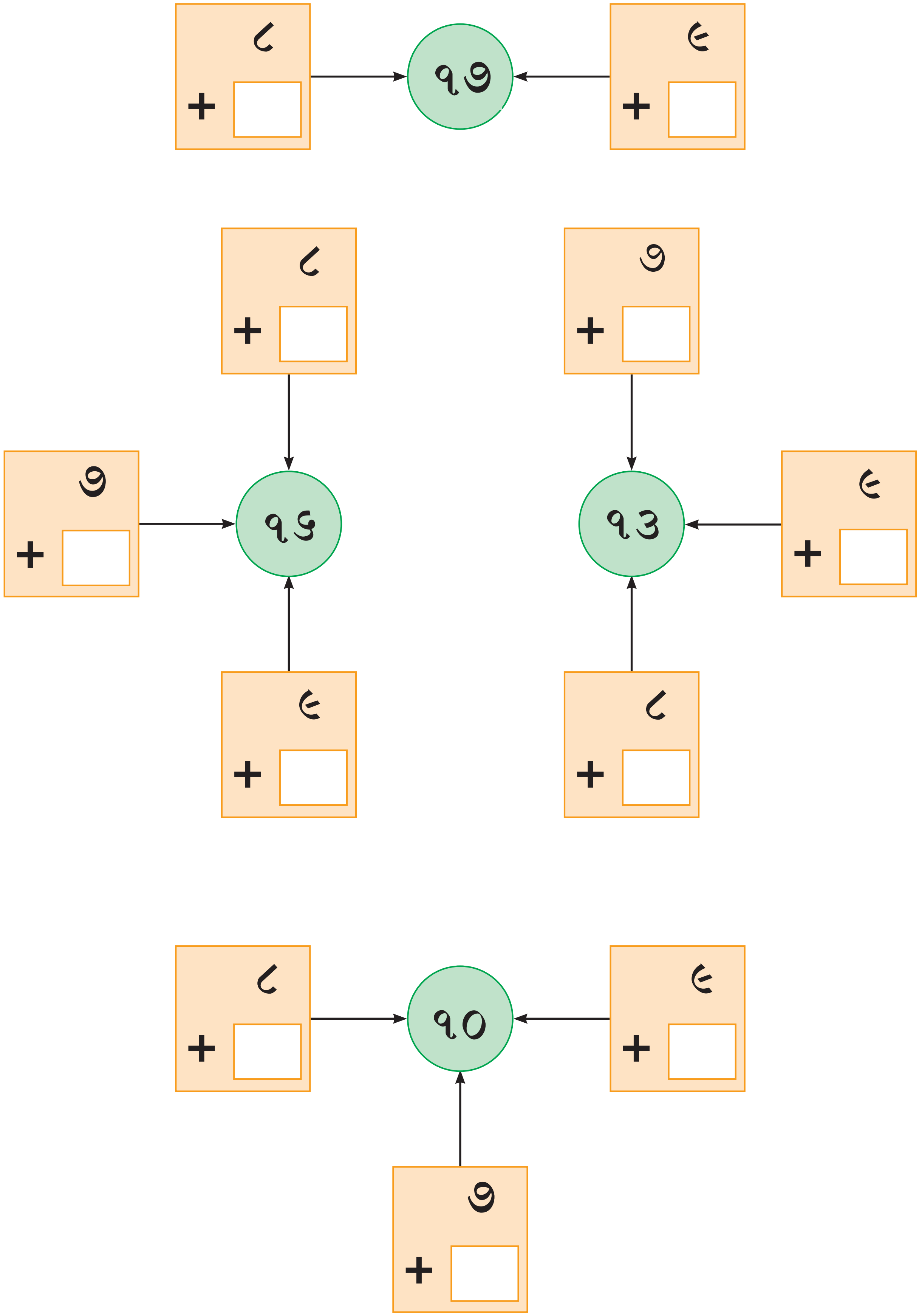

* ખાલી ચોરસમાં યોગ્ય સંખ્યા લખો.

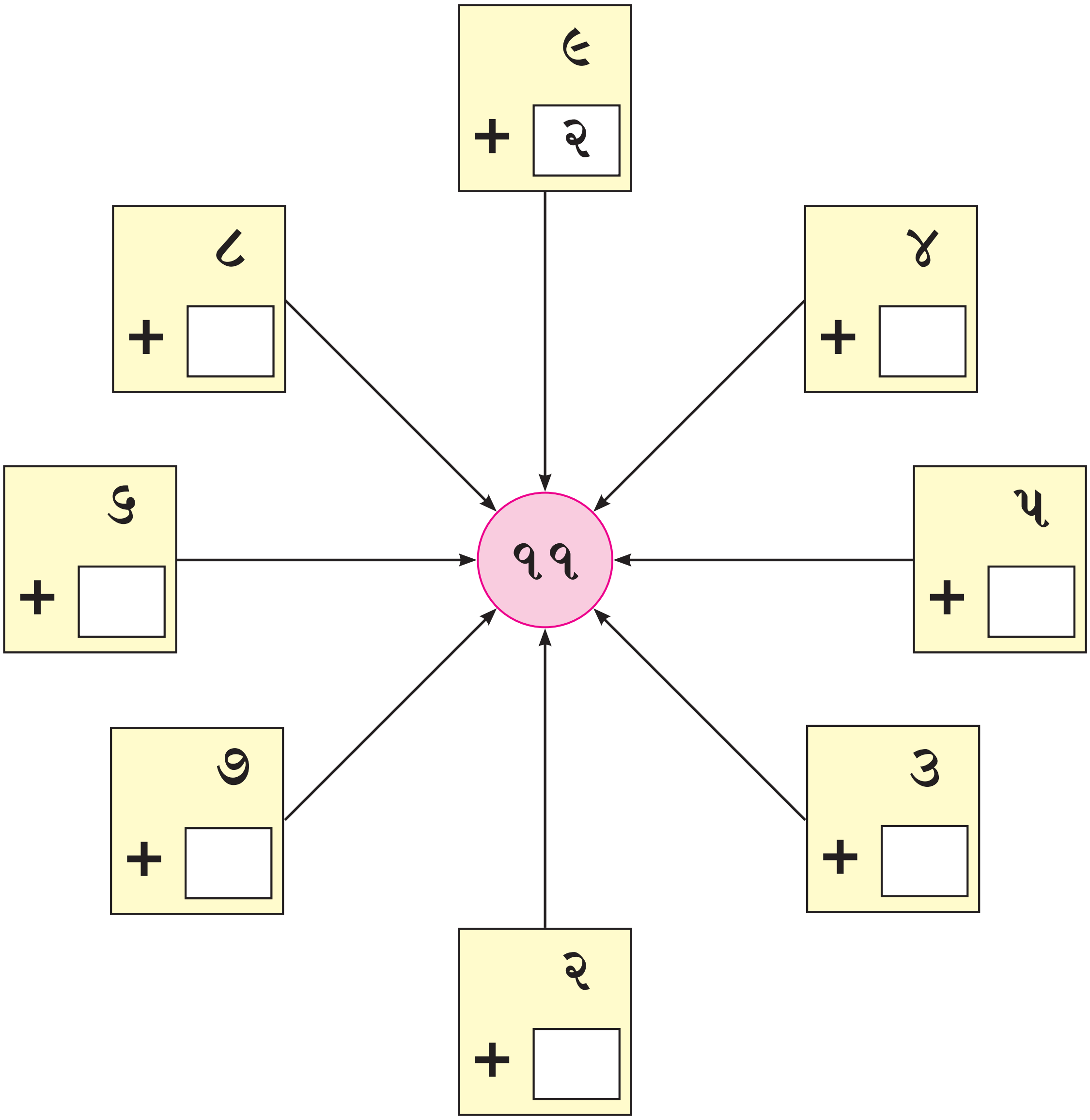

ઉપર મુજબ બે એક અંકી સંખ્યાઓનો સરવાળો ૧૨,૧૩,૧૪,૧૫,૧૬,૧૭,૧૮ આવતો હોય તેવા વિવિધ ઉદાહરણોનો મહાવરો કરાવવો.

રમત રમીએ : એક વિદ્યાર્થી સંખ્યાકાર્ડના સમૂહમાંથી એક સંખ્યાકાર્ડ લઈ હાથમાં પકડશે. બીજા વિદ્યાર્થીઓ તે સંખ્યાકાર્ડ પર લખેલી સંખ્યા જવાબ તરીકે મળે તેવા ઉદાહરણો તૈયાર કરશે.

- સરવાળા - બાદબાકી સહસંબંધ

કાજલે અને દીપકે તેમના પપ્પાએ લાવેલી થેલી જોઈ. થેલીમાંની કેરી તેમણે એક ટોપલીમાં મૂકી. ટોપલીમાં ૫ કેરીઓ હતી. ટોપલીમાંની કેરીઓ તરફ જોઈને...

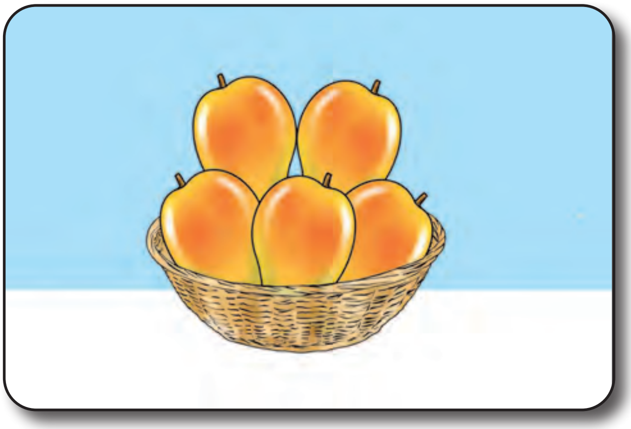

દીપક : કાજલ, જો હું ટોપલીમાંથી ૨ કેરીઓ લઉં છુ. તો ટોપલીમાં ૩ કેરીઓ બાકી રહે છે. એટલે કે ટોપલીમાં ૫ - ૨ = ૩ કેરીઓ વધી.

કાજલ : દીપક, આને આપણે એમ પણ કહી શકીએ કે ટોપલીમાં અત્યારે બાકી રહેલી ૩ કેરીઓ અને તે લીધેલી ૨ કેરીઓ એટલે ૩ + ૨ = ૫ કેરીઓ હતી.

કાજલ : દીપક, જો તે ટોપલીમાંની ૫ કેરીઓમાંથી ૩ કેરીઓ લીધી હોત, તો ટોપલીમાં ૨ કેરીઓ વધત. એટલે ૫ - ૩ = ૨ કેરીઓ બાકી રહેત.

૩ + ૨ = ૫

૫ - ૩ = ૨

૫ - ૨ = ૩

એના અર્થ એ થયો કે, બે સંખ્યાઓનો સરવાળો કરીને મળતી સંખ્યામાંથી તે બેમાંથી કોઇપણ એક સંખ્યા બાદ કરવામાં આવે તો બીજી સંખ્યા મળશે.

✻ ગણો.

૫ + ૨ = ૭

૭ − ૫ = ૨

૭ − ૨ = ૫

૫ + ૪ = ૯

□ − □ = □

□ − □ = □

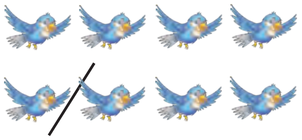

□ + □ = □

□ − □ = □

□ − □ = □

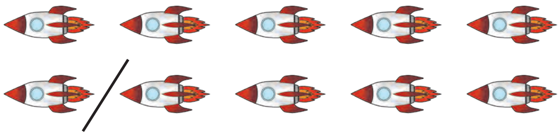

□ + □ = □

□ − □ = □

□ − □ = □

૪ + ૩ = ૭

૭ − □ = ૪

૭ − □ = ૩

૬ + ૫ = ૧૧

૧૧ − ૫ = □

૧૧ − □ = ૫

૯ + ૪ = ૧૩

૧૩ − □ = ૪

૧૩ − ૪ = □

૮ + ૭ = ૧૫

□ − □ = □

□ − □ = □

૨૬ સિક્કા અને નોટ

મારી બચત

અવની : સચિન, આપણે આવતી કાલે મેળામાં જઈશું ત્યારે તું શું શું ખરીદીશ?

સચિન : મેળામાંથી હું વાંસળી, રંગીન પેન્સિલ અને દડો લઈશ. તું શું લેવાની છે?

અવની : મેળામાંથી હું ઢીંગલી, ક્રેયોન્સ અને ફુગ્ગા લઈશ.

સચિન : આ વસ્તુઓ ખરીદવા માટે આપણે આપણી બચતપેટીમાં (પિગી બેંક) જમા કરેલા પૈસા વાપરશું?

અવની : હા સચિન, તારો વિચાર ખૂબ સરસ છે. ચાલ, આપણે આપણી બચતપેટી ખોલીએ. (અવની અને સચિન પોતાના માતા-પિતાની પરવાનગી લઈને બચતપેટી ખોલે છે.)

સચિન : હું બધા સિક્કા ભેગા કરું છું.

અવની : હું બધી નોટો ભેગી કરું છું.

સચિન : અવની, સિક્કામાં ₹ ૧, ₹ ૨, ₹ ૫, ₹ ૧૦ જેવા વિવિધ સિક્કાઓ ઉપલબ્ધ છે.

અવની : સચિન, નોટોમાં પણ ₹ ૫, ₹ ૧૦, ₹ ૨૦, ₹ ૫૦, ₹ ૧૦૦ જેવી વિવિધ નોટો ઉપલબ્ધ છે.

₹ ૧

₹ ૨

₹ ૫

₹ ૧૦

₹ ५

₹ ૧૦

₹ ૨૦

₹ ૫૦

₹ ૧૦૦

વિદ્યાર્થીઓને નોટ અને સિક્કા બતાવી તેની ઓળખ કરાવવી. વ્યવહારમાં તેમના ઉપયોગ વિશે સમજાવવું.

પ્રકલ્પ : વડીલોની મદદથી બચતપેટી તૈયાર કરો. 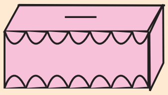

રમકડાંવાળો

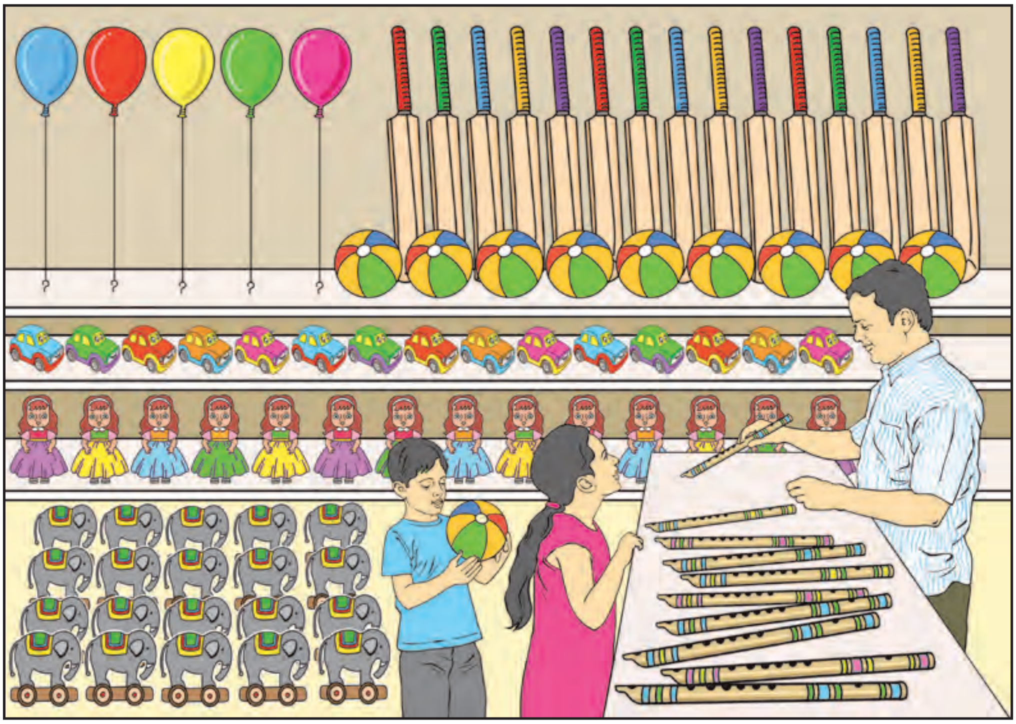

કહો જોઇએ.

* ૧૦ રૂપિયામાં કયાં કયાં રમકડાં ખરીદી શકાશે?
* રમકડાંવાળો ૨૦ રૂપિયામાં સચિનને કયાં કયાં રમકડાં આપશે?
* અવની પાસે ૧૦ રૂપિયા છે અને ઢીંગલીની કિંમત ૧૫ રૂપિયા છે. તો ઢીંગલી ખરીદવા માટે અવનીએ કેટલા રૂપિયા વધારે આપવા પડશે?
* કુલ રકમ પર ✓ કરો.

નોટ / સિક્કા	કુલ રકમ
	૧૫ ૧૬ ૧૭
	૧૩ ૧૪ ૧૫

જાણી લો.

આપણે ₹ ૧૦ની રકમ જુદી જુદી રીતે મેળવી શકીએ છીએ.

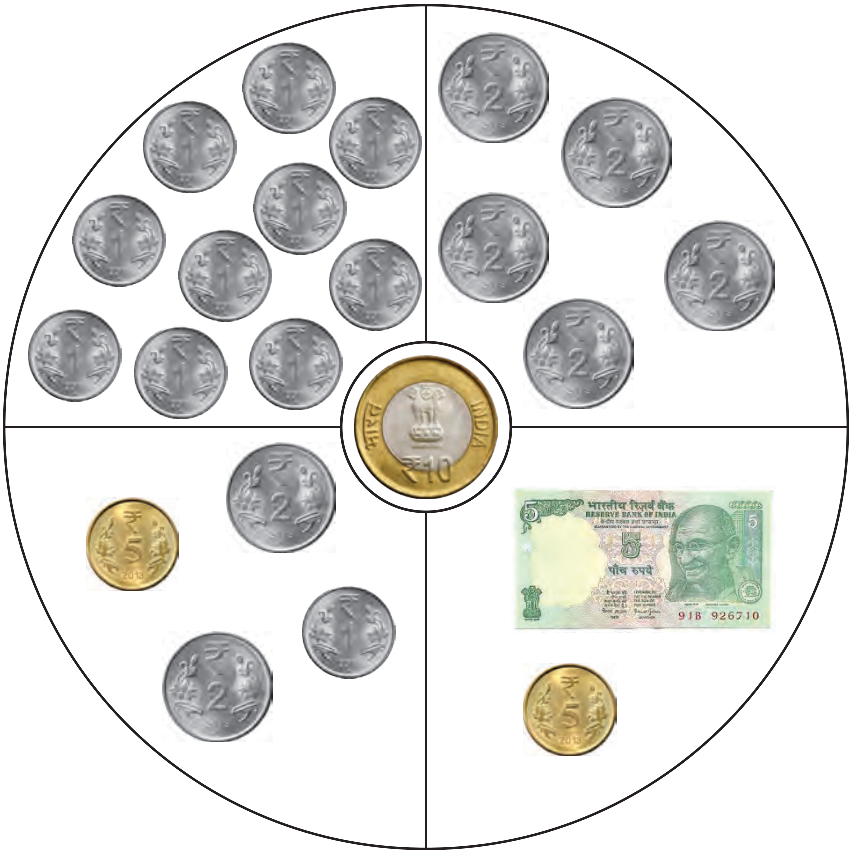

✻ નોટ અને સિક્કાનો ઉપયોગ કરીને ચોરસમાં આપેલી રકમ મેળવો.

₹ ૧૦

₹ ૧૭

વિદ્યાર્થીઓને નોટ અને સિક્કાનો ઉપયોગ કરીને એકજ રકમ જુદી જુદી રીતે મેળવવાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરાવવો.

* નોટ અને સિક્કાનો ઉપયોગ

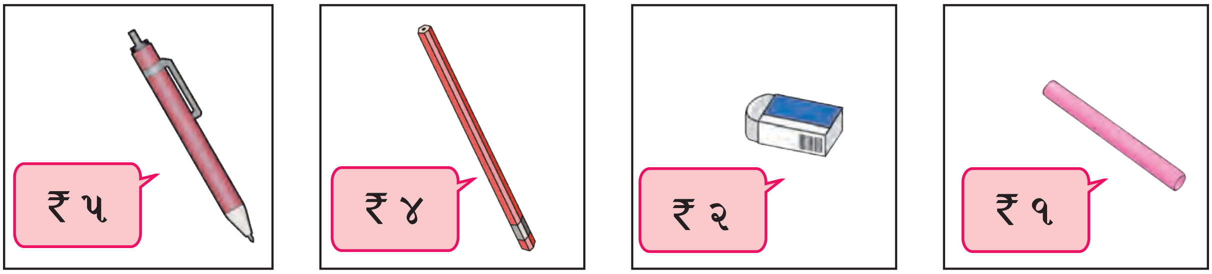

* ગોપાલે દુકાનમાંથી ૧ રબર અને ૧ ચૉક ખરીદ્યા. તો તે દુકાનદારને કેટલા રૂપિયા આપશે?

₹ ૨ + ₹ ૧ = ₹ ૩

* પૂજાએ દુકાનમાંથી ૧ પેન્સિલ અને ૨ ચૉક ખરીદ્યા, તો તે દુકાનદારને કેટલા રૂપિયા આપશે?

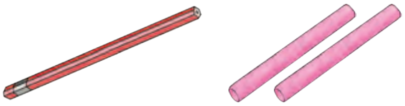

₹ ____ + ₹ ____ = ₹ ____

* જૉને દુકાનમાંથી ૨ પેન્સિલ અને ૧ પેન ખરીદી. તો તે દુકાનદારને કેટલા રૂપિયા આપશે?

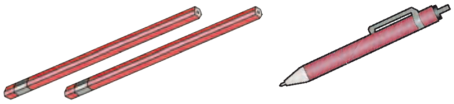

₹ ____ + ₹ ____ = ₹ ____

* ફાતિમાએ દુકાનમાંથી ૧ પેન અને ૩ રબર ખરીદ્યા, તો તે દુકાનદારને કેટલા રૂપિયા આપશે?

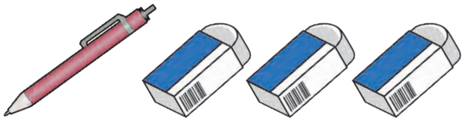

₹ ____ + ₹ ____ = ₹ ____

કહો જોઇએ !

દિનુ : મારા હાથ ૨

મારા ૨ હાથ, રાણીના ૨ હાથ, બંનેના મળીને કુલ હાથ ૪

મારા ૨ હાથ, રાણીના ૨ હાથ, અમનના ૨ હાથ. ત્રણેના મળીને કુલ કેટલા હાથ? ☐

મારા ૨ હાથ, રાણીના ૨ હાથ, અમનના ૨ હાથ, મારિયાના ૨ હાથ. ચારેના મળીને કુલ કેટલા હાથ? ☐

* ચિત્ર ગણો અને સંખ્યા લખો.

૨

એક રકાબીમાં રહેલાં સીતાફળ ☐

૨ + ૨ = ☐

એક રકાબીમાં ૨ સીતાફળ, તો તેવી બે રકાબીના કુલ સીતાફળ ☐

એક રકાબીમાં ૨ સીતાફળ, તો એવી ત્રણ રકાબીના કુલ સીતાફળ ☐

૨ + ૨ + ૨ = ☐

એક રકાબીમાં ૨ સીતાફળ છે, તો એવી ૪ રકાબીમાં રહેલાં કુલ સીતાફળ ☐

૨ + ૨ + ૨ + ૨ = ☐

જાણી લો.

૨ ફૂલ + ૨ ફૂલ + ૨ ફૂલ = ૬ ફૂલ

← ૨ ફૂલ ત્રણ વાર →

એટલે ૨ × ૩ = ૬ ફૂલ
(૨ ફૂલ, ૩ વાર)

આને જ આપણે ‘બે ગુણ્યા ત્રણ’ એમ વાંચીએ છીએ.

સરવાળો કરતી વખતે ૨ એ અંક ત્રણ વાર લઈએ તો સરવાળો ૬ થાય છે.

એટલે કે, ૨ + ૨ + ૨ = ૬

એટલે ૨ × ૩ = ૬

૨ × ૩ = ૬ માં ‘×’ ચિહ્નને ગુણાકારનું ચિહ્ન કહેવામાં આવે છે.

૨ × ૩ = ૬ ને ‘બે ગુણ્યા ત્રણ બરાબર છ’ એમ વંચાય છે.

વિદ્યાર્થીઓને બે-બે/ત્રણ-ત્રણ/ચાર-ચાર વસ્તુઓના કેટલાંક જૂથ બતાવવાં. એક સમાન સંખ્યા ધરાવતાં જૂથ કેટલી વાર આવ્યા? જૂથમાં કેટલી વસ્તુ છે? દરેક જૂથની મળીને કુલ કેટલી વસ્તુ થઈ? એ પ્રશ્નોના આધારે ચર્ચા કરો. આ પ્રાત્યક્ષિકના આધારે ફરી ફરી કરાતા સરવાળાને ગુણાકારના રૂપમાં લખી શકાય છે, તેવી સમજૂતી આપવી. ગુણાકાર માટે ‘×’ ચિહ્ન વપરાય છે તે જણાવવું. ૨ × ૩ = ૬ ને ‘બે ગુણ્યા ત્રણ બરાબર છ’ એમ વંચાય તે જણાવવું.

* ખાલી ચોરસમાં યોગ્ય સંખ્યા લખો.

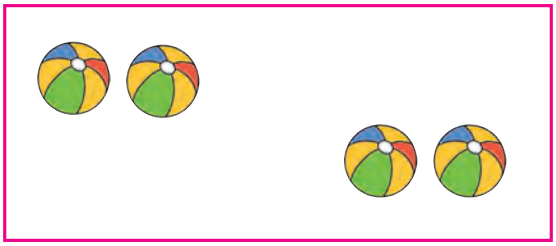

૨ + ૨ = ૨ × ૨ = ૪

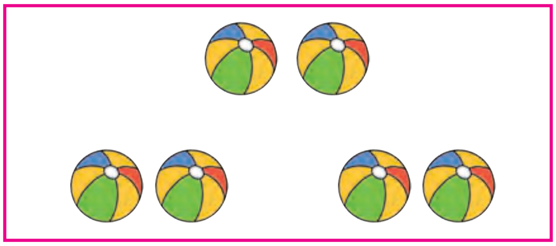

□ + □ + □ = ૨ × □ = □

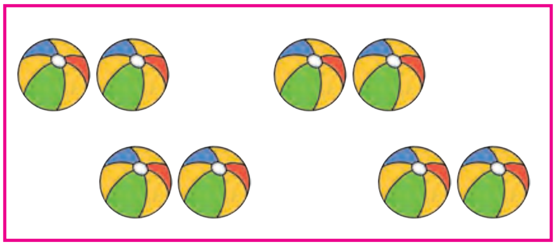

□ + □ + □ + □ = □ × □ = □

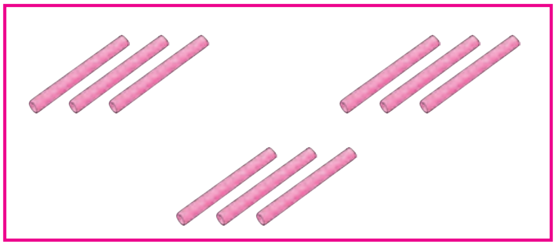

□ + □ + □ = □ × □ = □

૨૮ સમાન વહેંચણી, સમાન જૂથ

- **સમાન વહેંચણી**

શિક્ષિકા : મારી પાસે ૬ પેન્સિલ છે. જે તમારા બંનેમાં સમાનપણે વહેંચું છું.
સનીને ૧ પેન્સિલ આપી અને મીનાને ૧ પેન્સિલ આપી. હવે મારી પાસે ૪ પેન્સિલ બાકી રહી, માટે ફરીથી સનીને ૧ પેન્સિલ અને મીનાને ૧ પેન્સિલ આપી.
હવે મારી પાસે ૨ પેન્સિલ બાકી રહી, માટે ફરીથી સનીને ૧ પેન્સિલ અને મીનાને ૧ પેન્સિલ આપી. જુઓ, તમને બંનેને કેટલી પેન્સિલ મળી?

સની : મને ૩ પેન્સિલ મળી.

મીના : મને પણ ૩ પેન્સિલ મળી.

કુલ પેન્સિલ	પેન્સિલ કેટલા જણામાં વહેંચી?	દરેકને કેટલી પેન્સિલ મળી?
૬	૨	૩

✻ ચોક ગણો. ચોકની સમાન વહેંચણી કરો.

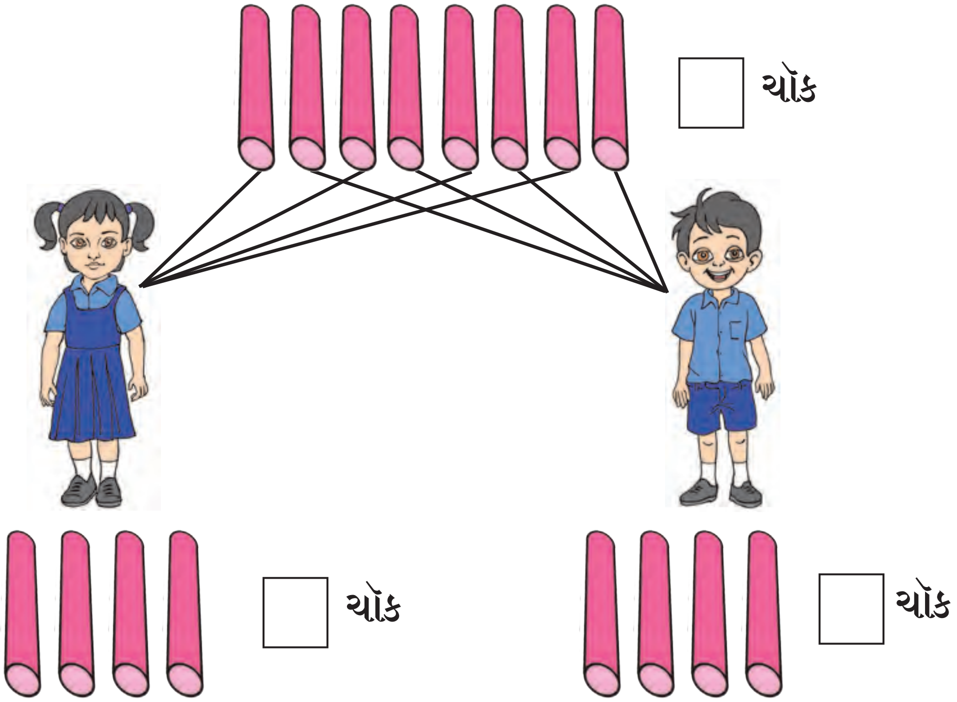

વિવિધ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરીને, સમાન વહેંચણી કરવાના વિવિધ ઉદાહરણો પ્રત્યક્ષ રૂપમાં કરાવવા.

રમત રમીએ.

ચિંટુ : દોડો, દોડો, દોડો, દોડતા દોડતા બે-બેના જૂથ કરો.

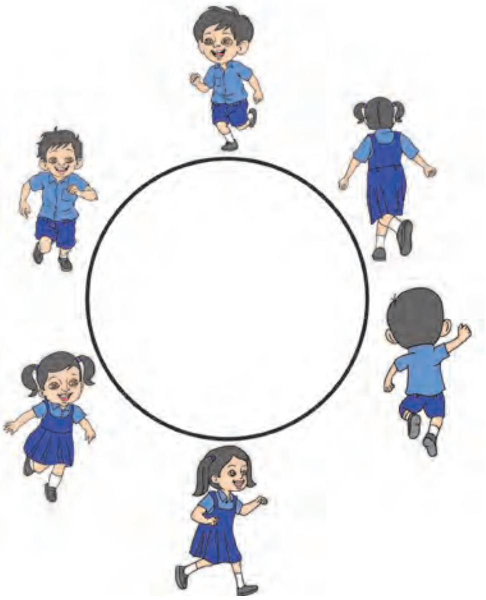

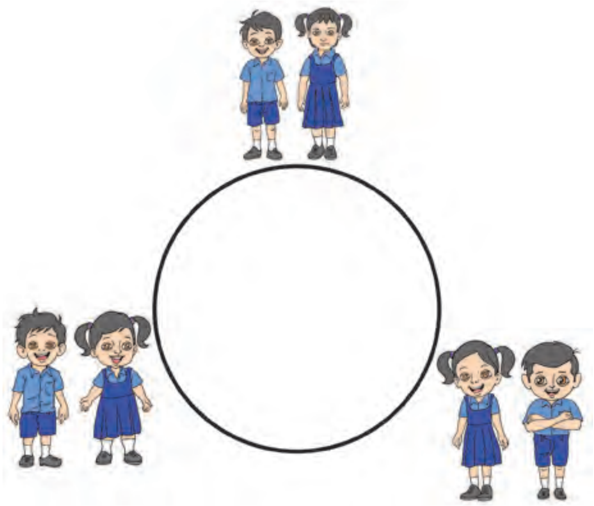

રાણી : દોડો, દોડો, દોડો, દોડતા દોડતા ત્રણ-ત્રણના જૂથ કરો.

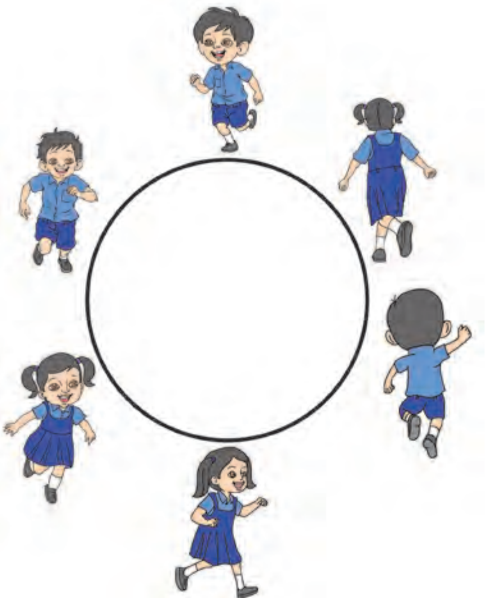

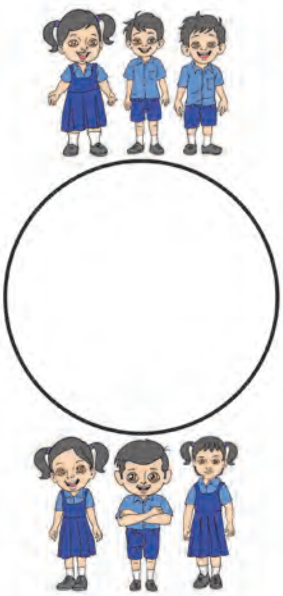

દોડો, દોડો, દોડો, દોડતા-દોડતા બે-બેના/ત્રણ-ત્રણના/ચાર-ચારના જૂથ કરો એ રમત રમાડવી. રમત રમતા દરેક વિદ્યાર્થી જૂથમાં વિભાજીત થઇ જાય/કોઇપણ જૂથ અપૂર્ણ ન રહે, દરેક વખતે બધાં જૂથમાં સમાન સભ્ય હોય એટલા જ વિદ્યાર્થીઓને સહભાગી કરવા. કુલ કેટલા વિદ્યાર્થીઓ રમત રમી રહ્યા છે? દરેક જૂથમાં કુલ કેટલા વિદ્યાર્થીઓ છે? કેટલાં જૂથ તૈયાર થયાં? જેવા પ્રશ્નો પૂછી તે સંદર્ભે વિદ્યાર્થીઓ સાથે ચર્ચા કરવી.

* **સમાન જૂથ**

પપ્પા : મીરાં, હું છ પેરુ લાવ્યો છું. બે પેરુનાં જૂથ કર. કેટલાં જૂથ થાય છે તે કહે.

મીરાં : ત્રણ જૂથ થયાં.

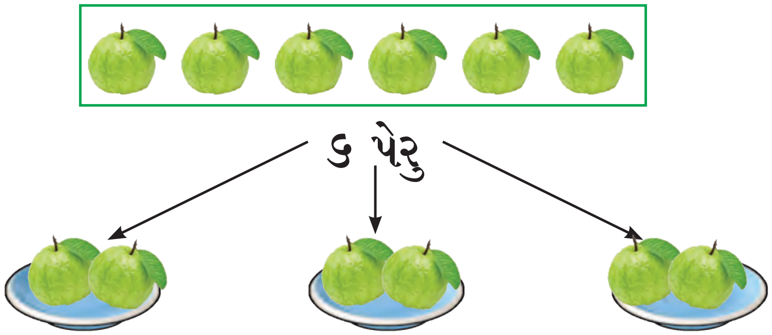

બહેન : અબ્દુલ, હું છ પેરુ લાવી છું. ત્રણ-ત્રણ પેરુનાં જૂથ કર. કેટલાં જૂથ થાય છે તે કહે.

અબ્દુલ : બે જૂથ થયાં.

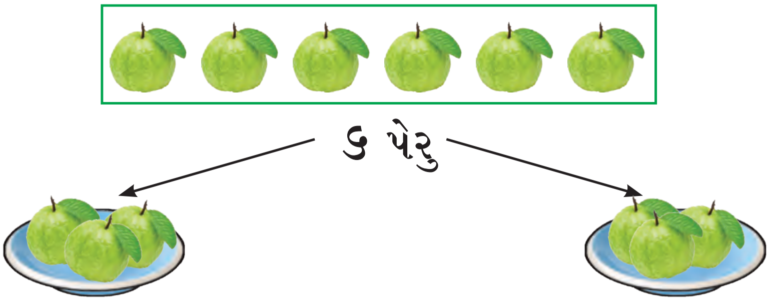

* બે-બેના જૂથ કરો. ચોરસમાં સંખ્યા લખો.

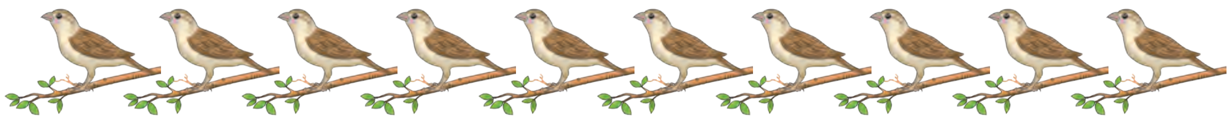

ચકલીની કુલ સંખ્યા ☐

એક જૂથમાં ચકલીની કુલ સંખ્યા ☐ જૂથની કુલ સંખ્યા ☐

વિવિધ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરીને સમાન જૂથ કરવાના વિવિધ ઉદાહરણો પ્રત્યક્ષ રીતે કરાવવા.

જંગલ સભા

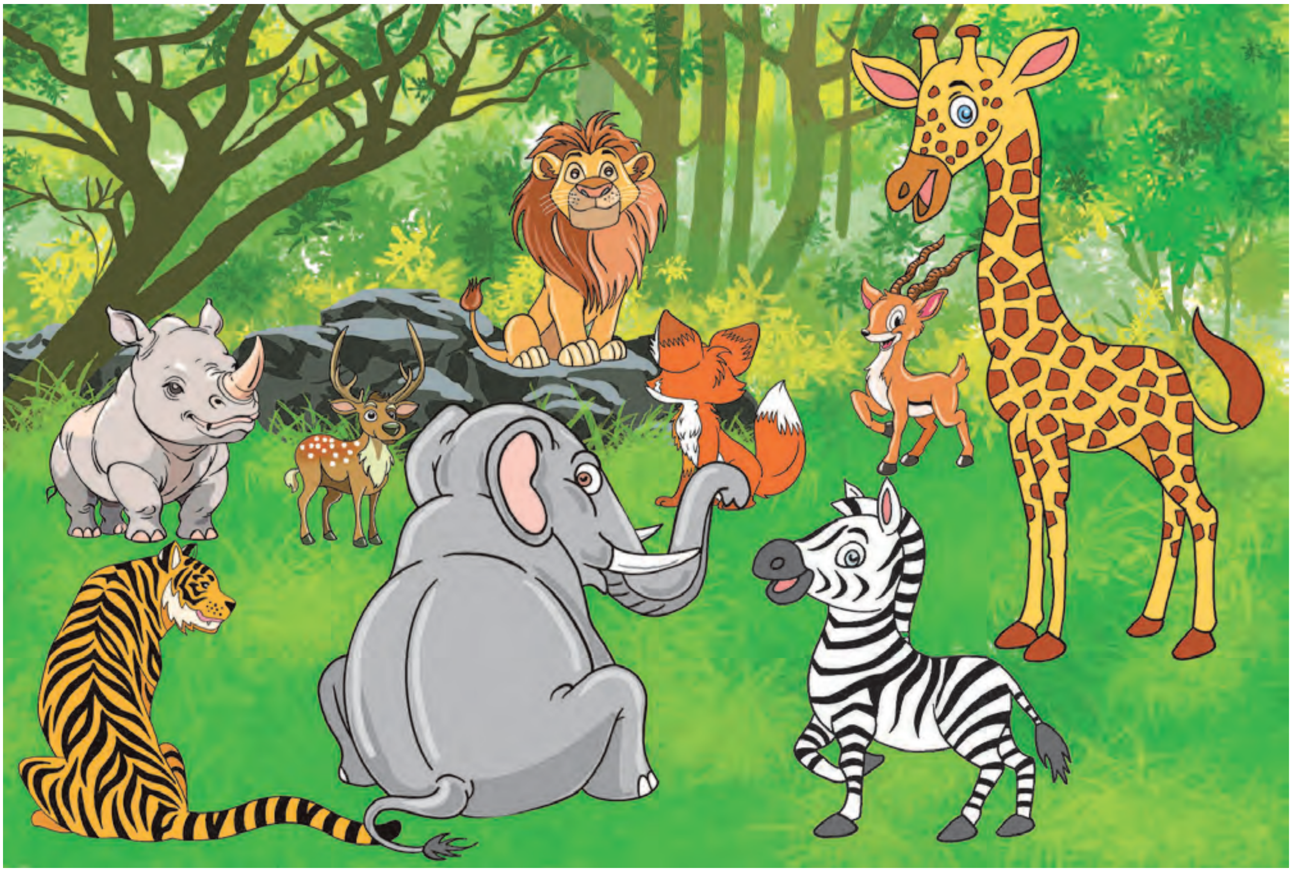

એક જંગલમાં પ્રાણીઓની સભા ભરાણી હતી. હાથી, વાઘ, શિયાળ, કાળિયાર, ગેંડો, ઝેબ્રા, જિરાફ, હરણ જેવા પ્રાણીઓ ભેગા થયા હતા. રાજાની રાહ જોવાતી હતી. એટલામાં જંગલના રાજા સિંહ આવ્યા. જિરાફે સૌનું સ્વાગત કર્યું. સભા શરૂ થઈ. રાજા બીજા પ્રાણીઓ પાસેથી જંગલમાં થતી ઘટનાઓ સાંભળી રહ્યા હતા. રાજાએ સૌની તકલીફોનું નિરાકરણ કર્યું અને જંગલનાં બધાં કામો સૌમાં વહેંચી આપ્યાં અને તે કામ સમયસર પૂર્ણ કરવા જણાવ્યું. વાઘે સૌનો આભાર માન્યો અને સભા સમાપ્ત થઈ.

* સભામાં હાજર કુલ પ્રાણીઓની સંખ્યા = ☐
* શિંગડાં ધરાવતાં પ્રાણીઓની કુલ સંખ્યા = ☐
* સભામાં હાજર દરેક પ્રાણીઓની આંખની કુલ સંખ્યા = ☐

* સરવાળા - બાદબાકીનો સંગ્રામ

૭ + [ ] = ૯

૭ − [ ] = ૭

− ૨

[ ]

+ ૪

[ ]

− ૫

[ ]

+ ૦

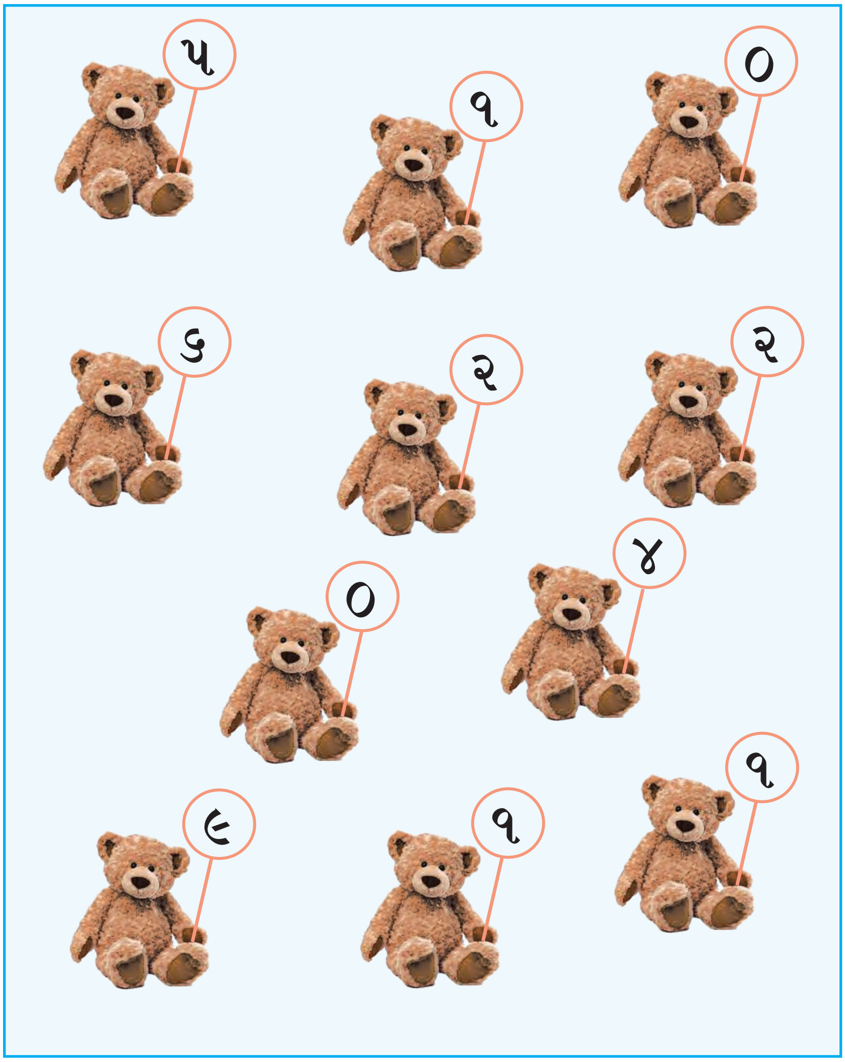

− ૫

[ ]

+ [ ]

૨

+ ૪

[ ]

− ૫

૪ + [ ] = ૫

૯ − ૮ = [ ]

* રમત કેવી રીતે રમશો?

ચોરસમાં આવતો જવાબ ટેડીબેઅરના હાથમાંથી શોધીને લખો. જવાબ લખો ત્યારે ટેડીબેઅરના હાથમાં રહેલા સંખ્યાકાર્ડ પર છેકો મારો. જે સૌ પ્રથમ જવાબ શોધીને લખશે, તે વિજેતા બનશે.

* સરવાળો અથવા બાદબાકી કરીને જવાબમાં વચલી સંખ્યા મેળવો.

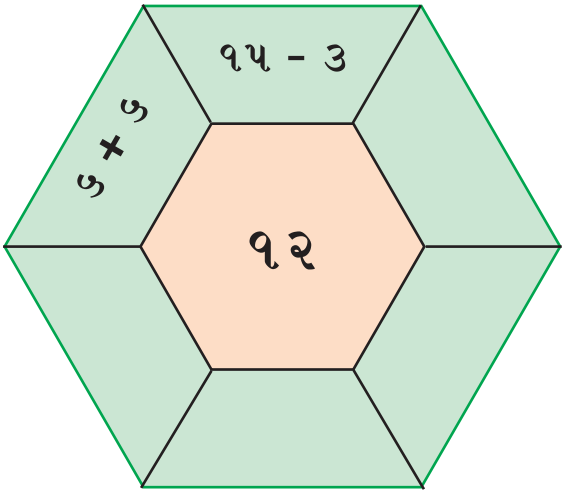

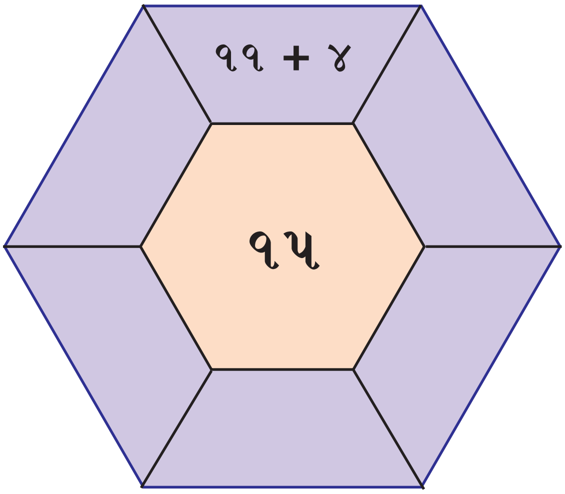

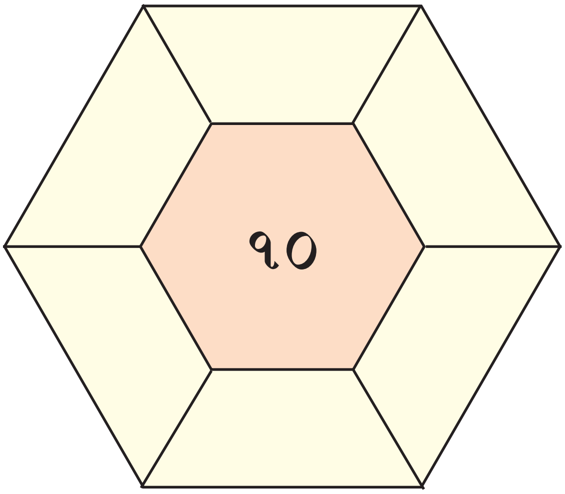

* નીચેના ચોરસમાં ૧થી ૩ અંક એ રીતે લખો જેથી ઊભો અને આડો સરવાળો ૬ આવે. (દરેક હરોળમાં એક સંખ્યા એક જ વાર આવવી જોઇએ)

		૩
	૨	
૧		

* ટૂંકો રસ્તા ક્યો? તેની નીચે ✓ કરો.

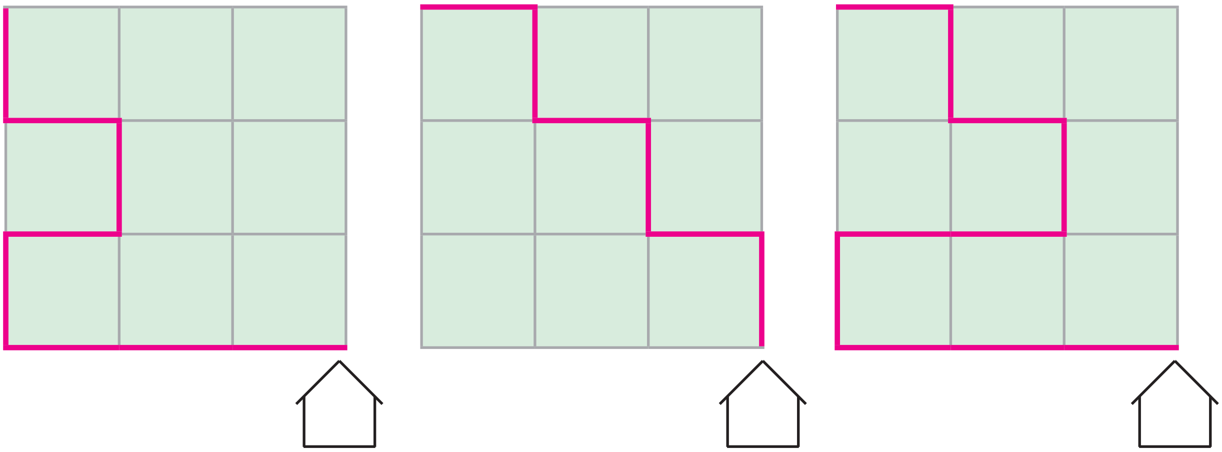

* બ્લૉકની માંડણી પૂર્ણ કરો.

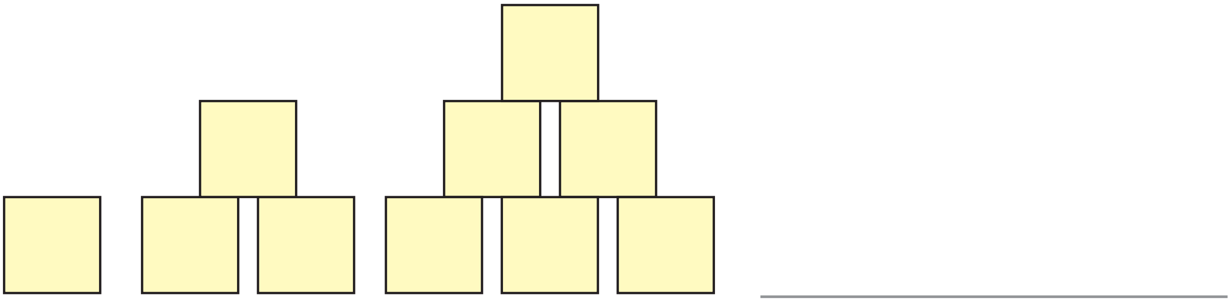

* બંને બાજુનો સરવાળો સમાન આવે એ રીતે નીચેના વર્તુળોમાં ૧થી ૫ની સંખ્યા લખો. (પ્રત્યેક સંખ્યા એકજ વાર આવવી જોઇએ)

(૧) (૨)

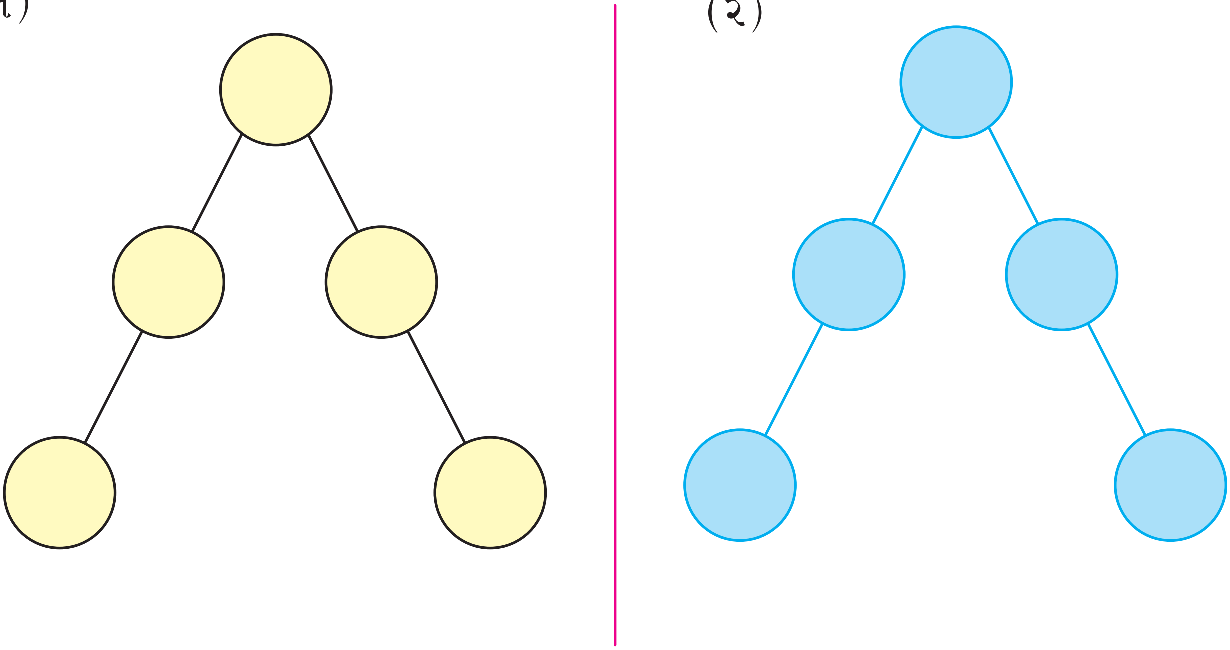

* ૧થી ૨૦ અંકને ક્રમ પ્રમાણે જોડીને ચિત્ર પૂર્ણ કરો અને તેમાં રંગ પૂરો.

260777

* અંક અને તેની નીચે આપેલા રંગનું નિરીક્ષણ કરીને આકાર તૈયાર કરો.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨

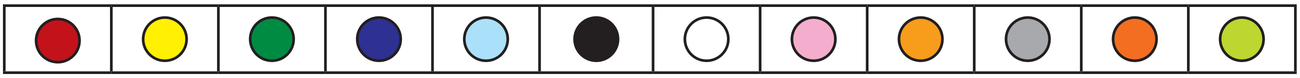

(૧) ૨ → ૧૨ → ૧૦ → ૨

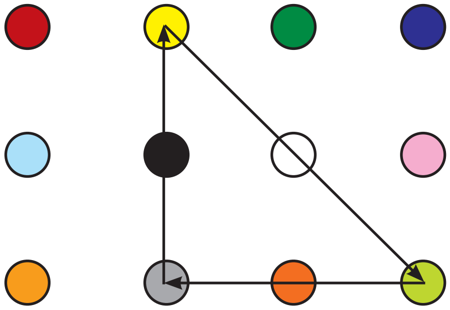

(૨) ૧ → ૪ → ૧૨ → ૯ → ૧

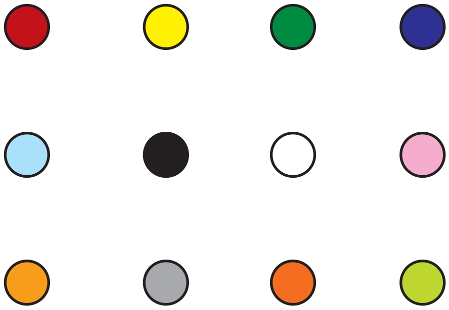

(૩) ૩ → ૬ → ૧૧ → ૮ → ૩

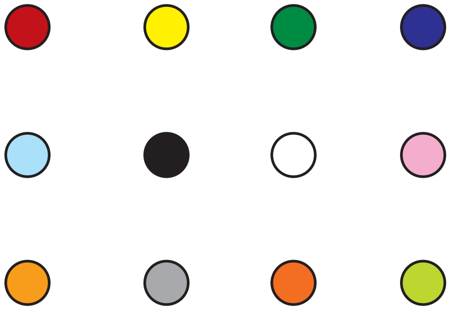

(૪) ૧૨ → ૨ → ૫ → ૧૦ → ૪ → ૧૨

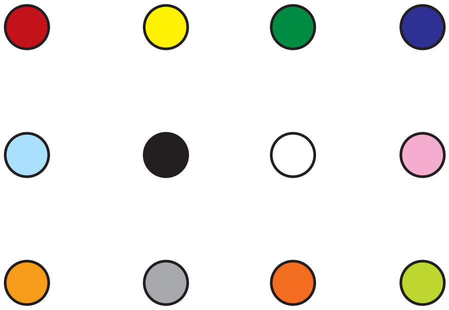

(૫) ૨ → ૫ → ૯ → ૧૧ → ૭ → ૨

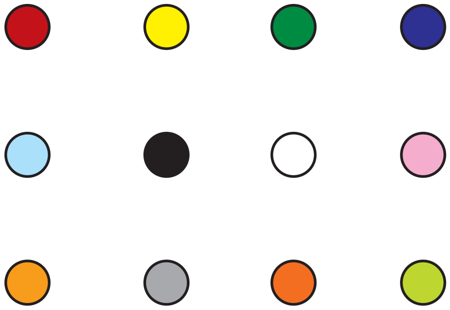

(૬) ૨ → ૧૦ → ૧૧ → ૮ → ૩ → ૨

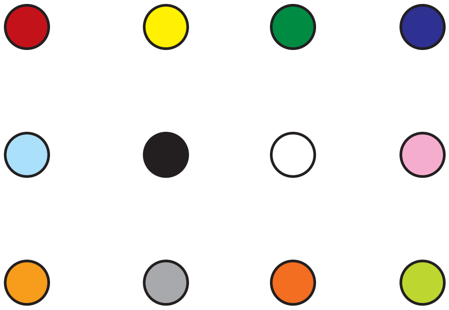

વિદ્યાર્થીઓને અંક અને તેની નીચે આપેલા રંગનું નિરીક્ષણ કરવા જણાવી વિવિધ આકાર તૈયાર કરાવવાનો મહાવરો કરાવવો.

પ્રિય બાળમિત્રો,

કોઈપણ દ્વારા કરાતા અયોગ્ય સ્પર્શથી જો તમે અસહજતા અનુભવો તો તમારે ચૂપ ન રહેવું જોઈએ. તમે...

૧. આમ થવામાં તમારો કોઈ દોષ નથી, તે યાદ રાખો

૨. તમારી કોઈ વિશ્વાસુ વ્યક્તિને આ બનાવ વિશે જાણ કરો.

૩. તમે પોક્સો ઈ-બૉક્સ મારફત રાષ્ટ્રીય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગને પણ જાણ કરી શકો છો.

અયોગ્ય, અસુરક્ષિત સ્પર્શના કારણે તમે મૂંઝવણ અનુભવતા હો, તો એ માટે તમારે દુઃખી થવાની જરૂર નથી. કારણ કે એમાં તમારો કોઈ દોષ જ નથી.

આ બટન દબાવો.

POCSO e-box સંકેતસ્થળ ncpcr@gov.in પર ઉપલબ્ધ છે.

તમારી વય ૧૮ વર્ષ કરતાં નાની છે અને તમે કોઈ મુશ્કેલીમાં છો, કોઈ તકલીફ-મૂંઝવણ-તાણ અનુભવો છો અથવા તમે આ પ્રકારનો ત્રાસ સહન કરતાં કોઈ બાળકને જાણો છો તો સંપર્ક કરો.

CHILD LINE 1098 NIGHT & DAY

બાળ સહાયતા ક્રમાંક - 1098/૧૦૯૮ (દસ નવ આઠ) : ૨૪ કલાક કાર્યરત રાષ્ટ્રીય આપાત્કાલીન મફત દૂરધ્વનિ સેવા છે, જે મહિલા અને બાળવિકાસ મંત્રાલય દ્વારા સમર્થિત 'ચાઈલ્ડ લાઈન ઈન્ડિયા' દ્વારા ચલાવાતો ઉપક્રમ છે.

નવા સમાજ તરફ
Towards a new dawn

260777

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ, પુણે.

गणित इयत्ता पहिली (गुजराती माध्यम)

₹ 72.00